

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKÇEDEKİ VE FARŞÇADAKİ TAMLAMALARIN
KARŞILAŞTIRILMASI VE TÜRKÇE ÖĞRENEN FARŞ
ÖĞRENCİLER İÇİN BİR ÖĞRETİM DURUMU
GELİŞTİRME**

Roghayyeh GHAFARI

İzmir

2016

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKÇEDEKİ VE FARŞÇADAKİ TAMLAMALARIN
KARŞILAŞTIRILMASI VE TÜRKÇE ÖĞRENEN FARŞ
ÖĞRENCİLER İÇİN BİR ÖĞRETİM DURUMU
GELİŞTİRME**

Roghayyeh GHAFARI

Danışman

Doç. Dr. Kamil İŞERİ

İzmir

2016

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezim olarak sunduğum “**Türkçedeki ve Farsçadaki Tamlamaların Karşılaştırılması ve Türkçe Öğrenen Fars Öğrenciler İçin Bir Öğretim Durumu Geliştirme**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28/06/2016

Roghayyeh GHAFARI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu çalışma, j¼rimiz tarafından Yabancı Dil Olarak T¼rkçe Öğretimi Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak T¼rkçe Öğretimi Programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Kamil İŞERİ

¼ye : Prof. Dr. Leyla HARPUTLU

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Soner AKŐEHİRLİ

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Prof. Dr. Ali G¼nay BALIM
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10116690
Yazar Adı / Soyadı	ROGHAYYEH GHAFARI
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 99418523966
Telefon	5535794268
E-Posta	rukiyedeniz@yahoo.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Türkçedeki ve Farsçadaki Tamlamaların Karşılaştırılması ve Türkçe Öğrenen Fars Öğrencileri İçin Bir Öğretim Durumu Geliştirme
Tezin Tercümesi	A Comparison Between Turkish and Persian Phrases and Developing a Teaching Plan for Persian Students Who are Learning Turkish
Konu	Eğitim ve Öğretim = Education and Training
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2016
Sayfa	125
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. KAMİL İŞERİ 27737333218
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

11.07.2016

İmza:.....

ÖNSÖZ

Türkiye'deki resmi kurumlar burs programlarıyla yurtdışından öğrenci kabul ederek, Türkiye ve Türkçenin tanıtımı amacıyla özel organizasyonlar düzenleyerek Türkçeyi dünya çapında bir dil yapmayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda, yurtdışında Türk Kültür Merkezleri ve Enstitüleri açılmakta ve Türk okulları kurulmaktadır. Okullar, kültür merkezleri ve enstitülerin yanında birçok üniversitede yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır.

Bu çalışmada Türkçede ve Farsçada tamlamalar yapısal ve anlamsal açıdan incelenerek karşılaştırılacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde problem durumuna değinilecek ve bu çalışmanın neden yapılması gerektiği anlatılacaktır. Daha sonra çalışmanın amacı ve öneminden söz edilecektir. Sonrasında ise araştırmayı sağlayan temel soru söylenecek ve sonra alt problemler ve çalışmaya yönelik sayıltılar, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalar ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde çalışma ile ilgili kullanılan ve yararlanan kaynaklar, hem yerli hem yabancı kaynaklar, orijinal kaynaklar veya yararlanan araştırmalardan söz edilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde çalışmanın yöntemi hakkında bilgi verilecektir. Bu yöntemde, ilk olarak araştırmanın modeli hakkında bilgi verilecek, sonra veri toplama araçları ve veri çözümlene teknikleri anlatılacaktır.

Dördüncü bölümde dünya dil aileleri hakkında ve bu dil aileleri arasında Türkçenin ve Farsçanın yeri ve ayrıca bu iki dilin genel özellikleri hakkında bahsedilecektir.

Beşinci bölümde Türkçede sözcük türleri ve geleneksel dilbilgisinde iyelik eki ve ad tamlaması alt başlıklar şeklinde ele alınacaktır.

Altıncı bölümde Farsçada sözcük türleri ve Farsça dilbilgisi kitaplarında iyelik eki ve ad tamlaması hakkında alt başlıklar şeklinde bilgi verilecektir.

Çalışmanın yedinci bölümünde elde edilen bulgular ve yorumlar anlatılacaktır ve son bölümde ise sonuç ve önerilere değinilecektir.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın sonlandırılmasına yardım eden ve desteğini eksik etmeyen değerli hocam ve tez danışmanım **Doç. Dr. Kamil İŞERİ**'ye içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimim süresince her türlü yardımını esirgemeyen ve tez çalışmamın gerçekleştirilmesinde değerli bilgilerini benimle paylaşan saygıdeğer hocam **Prof. Dr. Doğan GÜNAY**'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Son olarak, çalışmam boyunca uzaktan bile olsa, **aileme** bana gösterdikleri sevgi ve manevi destekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Roghayyeh GHAFARI

2016

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TUTANAK	ii
TEZ VERİ FORMU	iii
ÖNSÖZ	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x

BÖLÜM I

I. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Amaç ve Önem.....	4
1.3. Problem Cümlesi.....	4
1.4. Alt Problemler.....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar.....	5
1.7. Kısaltmalar.....	6

BÖLÜM II

II. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	7
---	---

BÖLÜM III

III. YÖNTEM	11
3.1. Araştırma Modeli.....	11
3.2. Veri Toplama Araçları.....	12

3.3. Verilerin değerlendirilmesi.....	12
---------------------------------------	----

BÖLÜM IV

IV. DİL AİLELERİ.....	14
4.1. Türkçenin Dünya Dil Ailelerinde Yeri.....	16
4.2. Farsçanın Dünya Dil Ailelerinde Yeri.....	16

BÖLÜM V

V. TÜRKÇEDE SÖZCÜK TÜRLERİ.....	18
5.1. Geleneksel Dilbilgisinde Sözcük Türleri.....	19
5.2. Dilbilim Açısından Sözcük Sınıflandırması.....	25
5.3. İyelik Eki.....	27
5.3.1. Geleneksel Dilbilgisi Kitaplarında İyelik Eki.....	28
5.3.2. Çağdaş Dilbilimde İyelik Eki.....	35
5.3.3. Geleneksel Dilbilgisi Kitaplarında Ad Tamlaması.....	39
5.3.4. Çağdaş Dilbilimde Ad Tamlaması.....	56

BÖLÜM VI

VI. FARŞÇADA SÖZCÜK TÜRLERİ.....	60
6.1. Farsça Dilbilgisi Kitaplarında İyelik Eki.....	61
6.2. Farsça Dilbilgisi Kitaplarında Ad Tamlaması.....	66

BÖLÜM VII

VII. BULGULAR VE YORUMLAR.....	78
7.1. Türkçedeki ve Farsçadaki Tamlamaların Karşılaştırılması.....	78

BÖLÜM VIII

VIII. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	89

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Geleneksel Dilbilgisinde Sözcük Türlerin Sınıflandırılması	25
Tablo 2: Dilbilim Açısından Sözcük Türlerin Sınıflandırılması	27
Tablo 3: İyelik Ekinin Genel Özellikleri	35
Tablo 4: Farsça – Türkçe İyelik Eklerin Karşılaştırması	65
Tablo 5: Türkçedeki Tamlamaların Farsçada Karşılığı	81
Tablo 6: Farsçadaki Tamlamaların Türkçede Karşılığı	81

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: SUÜ Modeli	13
----------------------------	----

ÖZET

Bir dili öğrenirken, o dilin dilbilgisi kurallarını da öğrenmek, hedef dilin yapısına yönelik bilgiye sahip olmak ve o dilin doğru kullanımına katkıda bulunmak gerçeği yadsınmaz. Bu çalışmanın konusu olan, “Türkçedeki ve Farsçadaki Tamlamaların Karşılaştırılması ve Türkçe Öğrenen Fars Öğrenciler İçin Bir Öğretim Durumu Geliştirme”, Fars öğrencileri için hedef dili olan Türkçenin tamlamalarını kendi anadili Farsça ile karşılaştırarak öğretilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın temeli söz konusu olan iki dildeki tamlamaların karşılaştırılması ve Türkçedeki tamlamalar konusuna dair Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Fars öğrenciler için öneriler sunmaktır.

Bu çalışmada Farsça, Türkçe dilbilgisi ve dilbilim kitapları taranarak tamlamaların yapısı betimlenmiştir. Sonra ise her iki dilde tamlamaların kıyaslanması yapılmış ve her iki dildeki tamlamaların yapısal farklılıkları gösterilmiştir. Son olarak, tamlamaların öğretimi için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Farsça, Tamlamalar, Karşılaştırma, Öneri

ABSTRACT

When a language is being learned, the importance of learning the grammar rules and having knowledge about the structure of target language and making a contribute to correct usage of one language is not denied. The purpose of this study with “A Comparison Between Turkish and Persian Phrases and Developing a Teaching Plan for Persian Students Who are Learning Turkish” subject is teach Turkish for Persian students by comparison the phrases of target language with the native language-persian.

The base of this study is comparing phrases in two language and suggest a teaching plan for persian students which is learning Turkish as a foreign language.

In this study the structure of phrases have described by way of searching Persian, Turkish grammar and linguistic sources. Then comparing phrases of each languages have been done and the structural differences between these two languages have shown. Finally, some methods are presented to teach the phrases.

Key words: Turkish, Persian, Phrases, Comparison, Methods

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dil insanlar arasında iletişimi ve anlaşmayı sağlayan bir araç olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar konuştukları dil ile başka insanlar ile görüşlerini, düşüncelerini paylaşmaktadırlar. Bu nedenle dillerini bilmedikleri insanların dillerini öğrenmek istekleri her gün geçtikçe artmaktadır. Başka diller ile konuşan insanlar ile iletişim kurabilmek ve anlaşma isteği insanlar arasında birbirlerinin dillerini öğrenmeğe büyük bir nedeni sağlamaktadır. Günay (2013: 16,17) dilin belli başlı özelliklerinden şu şekilde söz etmiştir:

Dil, belli bir grup içinde konuşulur, yani tek bir kişiye ait dil yoktur. Bu da dil denen olgunun kurallarını, birden çok kişinin bilmesi demektir.

Dil, iletişim amacıyla vardır. İletişim kavramının tanımını düşündüğümüzde, iletişimin en az iki kişi arasında gerçekleştiği açıktır. Günümüzün moda terimi kitle iletişimini düşündüğümüzde iletişim içindeki insanların sayısı milyonlarla tanımlanabilmektedir.

Dil toplumsal bir olgudur. Bu toplumsallık da, belli bir dilsel grup için geçerlidir. Yani farklı toplumlardan yapay olarak oluşmuş bir topluluğun ortak dili olamaz.

Dil, bir kavram ya da anlamsal içerikle (gösterilen), bir sessel imgeden oluşan (gösteren) gösterge dediğimiz saymaca ve uzlaşımsal nesnelere kullanıldığı bir dizgedir.

Kendisi olmadığı halde kendisi yerine kullanılan göstergeler dizgesi dili oluşturur. İşte bu özellikte de dilin kolay bir iletişim aracı olmasını sağlar.

Bir dili öğrenmekte, temel amaç öğrencilerin dilbilgisi kurallarını doğru bir şekilde kullanarak, anlama ve anlatma gücünü geliştirmeleri ve yaşadıkları ortamla iyi bir iletişim kurabilmeleridir. Anadili farklı bir dil olan öğrencilere Türkçeyi öğretmek için, Türkçenin öğrenciler tarafından sevilmesi ve dilbilgisi konuları etkili bir biçimde

sunulması sayesinde, bu dilini daha başarılı bir şekilde öğretilmesini sağlayabilir. Türkçenin yabancı bir dil olarak öğretiminde dilbilgisi konularının belli becerileri destekleyecek şekilde sınıflandırılıp sınırlandırılması ve yapılandırılması gerekmektedir (Tüfekçioğlu ve Yıldırım, 2016: 262). Aslında dilbilgisi kurallarını iyi öğrenmek, öğrencide okuduğunu iyi anlayacak ve düşündüklerini iyi ve doğru bir şekilde ifade edebilmesini sağlayacaktır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, Türkçeyi daha verimli bir şekilde yabancılarla öğretmek için farklı yöntemler kullanılmaktadır. Anadili yabancı bir dil olan öğrencinin Türkçe öğrenirken, kendi anadili ve hedef dili olan Türkçe arasında dilbilgisi konularda farklı sorunlarla karşılaşabilir. Bilindiği gibi, anadilde bulunan birçok dilbilgisi yapısı yabancı dilde bulunmamakta ya da farklı yapılarda bulunmaktadır ve yapılar birebir örtüşmemektedir. Yabancı dil öğrenmeyi etkileyen bu dilsel yapılardaki farklılıklar dil öğreniminde ve öğretiminde mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Bu farklı dilsel yapıların öğrenilmesi problem oluşturarak hatalara yol açmaktadır. Problem oluşturan bu farklı öğeler olumsuz aktarma olarak adlandırılır. Anadilden yapılan aktarmaları bilinçli olarak yönlendirmek ancak karşılaştırmalı dilbilgisi analizleri ile mümkündür. Karşılaşan olumsuz aktarmaların giderilmesi ve yabancı dil öğrenim sürecinin amaca uygun yönlendirilebilmesi için iki dilin karşılaştırılması analizi gerçekleştirilmelidir. Böylece yabancı dil öğrenirken veya öğretirken yapılabilecek hatalar önceden tespit edilmiş olacaktır. Daha sonra yapılabilecek bu hatalar yabancı dil dersinde uygun yöntemlerin ve gerekli ders araç-gereçlerinin hazırlanması ile ortaya çıkmadan önlenilebilecektir (Arak, 2006: 206). Bu çalışmada anadili Farsça olan öğrencilerin Türkçe öğrenirken, tamlamalar konusunda karşılaştıkları farklılıkları ortaya koyma hedeflenmektedir. Her iki dilde, yapısal bakımından farklılıklar ve benzerlikler bulunmakta ve karşılaştırmanın sonunda ortaya çıkan farklılıkların öğrencilerin öğrenim sürelerinde bazı zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu yapısal farklılıklar da Türkçenin ve Farsçanın farklı dil ailelerine ait olduklarından kaynaklanabilir. Bu iki dilde yapısal bakımından farklılıklar gösteren tamlamalar, Türkçeyi öğrenen anadili Farsça olan öğrenciler için birtakım güçlükler yol açabilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Son dönemlerde, dil öğretimi alanında özellikle yabancı dil öğretimi alanında dilbilgisinin işlevi veya işlevsizliği tartışmalı konulardan biri durumuna gelmektedir. Bazı araştırmacılar yabancı dil sınıflarında hedef dilin öğretilmesinde iletişim yöntemi ile hedef dilin öğretilmesini dilbilgisi öğretiminden ön planda tutulması görüşünü sürdürmektedirler. Bir yabancı dili öğrenirken o dilin dilbilgisi kurallarını ve yapılarını iyi bir şekilde öğrenmek gündelik hayatta doğru bir iletişim kurabilmek için önemlidir. Yıldırım ve Tüfekçioğlu'nun da (2016: 265) belirttiği gibi, bir yabancı dilin öğretiminde dilbilgisine ait bilgi ve kurallar bütününe göz ardı edilemez bir yeri ve işlevi vardır, ne var ki bunların verilme biçimi ile dilsel becerilerin ilişkilendirilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Diğer bir deyişle, bir dili öğretirken o dilin dilbilgisini dört temel becerisi olan dinleme, okuma, yazma ve konuşmayla birlikte öğretilmesi daha faydalı olabilmektedir. Bu becerilerin istenilen düzeyde geliştirilebilmesi, dilbilgisi kurallarının sağlam ve doğru bir şekilde öğrenilmesine bağlıdır.

Dil bir bütündür ve bütün özellikleriyle öğretilmesi gerekir. Hem beceri boyutunda hem de bilgi boyutunda dile verilen önem tümleşik bir anlayışla verilmelidir. Bu durum, eğitim öğretim ortamlarında dil becerilerinin tümleşik bir anlayışla öğretilmesini zorunlu kılmaktadır.

Her dilin kendine özgü bir yapısı bulunmaktadır. Diller sınıflandırılırken iki ölçüt temel alınmaktadır. Birincisi bağlı bulunduğu dil ailesidir. İkincisi ise yapısal özellikleri bakımından benzerlikler ya da farklılıklara göre yapılan sınıflamalardır. Bu sınıflamalar dil betimlemeleri açısından önemli olduğu gibi bir dilin öğretimi açısından önemli ipuçları vermekle birlikte kolaylıklar da sağlamaktadır. Bu nedenle farklı yapısal özellikleri olan dillerin öğrenilmesi aynı yapısal özelliklere sahip dillerin öğrenilmesinden daha zor olmaktadır. Ancak bu yapıların bilinmesiyle o dilin işleyiş özelliklerine uygun öğretim ortamları hazırlandığında dilin daha kısa sürede öğrenilmesi sağlanabilecektir. Bu nedenle farklı dil ailelerinden ve yapısal özellikler bakımından farklı olan dillerin öğrenilmesi ve öğretilmesi için karşılaştırmalı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

1.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı Türkçedeki ve Farsçadaki tamlamaların karşılaştırması yapılarak Türkçe öğrenmek isteyen Fars öğrencilerin Türkçe tamlamaları öğrenmelerine ilişkin öğretim durumu geliştirmektir.

Dünya dillerine bakıldığında temelde iki açıdan sınıflama yapıldığı bilinmektedir: *Dil ailesi ve dil yapısı*. Her dil söylemek istediği anlamı karşısındakine iletmek için çeşitli simgeler kullanır. Bu simgeler toplum içerisindeki uzlaşmalar sonucunda dili en etkin iletişim aracı durumuna getirir. Her ülke kendi eğitim politikaları gereği dilini kuşaktan kuşağa öğretir. Dil öğretimi sırasında birçok yöntem teknik kullanılır. Burada amaç dilin yapısını kavratarak dilinin saygınlığını ve devamlılığını sağlamaktır. Bu anlamda dil dört temel beceri alanı ve dilbilgisi konu alanıyla bir bütünlük sergilemektedir ve bütüncül bir yapıda öğretilmektedir.

Çalışma, dilbilgisi bakımından diller arasındaki farklılıkları ortaya koymak ve ortaya konan farklılıklardan yola çıkarak dilbilgisi öğretimi konu alanlarından biri olan tamlamalara ilişkin öğretim durumu hazırlamak açısından önem kazanmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi

Çalışmanın problem cümlesi “Türkçedeki ve Farsçadaki tamlamaların temel farklılıkları dikkate alınarak bir öğretim durumu ortaya konabilir mi?” biçiminde oluşturulmuştur. Bu temel soruya bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1.4. Alt Problemler

- 1) Türkçede ve Farsçada tamlamalar farklı mıdır?
- 2) Türkçedeki tamlamaların Farsçadaki karşılığı nelerdir?
- 3) Türkçe öğrenen Fars öğrencilere yönelik öğretim durumu tasarlanabilir mi?

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışmada, Türkçe ve Farsça dilbilgisi kitaplarında yer alan her iki dildeki tamlamalarla sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Bu bölümde çalışmada iki dilde adı geçen terimlerin tanımları verilecektir:

İyelik Eki: “Adlardaki işletme eklerinden biri de iyelik ekleridir. Bu ekler, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir.” (Korkmaz, 2014: 276)

Tamlama: “En az iki sözcükten oluşan ve anlamca birbirini tamlayan sözcük guruplarıdır” (Onası ve diğerleri, 2015: 66).

Belirtili Ad Tamlaması: “Her iki sözcük isim ise ve birinci sözcüğe ilgi durumu eki, ikinci sözcüğe iyelik eki getirildiyse belirtili isim tamlaması kurulmuş olur” (Onası ve diğerleri, 2015: 66).

Belirtisiz Ad Tamlaması: Ergin (2013: 383), tamlayanı eksiz olan ad tamlamasının belirsiz ad tamlaması olduğunu söyler.

Zincirleme Ad Tamlaması: “Ad tamlamasında tamlayanlar ve tamlananlar birden daha çok olursa bu tamlamalara zincirleme ad tamlaması denir” (Hengirmen, 2006: 120).

İzafe: “İki sözcük izafet kesresi ile birbirine bağlanırsa izafe kurulur” (Enveri ve Ahmedî Givi, 2007: 127).

Muzaf: “İzafede izafet kesresini taşıyan birinci sözcük muzaf’tır” (Enveri ve Ahmedî Givi, 2007: 127).

Muzafunileyh: “İzafede kesreden sonra gelen ikinci sözcük muzafunileyh’tir” (Enveri ve Ahmedî Givi, 2007: 127).

İzafet Kesresi: “İzafenin göstergesidir ve muzafı muzafunileyhe bağlayan işarettir” (Enveri ve Ahmedî Givi, 2007: 268).

1.7. Kısaltmalar

BKN: Bakınız

İYE: İyelik Eki

KESRE: İzafet Kesresi

TR: Türkçe

FA: Farsça

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde kullanılan Türkçedeki ve Farsçadaki tamlamaların yapısına yönelik yazılmış yayın ve araştırmalara yer verilecektir.

Ercilasun (2013) Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri adlı makalesinde, dünya dillerinin genetik ve tipolojik sınıflandırılması ele alınmış ve bu sınıflandırılmanın içinde Türkçenin yeri gösterilmiştir. Türkçenin tipolojik özellikleri ve Türkçenin yer aldığı Ural-Altay dil ailesinden bilgi verilmiştir.

Koreli, Sülüsoğlu ve Günay (2007) Tamlayanı Kişi Adıyla Kurulan Ad Tamlamalarında Tamlayanın ve İyelik Ekinin Taşdığı Anlamın Sorgulanması adlı araştırmalarında, Türkçede tamlayanı ve tamlananı ad olan belirtili ad tamlamaları dışında, tamlayanı kişi adıyla kurulan belirtili ad tamlamalarına değinilmiştir.

Pirhayati (2011) Berresi-ye Guruhhâ-ye Vasfi ve İzafe -yi der Zeban-i Fârsi, Yüksek Lisans Tezi çalışmasında, Farsçadaki izafelerin türlerine, yapılışına, anlamlarına ve kullanışlarına değinmiştir. Bu çalışmada, izafelerin sınıflandırılması hakkında örnekler verilerek izafelerin yapılışına yönelik örnekler ile incelemeler yapılmıştır.

Karini (2014) Türk-Fars Dil İlişkileri: Farsçada İyelik Eklerinin Kullanımı adlı makalesinde, Farsçada iyelik durumu incelenmiştir. Ayrıca, Farsçadaki iyelik ekleri Türkçedeki iyelik ekleri ile karşılaştırılmıştır ve karşılaştırma sonucunda Farsçada kullanılan iyelik eklerinin büyük bir olasılıkla Türkçenin etkisiyle geliştiği düşünülmüştür.

Cantürk (2007) Arapça ve Türkçedeki Ad Tamlamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi Karşıtsal Çözümlemesi adlı yüksek lisans çalışmasında, Türk öğrencilerine Arapça ad tamlamalarının öğretilmesini amaçlamıştır. Bu çalışmada adı geçen iki dilde ad tamlamalarının karşılaştırılmasıyla Arapçanın öğretilmesine ışık tutulmasının önemi anlatılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda Arapça ve Türkçedeki tamlamalarının sadece işlevsel ve anlamsal benzerlikleri ve yapısal farklılıkları tespit edilmiştir. Bu yapısal farklılık Arapça ve Türkçenin farklı dil ailelerinden gelmesinin kaynaklanması anlatılmıştır.

Memiş (2014) Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler İçin Zarfların Öğretimine Yönelik Materyal Geliştirme adlı yüksek lisans çalışmasında, yabancı dil öğretimi alanında öğrenimi kolaylaştırma amacıyla materyaller hazırlamıştır. Bu çalışmada öğrenciler için yeni yöntemler, onların gereksinimlerini karşılayan materyallere ihtiyaç duyulduğu anlatılmıştır. Dilbilgisi konuların içerisinde yer alan zarfların öğretilmesi için işlevsel materyal geliştirilmiştir. Bu materyallerin, zarfların öğretilmesinde işlevsel ve güncel olması, başka çalışmalar için bir araştırma kaynağı olabilmesi bakımından önemli olduğu sonuçlandırılmıştır.

Şen (2015) Türkçede Ortaç İçeren Tümcelerin Yapısal ve Anlamsal Açidan İngilizce İle Karşılaştırılması adlı yüksek lisans çalışmasında, Türkçedeki ortaç yapısının İngilizcedeki yapısal ve anlamsal eşdeğerlikleri ve denklikleri karşılaştırma yaparak incelemiştir. Bu çalışmanın amacı İngilizceyi bilen öğrencilere Türkçedeki ortaçları hedef dil olan İngilizce ile karşılaştırarak, Türkçeyi daha kolay ve etkili bir şekilde öğrenebilmeleri olmuştur. Örnek olarak Sineklerin Tanrısın'daki ortaç yapıların aynı kitabın İngilizcesi olan Lord Of The Flies kitabında denklikleri bulunmuş ve bir liste olarak çalışmanın ekler kısmına eklenmiştir ve bu liste çalışmanın temeli olan bütüncüyü oluşturmuştur.

Işık (2015) Arapça Sıfat Tamlamalarının Türkçe İle Karşılaştırılması adlı makalesinde, Arapça ile Türkçedeki sıfat ve sıfat tamlamaları Arapça açısından karşılaştırmıştır ve söz konusu olan iki dilde sıfat tamlamaların farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyarak tespit etmiştir. Bu iki dilin farklı dil ailelerinden oldukları nedeniyle yapısal farklılıkların benzerliklerden daha çok olması söz konusu olmuştur. Araştırmanın sonucunda bu farklılıklar elde edilmiştir (Işık, 2015: 56):

1. Sıfat tamlamaların kuruluş şekilleri tamamen farklı olarak, Arapçada önce tamlanan sonra tamlayan, Türkçede önce tamlayan sonra tamlanan gelmektedir.
2. Arapça sıfat tamlamasında birinci öge esas ikinci öge yan, Türkçede ikinci öge esas birinci öge yan unsurdur.
3. Arapça sıfat tamlamasında niteleyen / nitelenen arasına akıllı varlıklarda dört, akılsızlarda iki yerde uyum gerekli iken Türkçede iki unsurun ek almaması esastır.
4. Arapça sıfat tamlamasında cinsiyet ve sayı göz ardı edilmemesi gereken bir esas iken Türkçede cinsiyet ayrımı olmadığı gibi tek çeşit çoğul eki ile yetinilmektedir.
5. Her iki dilde niteleme sıfatları ayrı iken belirtme sıfatları Arapça isim cümlesinin yüklemi olan habere benzemektedir.
6. Arapçada sayılar genellikle sıfat olmazken Türkçede büyük oranda sıfat tamlamasının birinci ögesi yani sıfat olurlar.
7. Arapça sıfat tamlaması şekile bağlı olmasına karşılık Türkçede niteleme esastır.

Gencan (2001) *Dilbilgisi*, Banguoğlu (2011) *Türkçenin Grameri*, Ergin (2013) *Türk Dilbilgisi* ve Korkmaz (2014) *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi* adlı kitaplarda, Türkçenin dilbilgisi ve tamlamaların türleri, nasıl yapıldığı, anlamları ve kullanışlarına yönelik açıklamalar örnekler üzerinden yapılmaktadır. Ayrıca, bu dilbilgisi kitaplarında sözcük türleri ve iyelik eki incelenmiştir. Her kitapta Türkçede sözcük türleri yazralara göre kaç türe ayrıldığı ele alınmıştır.

Underhill (1976) *Turkish Grammar*, Kornfilt (1997) *Turkish* ve Göksel ve Kerslake (2006) *Turkish: A Comprehensive Grammar* adlı kitaplarda Türkçenin dilbilgisinde yer alan konulardan, tamlamaların İngilizce ile karşılaştırarak, kaç türe sınıflandırılması, yapılışı, anlamları ve kullanışları örnekler verilerek incelenmesi ele alınmıştır. Ayrıca her kitapta Türkçedeki sözcük türlerinin kaç türe ayrılması incelenmiştir.

Natel Hanleri (2002) *Destur-i Zeban-i Farsi*, Enveri ve Ahmedi Givi (2007) *Destur-i Zeban-i Farsi 2*, Vehidiyan ve Omrani (2014) *Destur-i Zeban-i Farsi 1* adlı kitaplarda Farsça dilbilgisi hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Bu dilbilgisi kitaplarında tamlamaların (izafelerin) sınıflandırılması, yapılışı, anlamları ve kullanışları için örnekler verilerek incelenmiştir. Farsça dilbilgisi kitaplarında sözcük türlerinin kaç türe ayrıldığı yazarların görüşlerine değinerek incelenmiştir.

Son olarak, Onası ve diğerleri (2015) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Dilbilgisi* adlı kitabında Türkçe dilbilgisi hakkında detaylı bilgi verilmiştir ve Türkçe tamlamalar

hakkında detaylı bilgiler ve tanımlara yer verilmiştir. Yıldırım ve Tüfekçioğlu (2016) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* adlı kitabında yabancılara Türkçe öğretiminde dilbilgisi için gereken kuramlar, yöntemler, beceriler ve uygulamaların hakkında açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca, Durmuş ve Okur (2013) *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabında*, yabancılara Türkçe öğretiminin tarihi seyri ve dil öğretiminde anadili, ikinci dil ve yabancı dil kavramları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın yöntemine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, veri toplama araçları, verilerin değerlendirilmesi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelenmesi yöntemidir. Yıldırım ve Şimşek'e (2008: 187) göre doküman incelenmesi, "araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizi"ni kapsar. Doküman incelenmesi, birçok tarihçiler, dilbilimcilerin tarafından kullanılan yöntem olup Forster'e göre (1995) doküman incelenmesi beş aşamada gerçekleşebilir (Aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2008: 193):

1. Dokümanlara ulaşma
2. Özgünlüğünü (Orijinalliğini) kontrol etme
3. Dokümanları anlama
4. Veriyi analiz etme
5. Veriyi kullanma

Bu çalışma için sözü geçen aşamalar şu şekilde izlenmektedir: İlk olarak iki dildeki tamlamaların incelenmesi için Türkçe dilbilgisi ve Farsça dilbilgisi kitaplarına ulaşılmıştır. Adı geçen kitapların özgünlüğü onaylandıktan sonra Türkçede ve Farsçada tamlamaların sınıflandırılması ayrı ayrı bölümlerde ele alınmıştır. Daha sonra her iki dilde tamlama türleri karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılmanın sonucunda iki

dildeki tamlamaların yapısal farklılıkları ortaya çıkarılmıştır. Bu farklılıklar göz önünde bulundurularak Türkçe öğrenen Fars öğrencilere yönelik öğretim durumu hazırlanmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri Türkçe ve Farsça dilbilgisi kitaplarından nitel araştırma yönteminde belge tarama yoluyla elde edilmiştir. Her iki dildeki dilbilgisi kitaplarında ve tezlerde öğretim durumu hazırlamaya temel olacak tamlama yapıları taranmıştır.

3.3. Verilerin Değerlendirilmesi

Her iki dildeki dilbilgisi kitaplarının ve tezlerin taranmasıyla elde edilen tamlama yapıları, arasındaki farklar gözetilerek Türkçe öğrenen Fars öğrencilerine yönelik öğrenim durumu hazırlamaya temel oluşturması açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen tamlamaların öğretimi için Sunum Uygula ve Üretim aşamalarından oluşan iletişimsel yöntem seçilmiştir.

Dil kullanımına yönelik bir dilin biçiminin, araç-gereçlerin, öğretmen ile öğrenci rolleri ve davranışlarının, sınıf içi etkinlikler ile uygulamaların ona göre düzenlenmesi “İletişimsel Yöntem” adını alır (Demircan, 2005: 250). Bu yöntemde, sınıf içi alıştırmalara daha çok anlama ve kavramaya ağırlık verilmektedir. Bu çalışmada iletişim amaçlı kullanılan dilbilgisi öğretimi modellerinden, Sunum – Uygulama – Üretim (SUÜ) modeli kullanılmıştır. Bu dil öğretim modeli (SUÜ) dilbilgisi kuralları sunum yapılarak açıklamaktadır. Bu model doğruluğu sağlamaya yönelik uygulama şemasının yapıldığını amaçlamaktadır ve aynı zamanda doğruluğun akıcılıktan önce geldiğini varsayımına dayanmaktadır (Thornbury, 2002: 128). İletişim yaklaşım çerçevesinde oluşturulmuş bu model, öğrenciye uygun iletişim ortamında uygun yapının seçiminin yapılabilmesine yönelik bilinçlendirildiğini savunmaktadır.

SUÜ modelinde, derslerin işlenişi üç aşamada yapılmaktadır. İlk aşama sunum, ikinci uygulama ve üçüncü aşama da üretimdir. Sunum aşamasında, yapıya yönelik etkinlik sınıfa aktarılır ve dilbilgisi kuralları etkinlik içerisinde öğrencilere anlatılır. Uygulama aşamasında, öğrenciler o dersin yapısıyla ilgili kuralların alıştırmalarını

yapar. Bu alıştırımların amacı, dilbilgisel doğruluktur. Üçüncü aşama ise üretilir. Bu aşamadan amaç akıcılığa çalışmaktır. Üretim aşamasında öğrenci ona verilen yönergeler ile yeni üretimlerde bulunur. SUÜ Modelinde, dilbilgisel doğruluk akıcılıktan öne geçmektedir. SUÜ Modelinin aşamaları Şekil 1’de yer aldığı gibi gösterilmektedir:

Şekil 1: SUÜ Modeli

SUÜ Modelinde, sunum aşamasında öğrencilere bir okuma veya dinleme ya da hem okuma hem dinleme becerisine yönelik bir etkinlik verilebilir. Bu etkinlikte öğrencilere anlatılmak istenen dersin biçimini ve anlamını aktarılmak amaçlanmıştır. İkinci aşamada alıştırımlar verilerek konuyla ilgili mekanik çalışmalar yapılması istenmektedir. Modelin üçüncü aşamasında ise öğretmen verdiği işlev doğrultusunda öğrencilerden kendi örneklerini oluşturmalarını ve paylaşımlarını istemektedir.

BÖLÜM IV

DİL AİLELERİ

Dil insanların arasında iletişim kurmak için bir vasıtaadır. Dil, insanların duygularını, düşüncelerini, isteklerini yansıtan bir canlı varlıktır. Diller, her kavmin kendi toplum yapısına göre şekillenmiş özel birer anlaşma sistemi oldukları için, dünyadaki kavim sayısınınca dil var demektir (Korkmaz, 2014: 57). Bugün dünyadaki yaşayan dillerin birbiriyle karşılaştırılması, bugünkü dünya dillerinin, az sayıda birtakım eski ana dillerin zamanla farklılaşıp dallanmasından ortaya koymuş ve böylece aynı ana dilden gelen diller birbirleri ile akraba sayılmış ve dil ailelerini oluşturmuştur (Korkmaz, 2014: 57).

Korkmaz (2014: 57-62) yeryüzünde dillerin iki temel sınıflandırılmasından söz eder:

1. Yapı akrabalığı, 2. Köken akrabalığı

Yapı akrabalığı bakımından yapılan sınıflandırmada (Korkmaz, 2014:58), dünya dilleri üç gruba ayrılır. Bu gruplara kısa bir şekilde değineceğiz:

1. Tek Heceli Diller: Bu gruba, Çince, Tibetçe, Vietnam Dili, bazı Himalâya ve Afrika dilleri ile Endonezya dilleri girer. Bu grupta yer alan dillerin belirgin özelliği kelimelerin tek heceden oluşması, ek almamaları ve çekime girmemeleridir.

2. Eklemeli Diller: Bu grubun en belirgin örneği Türk dilidir. Türkçede ekler her zaman kök ve gövde sonuna eklenir ve bu dilde ön ekleme yoktur. Türkçeden başka Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece gibi Altay dilleri ile Fince, Macarca ve Samoyetçe gibi Ural dilleri yer alır. Ayrıca, küçük bazı ayrıntılarla Japonca ve bazı Afrika, Asya dilleri de bu grupta yer alır.

3. Çekimli Diller: Bu grubun en belirgin örneği Arapçadır. Hint-Avrupa dil ailesine giren diller bu grupta yer alır. Bu gruba giren dillerde de tek veya çok heceli kökler ile ekler vardır. Yeni kelimeler üretilir ve çekim yapılırken kelime köklerindeki ünlüler değişir.

Köken akrabalığı bakımından yapılan sınıflandırmada ise (Korkmaz, 2014: 59,62) bilinmeyen devirlerde aynı ana dile bağlanan bir köken akrabalığı söz konusudur. Bu akrabalık, dillerin ses yapıları, şekil yapıları, söz dizimi ve köken bilgisi bakımından geriye doğru gidildikçe birbirlerine olan yakınlıklar sonunda kendini gösteren bağlılıklardır. Köken akrabalığına dayanan başlıca dil aileleri şunlardır:

1. Hint-Avrupa Dil Ailesi: Bu dil ailesinin Avrupa ve Asya kolu olarak iki kolu vardır.

Avrupa kolu: Cermen dilleri olan Almanca, Felemenkçe, İngilizce, İskandinav dilleri. Roman dilleri olan Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce ve Rumenicedir. İslav dilleri olarak da Rusça, Bulgarca, Lehçe, Sırpça ve Slovakça . Ve ayrıca Yunanca, Arnavutça ve Keltçe bu kolda yer almaktadır.

Asya kolu: Hint-İran dilleri. Hintçe, Farsça, Ermenice, Eski Anadolu ve Toharca Asya kolunda yer alan dillerdir.

2. Hamî-Samî Diller Ailesi (Sami Diller Ailesi): Bu dil ailesinde, Akkadça, Aramca, İbranice, Arapça ile Libya Berber dilleri yer almıştır.

3. Bantu Dil Ailesi: Orta ve Güney Afrika'da konuşulan dilleri içine alan bir dil ailesidir.

4. Çin-Tibet Dil Ailesi: Çince, Tibetçe, Birmanca, Siyamca bu dil ailesinde yer alır.

5. Kafkas Dilleri: Kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayrılan bu koldaki başlıca diller, Kortvel koluna giren Gürcüce ve Lazca ile Abhaz - Çerkez, Lezgi - Çeçen kollarıdır.

6. Ural-Altay Dil Ailesi: Bu dil ailesi Ural ve Altay olmak üzere iki ayrı dil ailesidirler. Ural dil ailesinde, Fince, Estonca, Lapça, Macarca ve Uygurca bulunmaktadır. Altay dil ailesinde, Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve

Japonca yer almaktadır. Ancak, Japoncanın akrabalığına ilişkin çalışmalar daha kesin bir sonuca ulaşmış sayılmamaktadır.

4.1. Türkçenin Dünya Dil Ailelerinde Yeri

Ural-Altay dilleri Türkçenin de içinde yer aldığı bir ailedir. Bu dil ailesi de Ural ve Altay biçiminde adlandırılan iki koldan meydana gelmektedir. Türkçe Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna mensuptur (Buran ve Alkaya, 2001: 11). Türkçeyi başka dillerden ayıran bazı tipolojik özellikleri şu şekilde gösterilebilir (Ercilasun, 2013: 21):

1. Türkçe son takılı bir dildir. Kelimeler arası ilişkiler sona gelen çekim ekleri ve edatlarla sağlanır.
2. Sami dillerde birçok Hint-Avrupa dilinde görülen artikel Türkçede bulunamaz. Çünkü Türkçede isimler bir tek nesnenin değil türün adıdır. Belirlilik isim tamlamalarında tamlayan ekiyle, nesnelere yüklem hali ekiyle belirtilir. Bunların dışındaki belirlilik/ belirsizlik ancak bağlamdan anlaşılır.
3. Türkçede gramatikal cinsiyet (erkeklik, dişilik) yoktur.
4. Birçok dilde aynı kelime hem isim hem fiil kökü olabilir ama Türkçede olamaz. Aynı görünenler ya kök değil, ya sonradan ortaya çıkmış biçimlerdir.
5. Evet-hayır sorusu bazı Hint-Avrupa dillerinde kelime sırası değiştirilerek, Arapçada ön ekle yapılır. Türkçede ise sona gelen {-mi} ekiyle yapılmaktadır.

4.2. Farsçanın Dünya Dil Ailelerindeki Yeri

Farsça, Hint-Avrupa Dilleri ailesinde yer almaktadır. Hin-Avrupa dil ailesinin Asya dillerinden olan Farsça bu kolda yer almaktadır (Buran ve Alkaya, 2001: 10). Bugünkü Farsça, Farsi -yi miyani'nin gelişmiş biçimi olmakta ve Farsi-yi miyani kendisi Zeban-i Farsi-yi Bastan'ın değişmesidir (Enveri ve Ahmedi Givi, 2007: 2). Farsça sağdan sola yazılan ve alfabesi Arapça alfabesine benzer Sami dil alfabesinden olan bir dildir. Farsça alfabesi 32 harftan oluşan bir dildir. Bu 32 harfin dört harfi olan ”ژ، گ، چ، پ” {-p, -ç, -g, -j} Arapçaya yoktur. (Mahutiyan, 2013: 12)

Farsça bir eklemeli dil olarak dah çok ön eklemeli bir dildir ama ortada ve sondanda ek alan bir dildir (Ercilasun, 2013: 21).

BÖLÜM V

TÜRKÇEDE SÖZCÜK TÜRLERİ

Bir dilde konuşmanın en temel birimleri olarak sözlükbirimler ve biçimbirimler vardır. Biçimbirimler her dilde belli sayılardan ama çok önemli işlevi vardır. Örneğin bir sözcüğün yarısı biçimbirimden oluşur. Sözlükbirimler ise, biçimbirime göre çok daha fazladır. Bir dilin zenginliği genellikle o dildeki sözlükbirimlerin sayısı ile gösterilir.

Sözlükbirim, dilde tek başına anlamı olan dilsel yapılar olarak bilinir. Dilbilim sözlüklerindeki tanımlara baktığımızda anlama bağlı olarak tanımlandığını görüyoruz. Çünkü sözlükbirimlerin tek başına anlamı vardır.

Vardar (1988: 193) sözlükbirimini şöyle tanımlamıştır: “Anlambirim, biçimbirimine karşı olarak dilbilgisel nitelik taşımayan türü; bir tek anlambirimden oluşan sözlüksel birim (örn. Oda, ev, yol, vb).”

Bu tanımda sözlükbirimin bir tür anlambirim olduğu belirtiliyor. Yine dilbilgisel nitelik taşıyan ve taşımayan şeklindeki iki tür anlambirimin olduğu tanımdan anlaşılıyor. Sözlükbirimin, anlam taşıyan anlambirim olduğu tanımdan çıkarılabilir.

İmer ve diğerleri (2013: 236) sözlükbirimi şöyle tanımlamışlardır: “Bir dilin anlam dizgesindeki en küçük ayırıcı birim; bir sözcüğün değişik biçimlerinin –örn. gel, geliniz, geldi vb.- ortak paydası olarak kabul edilen ve sözlükte madde başı olarak gösterilen soyut birim.” Bu tanımda da anlamsal kısım öne çıkarılmıştır. Anlam dizgesinin en küçük ayırıcı birimi demekle, sözcüğün anlamsal yanını öne çıkarmış olmaktadır.

Bu tanımlara baktığımızda, her iki tanım da sözlükbirim, bir dilin anlam taşıyan soyut birimi olarak anlatılmıştır. Bu iki tanımın benzerliği, sözlükbirimi anlam taşıyan bir tür olarak açıklanmasıdır. Vardar (1988: 193), sözlükbirimi anlambirimi yani anlamı olan en küçük birim olduğunu söylemiştir. Bu anlambirimi biçimbiriminden farklı olarak ve dilbilgisel özellikler taşımayan ve sözcüğü oluşturan anlamlı küçük birimlerdir. Biçimbirimler dilbilgisini ilgilendiren türlerdir ve bu yüzden anlambirimleriyle karşı olarak tanımlanmışlar. İkinci tanıma da baktığımız zaman, sözlükbirimi bir anlam dizgesi olarak anlatıldığını görüyoruz. Bu tanıma göre, bir sözcüğün değişik biçimleri vardır ve bu biçimlerde ortak birim, sözlükbirimidir ve bu birim soyuttur.

Sözlükbirimler, sözce içinde buldukları yere göre farklı adlarla anılmaktadır. Örneğin sıfatlar adları nitelerler ve Türkçede addan önce gelirler. “Kırmızı elma” gibi. Ya da belirteçler fiili nitelerler ve fiilden önce kullanılır. “Hızlıca koştu” gibi.

5.1. Geleneksel Dilbilgisinde Sözcük Türleri

Sözcük türlerinin sayısı bellidir. Ama dilbilgisi uzmanları ve dilbilimcilere göre sözcük türleri farklı sayılarda gösterilmektedir. Türkiye Türkçesini en ayrıntılı ele alan araştırmacılardan biri Tahsin Banguoğlu’dur. Fransızcadaki durumlardan yola çıkarak ayrıntılı bir Türkçe dilbilgisi kitabı hazırlar. Bu kitap daha sonraki birçok çalışmada kaynak kitap olarak gösterilecektir.

Banguoğlu (2011: 319) Türkçedeki sözcük türlerini kelime çekimi başlığı altında: Ad, sıfat, zamir, zarf, takı, bağlam, ünlem ve fiil olmak üzere 8 türe ayırır.

Banguoğlu’nun belirlediği sözcük türlerinin tanımı ve genel özellikleri kısaca şu biçimlerde dir. Banguoğlu’na göre (2011: 319), ad gerçekte veya tasavvurda bir varlığa ad olan sözcüklerdir. Örneğin “taş, güvercin, masa, kitap, düşünce, güçlük” gibi. Görüldüğü gibi, bu adlardan bazıları duygularımızı ve bazıları ise gerçek varlıkları, nesnelere adlandırır. Banguoğlu’nun anlatımına dayanarak, adların bir anlam taşıdıklarını söyleyebiliriz. Her ad bir nesnenin veya bir duyunun temsilcisidir. Her ad bir anlam taşımaktadır ve her adın arkasında belli bir kavram özelliği, tanıtımı vardır.

Banguoğlu (2011: 326) ad bölümünde adlardaki sayı, belirtme, çekim, adtakımı ve adlarda küçültme bölümlerini de anlatır. Adlarda sayı bölümünde, adları teklik ve çokluk bakımından anlatmıştır. Adlarda belirtme bölümünde, adların nasıl belirli ve belirsiz yapıldıklarını anlatmıştır. Adlara işaret sıfatı ve kimin hali eki (ilgi eki) {-In} geldiği zaman belirli olduklarını söyler. Örneğin, bu kadın, şu ağaç, senin, onun gibi. Adların {-In} eki aldıkları durumu, belirli adtakımı olarak nitelendirmiştir. Adtakımını, belirli ve belirsiz aktakımı olarak ikiye ayırmıştır. Belirli aktakımı, iki ekli sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşur. Birinci sözcük ilgi eki olan {-In} ekini ve ikinci sözcük iyelik eklerini alıyor. Örneğin “kuşun yuvası” gibi. Belirsiz adtakımı, birinci sözcüğün eksiz durumunu gösterir. “Ev bahçesi gibi”. Adlarda küçültme bölümünde, adlara {-cIk} veya {-cAğIz} eklerinden biri getirilerek o ada küçültme veya azaltma anlamı verir. “küçücük, tepecik, kızcağız” gibi.

Banguoğlu'nun sözcük türleri sınıflandırmasında yer alan ikinci sözcük türü, sıfatlar ve çeşitleridir. Sıfatlara şöyle bir tanım veriyor: “Bir varlığı vasıflayan veya belirleyen kelimeye sıfat diyoruz.” (Banguoğlu, 2011: 341) Sıfatları işleyişlerine göre ikiye ayırıyor: niteleme sıfatları ve belirtme sıfatları. Niteleme sıfatları, bir varlığın özelliklerini gösteriyor. “Güzel kız, dar sokak” gibi. Belirtme sıfatları bir nesneye geldikleri zaman, o nesneyi bir yönünden belirlerler. “Bu sokak, üç elma, birinci sınıf, üçte bir kişi” gibi.

Bu sözcük sıralandırmasında üçüncü sözcük türü, zamirler ve çeşitleridir. Banguoğlu (2011: 356) zamiri şöyle tanımlamıştır: “Aralarında bir nesne, veya kimse kavramı olan, dolayısıyla bir adın yerini tutan kelimeye zamir deriz.” Zamirleri kavramlar ve kullanışlarına göre yediye ayırmıştır:

1. Kişi zamirleri: Ben, sen, o, biz, siz, onlar.
2. Gösterme zamirleri: bu, bunlar, şunlar, onlar.
3. İyelik zamirleri: {-Im}, {-In}, {-I}, {-sI}, {-ImIz}, {-InIz}, {-lArI}.
4. Dönüşlü zamirleri: kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri.
5. Soru zamirleri: kim ve ne soruları adçekimleriyle bağlanarak soru zamirleri yaparlar. “Kimi gördün? Kime söylüyorsun? Kimin hesabı?” gibi.
6. Belirsiz zamirler: biri, birisi, kimi, bazı, birkaçı, birtakımı, birimiz gibi.
7. İlinti zamirleri: ki ve hani zamirleri.

Dördüncü sözcük türü, zarflar ve çeşitleridir. Banguoğlu (2011: 371) zarflar için şöyle bir tanım vermiştir: “Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş veya vasıfları açıklayan ya da değiştiren kelimelere zarf deriz.” Banguoğlu (2011: 372-374) zarfları 6 sınıfa almıştır:

1. Gerçekleme zarfları: Bu zarflar –Gerçek mi? –Olur mu? Sorularını karşılar. Elbette, asla, katiyen gibi.
2. Mikdar zarfları: Bu zarflar; Ne kadar? Ne derece? Sorularını karşılarlar. Az, çok, eksik, fazla, daha gibi.
3. Nitelik zarfları: Bu zarflar; Nice? Nasıl? Sorularını karşılarlar. Doğru, iyi, tatlı gibi.
4. Yer yön zarfları: Bu zarflar Nerde? Nereye? Nereden? Sorularını karşılar. Dışarı, ileri, geri, yukarı gibi.
5. Zaman zarfları: Bu zarflar Ne zaman? Sorusunu karşılar. Dün, bugün, demin, gece gibi.
6. Tarz zarfları: Bu zarflar Ne türlü? Nice? Ne yolda? gibi soruları karşılarlar. Şöyle, çabuk, hızla, gülerek gibi.

Beşinci sözcük türü takılar ve çeşitleridir. Banguoğlu’na göre (2011: 385) takılar adlardan sonra geliyorlar ve o adların tümce içerisinde başka adlarla ilişkilerini sağlıyorlar. “gibi, ile, göre, rağmen, için, kadar, beri, yana, öte” gibi. Örneğin, “bana göre değil, sınav için çalıştım, annem ile gittim” gibi.

Altıncı sözcük türünde bağlamlar ve çeşitleri yer alıyor. Banguoğlu (2011: 390) bağlamlar için şöyle bir tanım veriyor: “Söz içinde iki kelimeyi, aynı derecede iki cümle unsurunu, iki yargıyı ve bazen de iki paragrafı bağlamaya yarayan kelimelere bağlam adı veriyoruz.”

Bu bağlayıcı görevini işleyen sözcükler farklı amaçlarda iki sözcüğü, iki tümceyi veya iki paragrafı birbirine bağlıyorlar. Bu amaçlar, karşıtlama, üsteleme, açıklama, neden ve sebep, sonuç, şart için olabilirler. Örneğin “ve, ile, çünkü, bu nedenle, eğer, ama, fakat, yalnız, ancak”... gibi sözcükler farklı amaçlarla iki tümceyi, iki sözcüğü veya paragrafı birbirine bağlarlar.

Yedinci sözcük türü ünlemler ve çeşitleridir. Banguoğlu (2011: 391)’nin verdiği tanıma göre, ünlemler bir duyuyu, bir sevinci, bir acıyı veya bir kimseye

seslenmek için kullanılan sözcüklerdir. “Oh!, eyvah, of, yazık, aman!, aferin!, bravo, Allah aşkına!, aşk olsun!” gibi.

Banguoğlu (2011: 391), sekizinci sözcük türünü fiiller ve çeşitleri olarak sınıflandırmıştır. Fiiller tümcenin önemli öğelerindenler ve her tümce fiille sonuçlanmaktadır. Bu bölümde, fiillerde çekim, fiillerde zaman, olumsuzluk, edilgenlik, dönüşlülük, ettirgenlik gibi konular anlatılmıştır.

Ergin (2013: 216) Türkçede sözcük türlerini anlam ve işlev bakımından değerlendirmiştir ve bu sözcükleri üç ana bölüme almıştır: 1. İsimler, 2. Fiiller, 3. Edatlar. İsimler bölümünde, “çoklul eki, iyelik ekleri, aitlik eki, durum ekleri, eşitlik ekleri, eşitlik ekleri, yön ekleri, soru eki, yani ismin işletme eklerini, sıfatlar, zarflar, zamirleri” anlatır. Edatlar bölümünde, ünlem edatları, bağlama edatları, sıralama edatları, denkleştirme edatları, karşılaştırma edatları, cümle başı edatları, sebep edatları, miktar edatları, zaman edatları ve yer yön edatları almıştır.

Ergin, bu sınıflandırmasında bağlaç ve ilgeç sözcüklerini edatlar başlığı altına almıştır ve öyle değerlendirmiştir. Ergin (2013: 348)’e göre edatların anlamları yoktur ve tümce içerisinde gramer görevleri olan sözcükler sayılırlar ve tek başlarına anlamları olmadıkları için edatlara yardımcı sözcükler ve isimler ve fiillere asıl sözcükler diyoruz. Ergin’in sözcük türü sıralanmasına baktığımızda, ünlemlerin de edatlar içine aldığını görüyoruz. Ayrıca Ergin sıfat, zarf ve zamiri isimler başlığı altına almıştır ve bu sözcükleri ayrı bir şekilde sınıflandırmamıştır.

Ergin sözcük türlerini Banguoğlu’nda farklı sınıflandırmıştır. Banguoğlu ilgeç sözcüğünü “takı” ve bağlaç sözcüğünü “bağlam” olarak adlandırmıştır ama Ergin, “sıfat, zarf, zamiri” isimler bölümü içerisine almıştır ve “bağlaç, ünlem ve ilgeci” edatlar bölümüne alarak değerlendirmiştir.

Gencan (2001: 171) Türkçede sözcük türlerini 8 türe ayırmıştır: Ad, sıfat, adıl, eylem, belirteç, ilgeç, bağlaç, ünlem. Gencan, sınıflandırmasında “ilgeç, bağlaç ve ünlem” sözcüklerini bölümler içerisinde değerlendirmiştir ve her birisini ayrı sözcük türü olarak adlandırmıştır. Gencan’ın sınıflandırması, Banguoğlu’nun sınıflandırması gibidir. Bu uzmanların ikisi de Türkçedeki sözcük türlerini 8 türe alarak sınıflandırmışlardır sadece bu sınıflandırmalarda Banguoğlu’nu sınıflandırmasında bir farklılık vardır. Banguoğlu ilgeci “takı” adlandırarak sınıflandırmıştır, ayrıca

bağlacı “bağlam” olarak sınıflandırmıştır ama başka sözcük türlerini benzer sınıflandırmışlardır. Gencan’ın sınıflandırması Ergin’den farklıdır. Ergin, “sıfat, adıl ve belirteci” adlar bölümüne almıştır ama Gencan onları birer birer ayrı bölümlerde değerlendirmiştir. Ayrıca Gencan, “ilgeç, bağlaç ve ünlemi” ayrı ayrı sınıflandırmıştır ama Ergin bunları edatlar bölümüne almıştır.

Atabay ve diğerleri (1983: 23,24) Türkçedeki sözcük türlerini 8 türe ayırmışlardır: Ad, sıfat, belirteç, adıl, ilgeç, bağlaç, ünlem, eylem. Bu sınıflandırma Banguoğlu ve Gencan’ın sınıflandırmalarına benzemektedir. Gencan da, Atabay ve diğerleri gibi Türkçede sözcük türlerini 8 türe ayırmıştır. Sadece Banguoğlu’nun sınıflandırmasıyla iki farklılık görülmektedir. Banguoğlu sözcük sınıflandırmasında ilgeç sözcüğünü “takı” olarak ve bağlaç sözcüğünü “bağlam” olarak adlandırmıştır. Atabay ve diğerleri’nin sınıflandırması Ergin’in sınıflandırmasından farklıdır. Atabay ve diğerleri, “sıfat, belirteç, adıl, bağlaç ve ünlemi” sözcük türü olarak sınıflandırmışlar ama Ergin, “sıfat, zarf, zamiri” isimler bölümü içerisine almıştır ve “bağlaç, ünlem ve ilgeci” edatlar bölümüne alarak değerlendirmiştir.

Hengirmen (2006: 115) Türkçedeki sözcük türlerini 8 türe ayırmıştır: Ad, sıfat, adıl, belirteç, ilgeç, bağlaç, ünlem, eylem. Hengirmen Türkçedeki sözcük türlerini sınıflandırmasında değerlendirmiştir ve sınıflandırması Banguoğlu, Gencan ve Atabay ve diğerleri uzmanlar gibi olmaktadır. Bu uzmanlar, Türkçedeki sözcük türlerini 8 türe sınıflandırarak değerlendirmişlerdir. Hengirmen’in sözcük sınıflandırması Ergin’in sınıflandırmasından farklıdır. Ergin, Türkçedeki sözcük türlerini üç ana bölüme alarak değerlendirmiştir ve adlar bölümünde “ekler, sıfat, zarf ve zamiri” ve edatlar bölümünde “ilgeç, bağlaç, ünlem” sözcüklerini alarak sınıflandırma yapmıştır ama Hengirmen “ad, sıfat, adıl, belirteç, ilgeç, bağlaç, ünlem” sözcüklerini birer birer sözcük türü olarak sınıflandırmıştır ve bu şekilde değerlendirmiştir.

Korkmaz (2014: 229) Türkçede sözcük türlerini üç bölümde incelemiştir: Birinci bölüm, “anamlı, adlar, sıfatlar, zamirler, zarflar, fiiller”. İkinci bölüm, “görevli kelimeler, edatlar, bağlaçlar”. Üçüncü bölüm, “anamlı-görevli kelimeler, ünlemler”. Korkmaz sözcük türlerini üç ana bölümde sınıflandırmıştır: “Adlar, sıfatlar, zamirler, zarflar ve fiiller” asıl anlamlı sözcükler diye anlatmıştır. Bu anlatımda Ergin ile aynı görüşte olduğu görülüyor. “Edatları ve bağlaçları” da

görevli sözcükler olarak ele alıyor. Bu görüş de Ergin'in görüşüyle aynıdır. Ergin de edatları gramer görevli olan sözcükler diye adlandırmaktadır. Korkmaz “ünlemleri” sözcük türü olarak sınıflandırmasıyla Banguoğlu ile aynı görüşte olduğu görülüyor.

Kahraman (2001: 57,58) Türkçedeki sözcük türlerini iki ana bölüme almıştır: 1.Temel sözcükler, 2.Yardımcı sözcükler. “Adlar ve fiilleri” temel sözcükler ve” ilgeç, bağlaç, ünlemi” genel edat adı altında yardımcı sözcükler içerisine alarak değerlendirmiştir. Adlar içerisinde de sıfat, adıl ve belirteç vardır. Kahraman Türkçedeki 8 tür sözcüğü değerlendirmiştir. Ad, sıfat, adıl, belirteç, ilgeç, bağlaç, ünlem ve fiil sözcüklerini iki ana başlık altında ele almıştır.

Dil alanında çalışan uzmanların sözcük türü sınıflandırmalarına bakıldığı zaman, birçoğunun benzer sınıflandırma yaptığı görülür. Sadece Korkmaz ve Ergin'in sınıflandırmaları diğer uzmanlardan farklılık göstermektedir. Banguoğlu, Atabay ve diğerleri, Hengirmen ve Gencan'ın sınıflandırmaları aynıdır ve bu uzmanlar Türkçedeki sözcük türlerini “ad, sıfat, adıl, belirteç, ilgeç, bağlaç, ünlem, eylem olarak 8 türe ayırarak sınıflandırmışlardır. Ergin ile Korkmaz'ın sınıflandırmalarına bakıldığı zaman bazı benzer bölümlere rastlanır. Her iki uzman da Türkçedeki sözcük türlerini üç ana bölüme ayırarak sınıflandırma yapmaktadırlar. Sadece bu iki sınıflandırmanın arasında bir farklılık var: Ergin, “ilgeç, bağlaç, ünlem” sözcüklerini bir bölüm altına alarak ve “edatlar” adlandırarak sınıflandırma yapmıştır ama Korkmaz, “ilgeç ve bağlaç” sözcüklerini bir bölümde ve “ünlem” sözcüğünü de ayrı bir bölümde sınıflandırmıştır.

Geleneksel dilbilgisinde sözcük türlerinin sınıflandırılması Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.**Geleneksel Dilbilgisinde Sözcük Türlerin Sınıflandırılması**

	1.Ad İsim	2.Önad Sıfat	3.Adıl Zamir	4.Belirteç Zarf	5.İlgeç	6.Bağlaç Edat	7.Ünlem	8.Eylem Fiil
Banguoğlu	+	+	+	+	+	+	+	+
Atabay ve Kutluk ve Özel	+	+	+	+	+	+	+	+
Hengirmen	+	+	+	+	+	+	+	+
Ergin	+	+	+	+	-	-	-	+
Gencan	+	+	+	+	+	+	+	+
Korkmaz	+	+	+	+	+(2)	+	+	+
Kahraman	+	-	-	-	-	-	-	+

1. Ergin, “ünlem, bağlaç, ilgeç” sözcüklerini edat olarak adlandırarak, edatlar bölümünde, “ünlem edatları ve bağlam edatları” olarak değerlendirmiştir ve “ad, sıfat, adıl, belirteç, eylem” sözcüklerini isimler bölümü başlığı altında değerlendirmiştir.

2. Korkmaz, ilgeç sözcüğünü, edatlar ve bağlaçlar bölümü başlığı altına almıştır.

3. Kahraman (2001: 58) “edatları” yardımcı sözcükler bölümüne almaktadır ve “ilgeç, bağlaç, ünlem” sözcüklerini edatlar içine alarak değerlendirmektedir. Kahraman’a göre bu yardımcı sözcükler tek başlarına kavram bildirmezler ve anlam vermezler. Anlamli sözcüklerle birlikte kullanılarak ilgi kurarlar. Ayrıca, “ad, sıfat, adıl, belirteç” sözcükleri de adlar başlığı altında ele alınmıştır.

Tablo1’de geleneksel dilbilgisi sözcük türlerin uzmanlar tarafından sınıflandırılması gösterilmektedir. Burada dört dil uzmanının, (Banguoğlu, Atabay ve diğerleri, Hengirmen ve Gencan) aynı görüşte oldukları ve Türkçede sözcük türlerin 8 türde sınıflandırdıkları görülmektedir. Çalışmada, aksi belirtilmediği sürece, sözcük türü sınıflaması 8 olarak kabul edilecektir.

5.2. Dilbilim Açısından Sözcük Sınıflandırması

Bu bölümde 5.1’e benzer “çağdaş dilbilimde” sözcük türlerinin dilciler tarafından sınıflandırılmasına değinilecektir.

Underhill (1976) Türkçedeki sözcük türleri için belli bir sınıflandırma yapmamıştır. Underhill, sözcük türlerinde yer alan “ad, sıfat, adıl, sayı adı, belirteç, ilgeç ve eylemi” ders başlıkları biçiminde ya da derslerin içerisinde ele almaktadır.

Kornfilt (1997: 209) Türkçedeki sözcük türlerini 7 türde sınıflandırmıştır: Ad, adıl, fiil, sıfat, ilgeç, sayı adı/miktar belirleyici ve belirteç. Bu sınıflandırmaya bakıldığı zaman, geleneksel dilbilgisi sınıflandırmalardan biraz farklı olduğu görülmektedir. Bu sınıflandırmada bağlaç ve ünlem sözcük türü olarak bu sınıflandırmaya alınmamıştır ve sadece “ilgeç” sözcük türü olarak değerlendirilmiştir ve “sayı adı” bir sözcük türü olarak sınıflandırılmıştır. Geleneksel dilbilgisi sınıflandırmalarda “sayı adı” bir sözcük türü olarak sınıflandırılmamıştır.

Lewis (2000) Türkçedeki sözcük türlerini 12 türe ayırmıştır: Ad, sıfat, ad ve sıfat üreten ekler, adıl, sayı adı, ilgeç, fiil, sıfatfiil, isimfiil, ulaç, belirteç ve bağlaç. Lewis’in sözcük türü sınıflandırması Kornfilt’e göre tamamen farklıdır. Lewis “ad ve sıfat üreten ekleri” de sözcük türleri olarak değerlendirmiştir. Ayrıca, fiiller yanı sıra, sıfatfiil ve isimfiilleri de sözcük türü sınıflandırmasına almıştır. Lewis, Kornfilt gibi “ad, sıfat, adıl, ilgeç ve belirteci” sözcük türü olarak değerlendirmiştir.

Göksel ve Kerslake (2006: 49) Türkçedeki sözcük türlerini 8 türe ayırmışlar: Ad, adıl, sıfat, belirteç, fiil, ilgeç, bağlaç ve ünlem. Göksel ve Kerslake, Türkçedeki 8 tür olan sözcükleri sınıflandırmalarına almışlar ve değerlendirmişlerdir. Göksel ve Kerslake ile Kahraman Türkçedeki sözcük türlerini, “ad, sıfat, adıl, belirteç, ilgeç, bağlaç, ünlem, fiil” olarak belirtmektedirler. Göksel ve Kerslake, Kornfilt ile Lewis’ten farklı bir sınıflandırma yapmışlardır ve “sayı adı, sıfat üreten ekler ve sıfatfiil, zarffiil” gibi sözcük türü belirleyerek farklı bir sınıflama yoluna gitmişlerdir.

Dilbilim açısından sözcük türlerinin sınıflandırılması tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.**Dilbilim Açısından Sözcük Türlerin Sınıflandırılması**

Yazarlar	1.Ad	2.Önad	3.Adıl	4.Belirteç	5.İlgeç	6.Bağlaç	7.Ünlem	8.Eylem
Underhill	-	-	-	-	-	-	-	-
Kornfilt	+	+	+	+	+	-	-	+
Lewis*	+	+	+	+	+	+	-	+
Göksel ve Kerslake	+	+	+	+	+	+	+	+

*Lewis'in sözcük sınıflandırması diğer dilcilerden çok farklıdır. Sınıflandırmasında diğer dilcilerin sınıflandırmalarında varolan sözcük türlerinden daha fazla sözcük türü sınıflandırmasına almaktadır. Türkçedeki sözcük türlerini 12 türe ayırmıştır: Ad, sıfat, ad ve sıfat üreten ekler, adıl, sayı adı, ilgeç, fiil, sıfatfiil, isimfiil, ulaç, belirteç ve bağlaç. Bu sınıflandırmaya bakıldığı zaman, ad ve sıfat üreten ekler, sayı adı sıfatfiil, isimfiil ve ulaç sözcüklerinin de sözcük türü olarak değerlendirildiği görülür. Diğer dilciler bu sözcükleri sınıflandırmalarında değerlendirmemişlerdir.

Tablo 2'de, dilbilimde dilcilerin farklı sınıflandırmaları gösterilmektedir. Görüldüğü gibi, Underhill "sözcük türleri" için bir sınıflandırma yapmamıştır. Kornfilt, "bağlaç ve ünlem" sözcüklerini sözcük türü olarak sınıflandırmamıştır. Lewis ise "ünlemleri" sınıflandırmasına almamıştır. Göksel ve Kerslake'in sınıflandırmasında 8 sözcük türü de yer almaktadır.

Çalışmanın bundan sonrasında iyelik eklerinin sözcük türleri arasındaki yeri ortaya konulacaktır. Başta, iyelik ekin tanımı anlatılacaktır ve sonra geleneksel dilbilgisi kitaplarında ve çağdaş dilbilimde iyelik eklerin nerede ve hangi sözcük türü arasında yer aldığı, yazarların görüşlerine bağlı kalarak ele alınacaktır.

5.3. İyelik Eki

İyelik eki, Türkçede çekim ekleri içerisinde yer almaktadır. Bu ekler, adlara, ad soylu sözcüklere veya nesnelere gelerek onların kime veya neye ait olduklarını gösteren eklerdir. Eklerin adından anlaşılacağı üzere, iyelik ekleri "ait olunma"

anlamı ifade ederler. *Dilbilim Sözlüğü*'nde iyelik eki hakkında şöyle bir tanım verilmiştir (İmer ve diğerleri, 2013: 163):

“İki adöbeği arasında, anlambilimsel olarak birinin diğerine aitliği yönünde yorumlanmasını sağlayan ilişki. Biçimbilimsel açıdan, bu ilişki Türkçede olduğu gibi her ikisi üzerinde, İngilizcede olduğu gibi adlardan yalnızca biri üzerinde, biçimbilimsel bir etki yapabilir ya da Fransızcada olduğu gibi bağımsız bir biçim bu etkiyi sağlayabilir; örn. Türkçede Ali'nin kitabı, İng. Ali's book, Fr. Le livre de Jean. Türkçe'de iyelik ilişkisindeki adöbeklerinden ait olunan, TAMLAYAN durumu, ait olan da iyelik ekleri alır. İyelik biçim-sözdizimseldir.”

Bu tanıma bakıldığında, iyelik ekinin iki ad arasında ilişki görevi sağlayan bir ek olduğu görülür. Bu tanımdan yola çıkarak, Türkçede iyeliklik her iki ad üzerinde olduğu halde, İngilizcede bir adın üzerinde, Fransızcada bağımsız bir şekilde olduğu görülür. İyelik eki, iki ad arasında aitlik anlamını göstermektedir ve bu iki addan birinci ad ilgi eki ({-In/ -nIn}) ve ikinci ad iyelik eki ({-(s)I}) alıyor. İlgi eki alan ad, tamlayan ve iyelik eki alan ad ise tamlanandır. İyelik eki, iki ad arasında ikinci ada eklenerek, bu iki ad arasında aitlik anlamını ortaya koymaktadır. İyelik eki, sözcük türleri başlıkları altında yazarlara göre farklı yerlere aittir. Kimi yazarlara göre “iyelik eki” adlar başlığı altında yer almaktadır ve kimi yazarlara göre “iyelik eki” adıllar başlığı altında iyelik adlı kimi yazarlara göre de “iyelik eki” bir çekim eki olarak ekler bölümünde ele alınmıştır.

5.3.1. Geleneksel Dilbilgisi Kitaplarında İyelik Eki

Bu başlık altında geleneksel dilbilgisi kitaplarında iyelik eki hakkında çeşitli uzmanların görüşlerini kısaca ele alarak iyelik eki hakkında uzman görüşlerindeki farklılıklar ve benzerlikler değerlendirilmiştir. Bu bölümde, Banguoğlu, Ergin, Gencan ve Korkmaz'ın iyelik eki hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Banguoğlu (2011: 361) iyelik ekini adıllar ve çeşitleri bölümüne almıştır ve “iyelik zamirleri” diye adlandırılmıştır. Banguoğlu (2011: 361) iyelik ekini şu şekilde tanımlamıştır: “Sahip olan, ait olunan kişinin veya nesnenin yerini tutan zamirlere iyelik zamirleri diyoruz. Dilimizde iyelik zamirleri ekler halindedir.” Bu tanıma bakıldığında, iyelik eklerin adıl görevi yaptıklarını görüyoruz. Bu ekler adlara veya nesnelere eklenerek o adlar veya nesnelere herhangi bir kişiye nesneye ait olduklarını gösteriyorlar. Adıllar her zaman adların yerine kullanılır ve tek başlarına

bağımsız bir kavram olarak işlev görürler ve bu tanımda iyelik ekleri bir ek olmaktan ziyade bir adıl görevi yaptığı anlatılmıştır.

Ayrıca Banguoğlu (2011: 361) iyelik adlarının adlandırdığı ekleri, anlamca kişi adlarının kimin durumunu karşıladığını vurgulamıştır:

Ben-in ev = ev-im

O-nun ev = ev-i gibi.

Bu örneklere bakıldığı zaman, bir nesnenin kime ait olduğu anlamının vurgulandığı görülüyor. Yazarın “kimin” söylediği durumdan da bu anlam yani aitlik anlamın anlaşıldığı görülmektedir. “Evim” dediğimiz örnekte, “ben” kişisine ait olan bir evden bahsedildiğini anlıyoruz ve buradaki kimin durumu, bir aitlik anlamını ve bir nesnenin kime ait olduğu anlamını anlıyoruz.

Böylece Banguoğlu (2011: 362) iyelik eklerini “ek halinde zamirler” olarak anlatır ve bu iyelik zamirlerini iççekim halleriyle şu şekilde gösterir:

1.kişi		2.kişi		3.kişi	
Tekli	Çoklu	Tekli	Çoklu	Tekli	Çoklu
-Im(evim)	-ImIz(evimiz)	-In(evin)	-InIz(eviniz)	-I/-sI(evi)	-lArI(evleri)

Ancak bu ekler Banguoğlu’nun iyelik zamirleri adlandırdığı gibi incelendiğinde, “evim” sözcüğü, buradaki {-Im} eki, 1. tekil kişi kişinin sahip olduğu evden bahsedilmekte ve {-Im} eki, zamir olarak düşünüldüğü zaman kimin yerine oturduğu anlamına gelmektedir.

Banguoğlu, kimin sözcüğüyle bir nesnenin kime ait olduğundan bahsettiğini belirtiyor. Burada kimin hali bir aitlik anlamı taşıyor ve “kimin evi” sorulduğunda, “benim” yanıtı verildiğinde, o evin, “ben” kişisine ait olduğu anlamına gelir. “Kimin” demek aslında bir aitlik anlamı taşıyor demektir ve yazarın anlattıklarına göre bu aitlik görevini iyelik ekleri yapmaktadır.

Ayrıca, Banguoğlu (2011: 362,363) 3. Çoğul kişiye gönderimde bulunan {-lArI} ekindeki {-I} ekinde bir anlam benzeşmesinden söz eder ve şöyle bir açıklama yapar:

“Kişi çoklusundaki –ler eki asıl zamir eki olan –i den önce gelir (sırt-ı sırt-lar-ı). Bu sebeple de bu ek çoklu halinde adlara geldiğinde iki –ler binişir ve biri düşer (ev-ler-ler-i değil evleri). Böylece evleri çok kişinin tek, tek kişinin çok, çok kişinin çok (ortak), çok kişinin çok (ayrı) evi demek olabilir. 1. ve 2. Kişi çoklularında ekler benzemez ve üstüste gelmez.

Bu sebeple anlam çeşitlenmesi de az olur. Evlerimiz çok kişinin çok (ortak), çok kişinin çok ayrı evi olur. Bunları sözün gelişi ile ayırdederiz.”

Bu açıklamada Banguoğlu 3. çoğul kişiye iyelik eki eklenildiği zaman bir anlam benzeşmesinden söz eder. 3.çoğul iyelik eki olan {-lArI}, bu çoğul kişiye eklendiği zaman bir {-lAr} düşer ve asıl iyelik eki {-I} olur. “Evleri” söylendiği zaman, bir kişinin çok, çok kişinin çok veya çok kişinin bir evi olduğu anlamı verilir ve böylece çeşitli anlamlar ortaya çıkar. Bu çeşitli anlamları ayırt etmek için tümcede sözün gelişine ve bağlama dikkat edilecektir.

Banguoğlu (2011: 363) iyelik eklerinin dilimizde çok çeşitli ve yaygın kullanımlara da sahip olduğundan söz etmiştir. Bu kullanım çeşitlerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Dönüşlü zamirlerin teşkili: kendim, kendin, kendisi,
2. Kendimiz, kendiniz, kendileri.
3. Fiil çekiminde yer yer kişi eki olurlar: yazdım, yazarım, yazacaktım...gibi.
4. Durak fiillere gelirler: anlamamız, sevdiğimiz...gibi.
5. 3. kişi teklisi kısaca iyelik eki adını alır ve adtakımı teşkilinde, zamirler, çeşitli zarflar, zarffiiller kurar: gülün yaprağı, Türk dili... gibi.

Bu sınıflandırmaya bakıldığı zaman, iyelik ekinin çeşitli görevleri olduğu görülüyor. Bu görevler dönüşlülük adlı, kişi eki, adtakımı görevinde anlatılmıştır. İyelik eki iki ad arasında bir ilişkiyi oluşturur ve bu ilişkiyi oluşturmak için ikinci ada eklenir ve böylelikle adtakımı oluşturur ve 3. tekil kişisine eklenerek adılar belirteçler gibi sözcükleri de kurar.

Ergin (2013: 222) iyelik ekini şu şekilde tanımlamıştır: “İyelik ekleri ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden işletme ekleridir. İyelik ekleri bir nesnenin ben, sen, o, biz, siz, onlar şahıslarına ait olduğunu ifade etmek için o nesneyi karşılayan ismin sonuna getirilen eklerdir.”

Başım, başın, başı, başımız, başınız, başları gibi.

Ergin (2013: 222) iyelik eklerin adlar arasında aitlik görevi yaptığını vurgulamıştır: “Bir ada ait olan bir nesnenin sonuna iyelik eki eklenerek o nesnenin o ada ait olduğu belli oluyor.” Bu tanımda görüldüğü gibi Ergin, Banguoğlu’ndan farklı olarak, iyelik eklerini adıl olarak değerlendirmemiştir ve iyelik eklerini sadece bir işletme ek olarak anlatmıştır.

Ergin (2013: 222) iyelik eklerini şöyle göstermektedir:

Teklik 1.şahıs: -m

2.şahıs: -n

3.şahıs: -ı, -i, -u, -ü, -sı, -si, -su, -sü

Çokluk 1.şahıs: -mız, -miz, -muz, -müz

2.şahıs: -nız, -niz, -nuz, -nüz

3.şahıs: -ları, -leri

Ayrıca Ergin (2013: 222) iki iyelik ekinin üst üste gelememesinden söz eder. Sadece bir iki örnekte bunun tersinin görüldüğünü anlatmaktadır: “birisi, kendisi” örneklerde olduğu gibi ve bu örneklerde ikinci iyelik ekinin iyeliği kuvvetlendirmek için geldiğinden bahsetmektedir.

İki iyelik ekinin yan yana gelmemesinden söz edilmiştir. İki iyelik eki aynı zamanda ard arda gelmez, ama bazı örneklerde sözcüğün anlamını güçlendirmek için ardarda gelen iyelik ekleri olduğunu anlatmıştır.

Ayrıca Ergin (2013: 224) Banguoğlu’yla farklı bir düşüncede olup ve iyelik eklerini adıl olarak değerlendirilmesini yanlış bir ifade görüyor ve bu durumu şu biçimde açıklar:

“İyelik ekleri eklendikleri ismin dışındaki bir ismi ifade ettikleri, belirttikleri için bu aitlik, mülkiyet eklerine umumiyetle çok yanlış olarak mülkiyet zamirleri adı verildiği görülür. Gerçi bu eklerin bir temsil vazifeleri vardır. Bu fonksiyonları ile bir çok sıfatlardan zamir olarak kullanılan kelimeler yaparlar. Fakat bunların kendilerinin etken, fonksiyonlarının ek fonksiyonundan başka bir şey olmadığını katıyen unutmamalı, Türkçede mülkiyetin, iyeliğin eklerle ifade edildiğine dikkat olunmalı, bir ek çeşidi olan iyelik eklerine bir kelime çeşidi olan zamir adını vermek yanlışlığına düşülmemelidir.”

Bu anlatımda iyelik eklerinin bir aitlik görevi taşıdıkları anlatılıyor. Bu aitliği belli etmek için bu ekler başka bir ada ekleniyorlar ve eklendikleri adın başka ada ait olduğunu anlatıyorlar. Bu yüzden yanlışlıkla onlara aitlik adıları adını veriyorlar ve Ergin, bu türde iyelik eklerinin adıl olarak tanımlanmasının başka anlatımla iyelik eklerine bir sözcük türü adını vermenin yanlış olduğunu belirtiyor.

Ergin (2013: 225) iyelik eklerinin, aitlik, bir adı başka bir ada bağlamak, bir kişi ifade etmek işlevinden başka belirtme işlevinden söz eder. Bu işleve de en uygun

olanı üçüncü kişi iyelik ekleri olduğunu anlatır. Örneğin “kısacası, doğrusu, ikisi, benzeri, canım, kimisi” gibi.

İyelik ekinin, aitlik işlevi dışında belirtme işlevinden söz edilmiştir. Bu işlevi temsil etmek için de 3.tekil kişidir. İyelik eki bu 3.tekil kişiye eklenerek bir konuyu, bir amacı ya bir kişiyi belli eder.

Gencan (2001: 298) iyelik eklerini adıllar bölümüne alıyor ve ona göre iyelik adlı kişi adlarıyla kurulan bir adıldır. Örneğin, “Benim başım, senin gözün, bizim evimiz” gibi. Bu görüşe baktığımız zaman, iyelik eklerin kişilere ve adlara eklenerek, bu iki öbeğin arasında bir bağlantı kuruyor ve bu ekler tek başlarına adıl görevi taşıyorlar ve adlara eklendikleri zaman adıl oluyorlar. Gencan, bu düşüncede Banguoğlu’yla benzer görüştedir. Banguoğlu da iyelik ekleri, ek durumunda olan zamirler olarak adlandırmıştır. Gencan ile Ergin bu konuda farklı düşünmektedirler. Ergin, iyelik eklerini sadece işletme eki olarak tanımlıyor ve iki ad arasında bir aitlik anlamını taşıyan ek olduğunu söylüyor.

Gencan (2001: 298) iyelik ekleri için şu şekilde bir tanım veriyor: “Her adıl bir sözcüktür. -(i)m, -(i)n, -(i)miz, -(i)niz, lArI eklerini iyelik adlı sayanlar vardır. Bu parçaların takı oldukları apaçıktır. Onun için bunlara iyelik adlı değil, tümlenen takısı ya da iyelik takısı demek daha yerinde olur.” Bu tanımda, iyelik eklerin takı olduğundan söz edilir ve iyelik adlı değil, ad takısı diye adlandırılır. İyelik eki iki ad arasında ilişkiyi sağlıyor ve bu tanımda adlandırılan takı bu iki addan ikinci ada eklenir ve tümcede tamlanan görevini yapar.

Ayrıca, Gencan (2001: 298) iyelik takılarını adıl olarak tümcede görevlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Özne olur: hepimiz oturuyorduk, hanginiz gördünüz gibi.
2. Nesne olur: bizi arıyorlar, neyi bekliyordunuz gibi.
3. Tümleç olur: birçoğunuzla anlaştık gibi.
4. Kişi adılları gibi bütün adıllar ad takımlarında tümleyici olur: herkesin arkadaşı, bunun değeri, hangisinin kitabı gibi.
5. Ad takımlarında tümlenen görevli adıllar da vardır: “sizin birçoğunuz” gibi.
6. Adılların yerini tutuyorlar: ne anlatacaksınız gibi.

7. Eylem olarak yüklem oluyorlar: tarihi yazan benim, yapan siz. (Abdülhak Hamdi Tanpınar)

Bu sıralandırmada, iyelik ekinin tümcede adıl olarak kullanımında çeşitli görevler aldıklarından söz eder.

Atabay ve diğerleri, iyelik eki hakkında ayrıntılı bir tanım yapmamışlardır. Sadece “kişi adıları” bölümünde, kişi adılarının iyelik eki ile çekimlerini şu şekilde göstermişlerdir:

1.Tekik: benim	1.Çoğul: bizim
2.Tekil: senin	2.Çoğul: sizin
3.Tekil: onun	3.Çoğul: onların

Hengirmen (2006: 276) iyelik ekini şu şekilde tanımlamıştır: “Adın belirttiği nesnenin kime veya neye ait olduğunu belirten eklere iyelik ekleri denir.” Bu tanım, iyelik eklerin aitlik anlamı taşıyan ekler olduğunu göstermektedir. Bu eklerin bir ada veya nesneye eklendikleri zaman o adın başka bir ada veya nesneye ait olduğunu gösteren eklerdir. Hengirmen iyelik eklerini şu şekilde göstermektedir:

1.Tekil -Im	evim	1.Çoğul -ImIz	evimiz
2.Tekil -In	evin	2.Çoğul -InIz	eviniz
3.Tekil -I	evi	3.Çoğul -IArI	evleri

Hengirmen (2006: 147) iyelik ekinin bazı dilciler tarafından iyelik adılı adlandırıldığını söyler. İyelik ekiyle kurulan tamlamalarda iyelik ekinin adıl görevi üstelendiğini ele alır. Örneğin, “benim odam”. Hengirmen’e göre, bir sözcüğün adıl olabilmesi için başka adların yerlerini tutmaları ve o adların yerine kullanılmaları gerekmektedir. Örneğin, “odam temiz.” Burada odam sözcüğünde olan {-m} iyelik eki, ben kişisinin yerini tuttuğu için adıl sayılmaktadır. Hengirmen bu görüşünde Banguoğlu’yla aynı görüştedir. Banguoğlu da iyelik eklerini “iyelik adıları” diye tanımlamaktadır.

Kahraman (2001: 66) iyelik eklerini şu şekilde tanımlamıştır: “Adlara ulanarak, onların karşıladıkları varlık ya da kavramların kime, hangi kişiye ait ya da bağlı olduklarını bildiren eklerdir.” Bu tanımda, iyelik eklerin aitlik anlamı taşıdıkları vurgulanmıştır. Kahraman (2001: 66) iyelik eklerini şu şekilde göstermiştir:

- + (İ)m, + (İ)n, + (s)İ, + (İ)mİz, + (İ)nİz, + IErİ

Bu eklerin, kişi kavramları olan “ben, sen, o, biz, siz, onlar”a eklenerek aitlik anlamını taşıdıklarını vurgulamaktadır. Örneğin, “benim, senin, onun, bizim, sizin, onların”. Ayrıca Kahraman, bu eklerden, 3.tekil iyelik eki olan {-I} ekinin üçüncü kişi durumunda bulunan adlara bağlanabildiklerini söylemiştir. Örneğin, “kuşların kanatları, Ali’nin çayı”. Bu örneklerde çayı ve kanatları 3.tekil iyelik ekini almışlar.

Korkmaz (2014: 276) iyelik eklerini işletme eklerinden biri kabul ediyor ve şu şekilde tanımlıyor: “Bu ekler, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran ekleridir.” Bu tanıma baktığımız zaman, iyelik eklerinin iki ad arasında ilişki kuran ve bu adlar arasında aitlik anlamı taşıyan ekler olduğunu görüyoruz. İyelik ekleri bir ada ya da bir nesneye eklendikleri zaman o adın başka bir ada ya nesneye ait olduğu anlatırlar.

Korkmaz, bu tanımında Ergin ile aynı görüşte olduğunu ortaya koyuyor. Her iki yazar da bu eklerin aitlik görevi taşıdıklarını söylüyorlar. Korkmaz (2014: 276) iyelik eklerini şöyle göstermektedir:

Teklik	Çokluk
1.şahıs.-(I)m/-(U)m	1.şahıs.-(I)mIz/-(U)mUz
2.şah. -(I)n/-(U)n	2.şahıs.-(I)nIz/-(U)nUz
3.şah-(I)/-U,-sI/-sU	3.şah.-lar+I

Örneğin, “Arabam, araban, arabası, arabamız, arabanız, arabaları, evim, evin, evi, evimiz, eviniz, evleri” gibi.

Korkmaz (2014: 277) da Ergin gibi iki iyelik ekin üst üste gelmediğini anlatır. Sadece bazı kalıplaşmış ve anlam güçlendirme durumlarda iki iyelik ekin üst üste geldiğini söyler. Bir+i+si, kim+i+si gibi.

Korkmaz (2014: 278) ayrıca iyelik eklerin bir adı başka bir ada bağlama ve şahısları belli etme işlevi ile aynı zamanda bir “belirtme” görevi de yüklenmiş olduğundan söz eder. Örneğin, “canım, güzelim, burası, doğrusu, böylesi, iyisi, burası, işi vb” gibi. Korkmaz iyelik eklerin adları adlara bağlamasından da söz eder. Görevleri, eklendikleri adları kendilerine tâbi olan adlara bağlamak olduğu için, iyelik eki almış adlar ile o iyelik ekinin işaret ettiği şahıs zamirleri veya adlar, cümle yapısı bakımından iyelik gurubu biçiminde bir ad tamlaması oluşturur. (benim) evim, (senin) işin, (onun) bahçesi, (bizim) sevincimiz gibi.

Korkmaz ve Ergin'in görüşlerinde benzerlik vardır. Her ikisi de iyelik eklerini bir ek olarak değerlendiriyorlar ve bu eklerin iki ad arasında aitlik görevini sağladıklarını vurguluyorlar. Banguoğlu ve Gencan iyelik eklerini adıl olarak adlandırıyorlar. Banguoğlu iyelik eklerini ek halinde zamirler ve Gencan iyelik adıları olarak söyler.

İyelik ekinin özelliklerini yukarıda yapılan açıklamalara göre Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

İyelik Ekinin Genel Özellikleri

Yazarlar	aitlik anlamı	adıl olarak	adtakımı	belirtme
Banguoğlu	+	+	+	-
Ergin	+	-	-	+
Gencan	+	+	+	-
Hengirmen	+	+	-	-
Korkmaz	+	-	-	+

5.3.2. Çağdaş Dilbilimde İyelik Eki

Bu bölümde, çağdaş dilbilimde iyelik eki hakkında dilcilerin görüşlerini ele alacağız. Underhill, Kornfilt, Lewis, Kahraman, Göksel ve Kerslake'in, iyelik eki hakkında görüşlerini ele alacağız ve bu dilcilerin görüşlerindeki farklılıklar ve benzerlikleri değerlendirilecektir.

Underhill (1976: 91,92) iyelik ekini ekler ve tamlamalar başlığı altına alarak değerlendirmiştir ve iyelik eklerin adlara eklenerek o adların arasında aitlik anlamını vermesini anlatmaktadır. Bu ekler bir ada veya nesneye eklenerek, o adın veya nesnenin başka bir ada veya nesneye ait olduğunu gösteren ekler olduğunu söylemektedir. Underhill, iyelik eklerini şu şekilde göstermektedir:

Ben	-im	Biz	-imiz
Sen	-in	Siz	-iniz
O	-(s)I(n)	Onlar	-lEri(n)

İyelik eklerini örneklerle şu şekilde açıklamaktadır:

elim	babam
elin	baban
eli	babası
elimiz	babamız
eliniz	babanız
elleri	babaları

Underhill, örnekler şeklinde, “el” sözcüğün bir ünsüz ile bittiği için {-Im} ekini aldığını ve “baba” sözcüğün ünlü ile bittiği için {-m} ekini aldığını göstermiştir. Ünsüzlerle biten sözcüklere, {-Im, -In, -I, ImIz, -InIz, -lArI} iyelik ekleri ve ünlülerle biten sözcüklere, {-m, -n, -sI, -mIz, -nIz, -lArI} eklerin getirilmesini vurgulamıştır. Underhill (1976: 94,95) 3.çoğul eki, {-lErI} hakkında şöyle bir açıklama yapmıştır: “odaları” dediğimiz zaman, “onun odaları, onların odası, onların odaları” gibi çeşitli anlamlar ortaya çıkmaktadır.” Underhill, burada “oda” sözcüğüne eklenen iyelik ekinin, {-ları} ve {-ı} olabildiğinden söz etmektedir.

Ayrıca, Underhill birleşik sözcükler hakkında da açıklamada bulunmaktadır. Ona (Underhill, 1976: 94,95) göre, birleşik iki sözcükte, ikinci sözcüğün iyelik eki olarak yapıldığını anlatmaktadır. Örneğin, “çocuk kitabı, ev kadını, elma ağacı, yemek masası, el yazısı” gibi. Bu örneklerde ikinci sözcükler olan “kitabı, kadını, ağacı, masası, yazısı” iyelik eki almışlardır. Kısacası, dilci iki sözcüğün yan yana geldikleri zaman ve birleşik sözcük görevi yaptıkları zaman, ikinci sözcüğün iyelik eki almasının gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Kornfilt (1997) iyelik eklerini tümceler içerisinde incelemiştir. İyelik eklerini aitlik belirten ekler olarak tanımlamıştır. Bu ekleri tek başlarına anlatmamıştır ve ona göre iyelik iki tür yapıda ele alınmalıdır: 1. Tamlamlarda, 2. Tümceciklerde. Bu bölümde sadece iyelik eklerin kendileri değerlendirildiği için, Kornfilt’in bu görüşlerini tamlamalar bölümünde ele alınmıştır (bkn.5.3.4. Çağdaş dilbilimde ad tamlaması, s.47).

Lewis (2000: 39) iyelik ekleri aitlik anlamı taşıyan ekler olarak değerlendirmektedir. Bu konuda Underhill gibi düşünmektedir. Underhill de, iyelik eklerin adlara eklenerek o adların arasında aitlik anlamını vermesini anlatmaktadır. Lewis iyelik eklerini şu şekilde göstermektedir:

Tekiller	Ünsüzden sonra gelen ekler	ünlüden sonra gelen ekler
1.Tekil	-Im	-m
2.Tekik	-In	-n
3.Tekil	-I	-sI
Çoğullar		
1.Çoğul	-ImIz	-mIz
2.Çoğul	-InIz	-nIz
3.Çoğul	-lArI	

Lewis bu şekilde, sözcüklerin son harflerine göre iyelik eklerin eklenmesini anlatmaktadır. Sözcüğün son harfi ünsüz ise {-Im, -In, -I, ImIz, -InIz, -lArI} iyelik ekleri ve ünlü ile biten sözcüklere, {-m, -n, -sI, -mIz, -nIz, -lArI} eklerin getirilmesini vurgulamıştır.

3.çoğul {-lArI} iyelik ekinin 3.çoğul kişiye eklenildiği zaman, iki {-ler} çoğul eki yan yana gelmediğinden bahseder ve bir {-lAr} çoğul ekinin düşmesinden söz eder ve buradaki varolan iyelik ekinin {-I} eki olduğunu söyler. Örneğin, “elleri” sözcüğündeki iyelik ekinin{-i} olduğunu söyler. Bu konu hakkında geleneksel dilbilgisi uzmanlarından Banguoğlu da aynı düşüncededir. Banguoğlu, 3.kişi çoklusundaki {-lArI} ekindeki {-I} ekinde bir anlam benzeşmesinden söz eder ve 3.çoğul kişiye iyelik eki eklenildiği zaman bir anlam benzeşmesinden söz eder. 3.çoğul iyelik eki olan {-lArI}, bu çoğul kişiye eklendiği zaman bir {-lAr} düşer ve asıl iyelik eki {-I} olur. “Evleri” söylendiği zaman, bir kişinin çok, çok kişinin çok veya çok kişinin bir evi olduğu anlamı verilir ve böylece çeşitli anlamlar ortaya çıkar. Bu çeşitli anlamları ayırt etmek için tümcede sözün gelişine ve bağlama dikkat edilmesi gerekmektedir.

Lewis de Underhill gibi, 3.çoğul kişideki {-lArI} iyelik ekinin farklı anlamları olduğunu söyler. Örneğin: “çocukları” sözcüğü, “onun çocukları, onların çocukları” anlamlarını verdiğini anlatır. Bu ekleri anlattıktan sonra, iyelik ekini tamlamalarda değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeler tamlamalar bölümünde ele alınacaktır.

Göksel ve Kerslake (2006: 66) iyelik eklerini şu şekilde göstermektedirler:

- 1.Tekik -(I)m
- 2.Tekil -(I)n/ -(I)nIz
- 3.Tekil -(s)I(n)
- 1.Çoğul -(I)mIz
- 2.Çoğul -(I)nIz

3.Çoğul -lArI(n)

İyelik eklerini anlattıktan sonra, bu ekleri örnekler içerisinde, sözcüklerin son bitiş harflerine göre hangi iyelik alacaklarını ele almaktadırlar:

Örnek: 1.	Tekil	evim	arabam
2.	Tekil	evin/ eviniz	araban/ arabanız
3.	Tekik	evi	arabası
1.	Çoğul	evimiz	arabamız
2.	Çoğul	eviniz	arabınız
3.	Çoğul	evleri	arabaları

Bu örneklere bakıldığı zaman, iki sözcüğün son harfına göre iyelik eklerin farklı geldikleri görülür. Araştırmacılar sözcüğün son harfi ünsüz ise “ev” sözcüğünde olduğu gibi, {-Im, -In/InIz, -I, ImIz, -InIz, -lArI} iyelik ekleri ve ünlü ise, {-m, -n/-nIz, -sI, -mIz, -nIz, -lArI} eklerin getirilmesinin gerekliliğini vurgulamışlardır.

Bunun dışında, bir ad öbeğinde veya tamlamalarda iyelik ekleri yantümce eklerine de eklendiğini ele almışlardır. Bu yantümce eklerinin şunlar olduğunu ele almışlardır: {-dIk, -(y)AcAk, -mA, -(y)Iş}. Örneğin: ilgilendiğ**iniz** konu, gidecek**leri** ülke, anlam**ınız** için, kitabı okuyuş**u**. Bu konu tamlamalar bölümünde daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Göksel ve Kerslake de 3.çoğul eki, {-lErI} iyelik ekinin hem çoğul hem tekil anlamını verdiğini vurgulamışlardır. Örneğin, “evleri” “onun evleri veya onların evleri” anlamını verdiğini söylemişlerdir.

Göksel ve Kerslake (2006: 67) 3.tekil iyelik eki, {-s)I} ekinin çeşitli kullanımlarını ele almışlar:

- 1.Bir ad birleşimin önemli bölümünü işaretler. Örneğin: düğün pastası
- 2.Bir parçacıl yapının başını işaretler. Örneğin: kitaplardan üç tanesi
- 3.Sözcük türleri çeşitlerinden zamirsel yapılar oluşturur. Örneğin: burası, eskisi
- 4.{-mA} eki taşıyan isimfiillere eklenir. Örneğin: Okuması zor.

Bu kullanımlar, 3.tekil kişi iyelik ekinin çeşitli görevlerini anlatmaktadır. Bu bölümde bu kısım kısaca ele alınmıştır, ad tamlamalar bölümünde ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir. Dilbilimciler, iyelik ekinin aitlik anlamı özelliği taşıdığını vurgulamışlardır. Underhill, birleşik adlarda ikinci adın her zaman iyelik eki aldığını söyler ve bu konuda Göksel ve Kerslake de aynı düşüncede

olmaktadırlar. Göksel ve Kerlak'e göre, 3.tekil iyelik eki, birleşik sözcüklerde ikinci ada eklenerek bir ad birleşimin önemli bölümünü oluştururlar. Underhill, Lewis, Göksel ve Kerlake, 3.çoğul eki, {-IARı} iyelik ekinin hem çoğul hem tekil anlamını verdiğini vurgulamışlardır. Örneğin, “evleri” “onun evleri veya onların evleri” anlamını verdiğini söylemişlerdir. Bunların yanısıra, Göksel ve Kerlake, iyelik ekinin farklı görevlerinden de bahsetmişlerdir.

5.3.3. Geleneksel Dilbilgisi Kitaplarında Ad Tamlaması

Bu bölümde, geleneksel dilbilgisi kitaplarında ad tamlaması hakkında çeşitli uzmanların görüşlerini kısaca ele alacağız ve ad tamlaması hakkında bu uzmanların görüşlerindeki farklılıklar ve benzerlikleri değerlendireceğiz. Bu bölümde, Banguoğlu, Ergin, Gencan, Atabay ve diğerleri, Hengirmen ve Korkmaz'ın ad tamlaması hakkındaki görüşleri ele alınmıştır.

Banguoğlu (2011: 332) Türkçedeki ad tamlamasını “adtakımı” olarak adlandırmaktadır ve şu şekilde bir tanım vermiştir: “Bir belirli adtakımında her iki kelimeye gelen ekler, katılma hali ve iyelik ekler ait olma anlatımında olup bu kavram tekrarlanmış olmaktadır.” Örneğin, “Ali'nin köpeği, ev kapısı” gibi. Bu tanımda ad tamlamasını oluşturan iki sözcükler anlatılmıştır. Birinci sözcük katılma hali ve ikinci sözcük iyelik eki alan sözcüklerdir. Başka bir deyişle ad tamlamasını oluşturan tamlayan ve tamlanan sözcüklerini anlatmaktadır. Tamlayanı “katılma hali” ve tamlananı “iyelik eki alan sözcükler” olarak değerlendirmektedir.

Banguoğlu (2011: 332) Türkçede ad tamlamasının “belirli ve belirsiz adtakımı” olarak iki tür olduğunu söylemektedir ve başlıkları altında “adtakımının zincirlenmesini” de ele almıştır.

1. Belirli ad tamlaması: Banguoğlu (2011: 332,333) belirli ad tamlamasında her iki sözcüğün de ek almasını söylemiştir ve bu tür tamlamada her iki sözcüğün de ek alması nedeniyle tamlayan tamlananı sınırlamaktadır ve eğer tamlayan da bir iyelik eki taşıyorsa tamlanan daha da belirli bir durumda olduğunu söylemiştir. Örneğin , “Ahmet'in çantası”. Eğer tamlayan da iyelik eki alıyorsa daha çok anlam sınırlılığı olduğu ortaya çıkar. Örneğin, “gömleğinizin yakası” gibi. Bu açıklamaya baktığımız zaman, ad tamlamasında her iki sözcüğün de ek aldığını görüyoruz. Ad

tamlamasında varolan her iki sözcüğün de ekli olduğu zaman, bu ad tamlama belirli ad tamlama olarak tanımlanır. Birinci sözcük genelde ilgi eki olan {-In / -nIn} ekini almaktadır. Sözcüğün son harfi ünsüz ile bitiyorsa {-In} ekini ve eğer sözcüğün son harfi ünlü ile bitiyorsa {-nIn} ekini almaktadır. Örneğin “Ali’nin çantası, okulun sınıfları” gibi. Ad tamlamasında ikinci sözcük de her zaman iyelik eki almaktadır. Birinci sözcük ilgi eki yanı sıra, bazen iyelik eki de almaktadır. Örneğin “gömleğinizin yakası”, bu durumda tamlamanın anlamı daha çok sınırlı olmaktadır.

2. Belirsiz ad tamlaması: Banguoğlu (2011: 335) bu tür ad tamlamasında birinci sözcüğün ek almamasını ve ikinci sözcüğün iyelik eki aldığını söyler. Örneğin, “ev bahçesi, çocuk çorabı” gibi. Banguoğlu’na göre, bu tür ad tamlamasında birinci sözcüğün ek almaması için daha az anlam sınırlılığı vardır. Bu açıklamadan, belirsiz ad tamlamasında birinci sözcüğün ek almaması nedeniyle anlam sınırlılığın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca, Banguoğlu (2011: 334) belirsiz ad tamlamaların birleşik sözcük yapımına daha çok elverişli olduklarını söyler. Örneğin, “dügünçeği, devekuşu, tarlakuşu” gibi.

Günay (2007: 18) bileşik sözcükleri, dolu ve boş sözcükler bakımından inceler ve bileşik sözcüklerin çeşitli türlerinden söz eder. Günay, boş ve dolu sözcükler hakkında şu şekilde bir tanım verir:

“Sözcüklerin tek başlarına anlamı olup olmamasına bağlı olarak boş sözcük ya da dolu sözcük biçiminde ayırım yapılabilir. Buradaki boş ya da dolu sözcük öbekleri, bütünüyle biçimbirimsel karşıtlığa bağlı bir ayırım değildir. Bazı ilgeçler ya da adılar, kök sözcük durumundadır ve onlara biçimbirimler gelebilir. Ama genel olarak dilbilgisel sözcükler (fr. mot grammatical) denilen, tek başına anlamı olmayan sözcükler boş sözcükler gurubunu oluşturur.”

Sözcüklerin tek başına anlamları olmadıkları durumda boş sözcük ve tek başlarına anlam taşıdıkları durumda dolu sözcük olarak tanımlanmaktadır. Günay (2007: 17) iki dolu sözcüğün yan yana gelerek yeni bir dolu sözcük oluşturduğundan söz eder. Bu iki dolu sözcük bir bileşik sözcük üretir ve dört bileşik sözcük ortaya çıkar:

1. Birinci bileşik sözcük türünde her iki sözcük de kendi anlamını kaybeder ve iki sözlükbirim bir araya gelerek yeni bir sözlükbirim oluşur: demirbaş, hanımeli, kuşpalazı ... gibi.

2. İkinci bileşik sözcük türünde sadece ilk sözcük kendi anlamını kaybeder ve ikinci sözcük kendi anlamını taşır: acı ağaç, adamotu, incehastalık... gibi.

3. Üçüncü bileşik sözcük türünde, son sözcük kendi anlamını kaybeder ve birinci sözcük kendi anlamını verir: doğumevi, basımevi, karatavuk... gibi.

4. Dördüncü bileşik sözcük türünde her iki sözcük de kendi anlamını verir: dilbilim, önsöz, uluslararası... gibi.

Ad tamlamasının zincirlenmesi: Banguoğlu (2011: 338) zincirleme ad tamlamasını şu şekilde tanımlamıştır: “Kimin halinde olanlar yeniden «Nesi?» sorusunu açarlar ve bir sahip olunanı, tabi olanı, kapsananı gerektirirler. Bunun cevabını katılanı bir adtakımı olan üç halli adtakımları verir.” Bu tanıma baktığımız zaman, kimin halinde olan, yani tamlayana “nesi” sorusunu sorarak aldığımız bir ad tamlaması daha olduğunda, ortaya zincirleme ad tamlaması çıktığını görmekteyiz.

Örneğin, [[Hasan- in] [[kayn- ı]- nın] [amca- sı]].

Tamlayan İlgili eki Tamlanan İyelik eki İlgili eki Tamlanan İyelik eki

Yazar çeşitli zincirleme ad tamlamasından söz etmiştir :

1. Tamlananın tek başına bir ad tamlaması olabildiğini söylemiştir: Örneğin, “komşunun bahçe duvarı”. Bu örnekte tamlanan olan bahçe duvarı, tek başına bir ad tamlamasını oluşturmaktadır. Bu örnekte görüldüğü gibi, iki ad tamlaması yan yana gelerek zincirleme ad tamlamasını oluşturmuşlar.

2. Ad tamlamasında her iki sözcükte, yani tamlayan ve tamlanan ayrı ayrı ad tamlaması olduğu zaman, zincirleme ad tamlaması oluşur.

Örneğin: [[[gece] [bekçisi]]nin] [[[kontrol] [saat]]i]”.

Bu örnekte tamlayan olan “gece bekçisi” ve tamlanan olan “kontrol saati” ayrı ayrı bir ad tamlaması olmaktadır. Bu şekilde iki ad tamlaması birbirine bağlayarak oluştuğunda zincirleme ad tamlaması ortaya çıkar.

Ayrıca, Banguoğlu (2011: 339) Türkçede çekim halinde fiiller, deyimler, cümleler, atasözler v.b, tek başlarına bir admış gibi bir tamlayan işleyişi olduklarını anlatmaktadır. Örneğin, “düşerim korkusu, ne olur ne olmaz düşüncesi, işten artmaz dışten artar atasözü” gibi.

Ergin, ad tamlaması bölümünde “iyelik grubundan” bahseder. Ona göre iyelik grubunda iki ad iyelik ekiyle birbirine bağlanır ve bu grubu oluşturur. İyelik grubu

için şu şekilde bir tanım verir: “Bir nesnenin başka bir nesnenin parçası olduğunu, bir nesnenin başka bir nesneye ait bulunduğunu veya bir nesnenin başka bir nesne ile tamamlandığını ifade etmek için bu kelime grubuna başvurulur. Grubu meydana getiren iki isim unsurundan biri tamlayan, biri tamlanan unsurdur.” (Ergin, 2013: 381) Ergin’in bu tanımında ad tamlamasında iki adın iyelik eki ile birbirine bağlanmasını anlıyoruz. Bu iyelik grubunda, birinci ad tamlayan ve ikinci ad tamlanan adı almaktadır.

Ayrıca Ergin (2013: 381) tamlanan olan adın sürekli iyelik eki ve tamlayan olan adın sürekli genitif eki (ilgi eki) aldığını söyler. Fakat genitif durumunda olan adın bazen ekli bazen de eksiz olduğunu söyler. İyelik grubunun kişi adlarıyla yapıldığını şu şekilde gösterir:

Benim kalemim	Bizim kalemimiz
Senin kalemin	Sizin kaleminiz
Onun kalemi	Onların kalemleri

Ergin buradaki kişi adları için şu şekilde bir açıklama yapar: “Bütün nesnelere üçüncü şahsın şumulü içine girer. Zaten üçüncü şahıs zamiri olan o da aslında işaret zamiri olup işaret suretiyle bütün nesnelere temsil eder. “O bütün nesnelere yerine, bütün nesnelere onun yerine geçebilir” (Ergin, 2013: 382) Örneğin: “onun kalemi”, bu örnekte o olan kişi ekinin yerine, her türlü nesne veya başka kişiler geçebilir. “Çocuğun kalemi, ağacın gölgesi” örneklerinde olduğu gibi. Bu açıklamadan, kişi adlarıyla yapılan ad tamlamasında, birinci ve ikinci tekil ve çoğul kişilerin yerine başka bir ad geçemediği ve sadece üçüncü tekil ve çoğul kişilerin yerine başka ad veya nesnelere geçebildiği anlaşılmaktadır. Bu şekilde yazar iyelik grubunun ad tamlaması olduğunu; iki ad yan yana geldiğinde ve ikinci ad iyelik eki taşıdığı bir ad tamlaması oluştuğunu söylemektedir.

Ergin (2013: 382) ad tamlamasında tamlayan adın ekli ve eksiz olması durumunu anlatarak, ad tamlamasını ikiye ayırır: 1. Belirlilik- belirsizlik, 2. Geçicilik - daimilik. Bu şekilde iki tür ad tamlamasından bahsetmiştir: belirli tamlama ve belirsiz tamlama. Belirli ad tamlamasında, tamlayanın ilgi eki {- (n)In} aldığını söyler. İkinci tamlamada tamlayan ilgi eki taşıyor ve belirsizdir. Geçicilik ve daimilik

anlamını da yazar tamlamada tamlayan adın ekli ve eksiz olmasına bağlar. Tamlayan ekli ise tamlayanın tamlanana bağıllığı geçicidir.

Örneğin: Ahmet - in çanta - sı.

Tamlayan İlgili eki Tamlanan İyelik eki

Bu örnekte görüldüğü gibi bir belirgin kişinin çantasından söz edilir ve tamlayan yerinde olan kişi başka bir kişi de olabilir. Başka bir kişinin de çantası söz konusu olabilir, ama tamlayan eksiz ise tamlanana bağıllığı daha çoktur ve genel bir anlam taşımaktadır ve geçici değildir.

Örneğin: Koyun et - i

Tamlayan Tamlanan İyelik eki

Bu tür tamlamalarda süreklilik anlamı vardır. “Koyun eti” örneğinde, söz konusu olan et her zaman koyuna ait bir ettir ve geçici bir aitlikten söz edilmiyor.

Ayrıca Ergin (2013: 382) eksiz isim tamlamasının hep birleşik ad durumunda olduğunu vurgular. Örnek: “pencere camı, su yolu, koyun eti” gibi. Bu örneklerde görüldüğü gibi tamlayan eksiz durumundadır ve ikinci ad üçüncü kişi iyelik eki almıştır. Bu şekilde oluşan tamlamalarda yani ikinci tür tamlamalarda genel anlam vardır. Örneğin “pencere camı” dediğimizde herhangi bir pencerenin camı olabilir ve belirli bir pencere gösterilmemektedir. Bu şekilde tamlayan ekli olan ad tamlamaları belirli ad tamlaması ve tamlayan eksiz olan ad tamlamaları da belirsiz ad tamlaması olmaktadır.

Ergin (2013: 383) belirsiz ad tamlamasını birleşik ad olması dolayısıyla bir çok yer, makam, kitap, eşya vs, nesne adların bu tür tamlama şeklinde olduğunu söyler. Örneğin: “İstanbul şehri, Nedim divanı, çamaşır makinesi, Edebiyat fakültesi” gibi.

Ergin (2013: 384) belirsiz ad tamlamasında ikinci adın iyelik ekini atarak kullanılmasını büyük bir yanlışlık olduğunu söyler ve bu yapıyı Türkçenin yapısı ile hiç bir ilgisi olmadığını vurgular. Örneğin: “Edirnekapı, Topkapı, Orhantepe, Bulvar saray”.

Gencan (2001: 184) ad tamlamasını “ad takımı” olarak adlandırmıştır ve şu şekilde bir tanım vermiştir: “Adlar tümcede özne, nesne, tümleç oldukları gibi başka sözcükleri de tümler. Ad, adı tümleyince ad takımı olur.” Bu tanımda adların tümcede farklı görevlerinden söz edilmiştir. Bir ad tümcede özne, nesne, tümleç olabildiği gibi başka bir adı da tümler.

Ad tamlamalarını ek alışlarına göre üçe ayırır (Gencan, 2001: 184-189):

1. Birinci tür ad tamlaması: Bu tür ad tamlamasında her iki ad da ek alıyor. Birinci ad tamlayan ve ikinci ad tamlanandır.

Örneğin: Ağac- ın dal- ı, Ali- nin palto- su gibi.
Tamlayan İlgi eki Tamlanan İyelik eki Tamlayan İlgi eki Tamlayan İyelik eki

Bu tür ad tamlamasında her iki ad da ek alıyor. Birinci ad ilgi eki {- (n)In} ve ikinci ad üçüncü kişi iyelik eki {-I} alıyor. Bu tür ad tamlamalarda birinci ad ünlü ile bitiyorsa n kaynaştırma harfi ve ikinci ad ünlü ile bitiyorsa s kaynaştırma harfi almaktadır. Örneğin: “Ali’nin çantası”. Bu kurala uymayan iki sözcük “su ve ne” dir. Su sözcüğü tamlayan da olsa, tamlanan da olsa kaynaştırma harfi “y” olur. Örnek: suyun tadı. “Ne” sözcüğü de “y” kaynaştırma harfini alır. Örneğin “neyin kokusu” gibi.

Gencan (2001: 185) birinci türlü ad tamlamasına şu anlamları olduğunu söyler:

1) Belirtili bir iyelik anlamı: çocuğun gömleği. Belli bir çocuk için kullanılan gömlekten sözedilir.

2) Toplumsal ilgiler belirtmeye yarar: Orhan’ın babası, annesi, kardeşi... gibi.

3) Yerlerle ilgileri belirtir: Yalçın’ın sokağı, mahallesi, köyü, memleketi... gibi.

4) İç benlikle ilgili kavramları belirtir: Çocuğun zekası, üzüntüsü, vicdanı... gibi.

5) Kişisel oluşları belirtir: Sevim’in yürüyüşü, hastalığı... gibi.

6) Türlü yönlerden ilgiler de belirtir: Sözün doğrusu, olayın nedeni, okulun birincisi.. gibi.

7) Tümleneni sıfat olan ad takımları da kullanılır ve kimileri o sözcüklerle kurulmuş sıfat takımlarından daha belirgin bir anlam verir: Çiçeğin güzeli, sözün doğrusu... gibi.

Yazar kimi durumlarda tamlayan ekinin {-In} yerine {-dAn} durum eki kullanıldığından bahseder. Örneğin: Dostlarından birkaçı, arkadaşlarımdan ikisi... gibi.

2. İkinci tür ad tamlaması: Bu tür ad tamlamasında sadece tamlanan ek alıyor. Örneğin: ders aracı, yaz günü, okul müdürü... gibi. Yazar bu tür ad tamlamalarda

tamlayan adının eki olmadığı için geniş sınırlı anlamlı bir ad tamlaması oluştuğunu vurgular. Bu tür ad tamlamalarda genel olarak bir belirsizlikten bahseder. Yazar bu tür ad tamlamasının çeşitli anlamlarda kullanıldığını şu şekilde sıralar:

- 1) Genel varlığı gösterirler: Erkek eldiveni, okul kitabı, Türk bayrağı... gibi.
 - 2) Tür göstermek için kurulmuştur: Armut ağacı, bulgur pilavı... gibi.
 - 3) Tamlanan tamlayanlara özgü aygıtlardır: Yazı kalemi, dikiş iğnesi, yük arabası... gibi.
 - 4) Tamlayanlar tamlananların niteliğini gösteriyorlar: Kardeş sevgisi, anne şefkatı... gibi.
 - 5) Tamlayanlar tamlananların nedenidir: Deprem yıkıntıları, sel felaketi... gibi.
 - 6) Tamlayanlar tamlananların neye benzediğini gösteriyor: Fincan böreği, parmak üzümü...
 - 7) Tamlamadaki adlar birer görev adıdır: Belediye başkanlığı, fabrika işçiliği...
 - 8) Bu tür ad tamlaması hepsi de genellik anlamı içindedir: Belediye başkanı, fabrika işçisi...
 - 9) Şehir, yer özel adlarıyla yapılan görev anlamlı ikinci türlü ad tamlamalarında bu genellik anlamı daralır ve belirsizlik ayrıntısı silinir: Ankara valiliği, Ankara valisi...
 - 10) Bu tür ad tamlamaları tamlayanlara ait yerleri anlatır: çiçek bahçesi, kimsesizler yurdu...
 - 11) Bu tür ad tamlamaları yer adları olmaya pek elverişlidir: Taksim alanı, Sakarya köprüsü, Ankara caddesi...
 - 12) Kurum ve kurul adları da olabilirler: Ziraat Bankası, Edebiyat Fakültesi...
 - 13) Bu tür ad tamlamaları mecaz anlamlı tamlamalar oluşturmaya elverişlidirler: Umut işiği, gönül avcısı, ömür tüprüsü...
 - 14) Bu tür ad tamlamalarında yapılan birleşik adlar vardır: Kuşadası, Boğaziçi...
- 3.Üçüncü tür ad tamlaması (takısız tamlama): Bu tür ad tamlamasında, tamlamayı kuran iki ad da ek almıyorlar. Örneğin: yün çorap, taş yürek... gibi. Yazar bu tür ad tamlamayı anlam bakımından ikiye ayırır:

- 1) Tamlayan, asıl adın neden yapıldığını gösterir: Mermer saray, kerpiç duvar...
- 2) Tamlayan, asıl adın neye benzediğini gösterir: Aslan asker, çelik irade...

Gencan bu şekilde ad tamlamasını, birinci tür ad tamlaması, ikinci tür ad tamlaması ve takısız ad tamlaması olarak üçe ayırmıştır. Her tür ad tamlamasını anlam bakımından özelliklerini anlatmıştır ve her tür ad tamlamasının nasıl oluştuğunu anlatmıştır. Bu şekilde zincirleme tamlamayı ayrı bir başlık şeklinde ele alarak anlatmıştır ve ad tamlaması türleri içine almamıştır. Ona göre zincirleme tamlamada birinci ad kendisi bir ad tamlaması ve ikinci ad tamlanan bir ad olarak yapılmaktadır. Bu zincirleme tamlama daha geniş bir şekilde de yapılmaktadır. Örneğin: şehrin sokaklarının temizliği, çocuk kitapları sergisi... gibi. “Şehrin sokaklarının temizliği” örneğinde tamlayan olan ad kendisi bir ad tamlamasından oluşmuştur ve birinci ad olarak kendisi ilgi eki {-In} ekini almıştır ve bu şekilde ikinci ada bağlanmıştır.

Atabay ve diğerleri (1983: 52) ad tamlamasını şöyle tanımlamıştır: “Adın bir başka adla kurduğu öbeğe tamlama diyoruz. Adın bir başka adla tamlama kurması ya ek getirerek ya da eksiz olarak gerçekleşir. Tamlamada birinci sözcük tamlayan, ikinci sözcük de tamlanandır.” Bu tanıma baktığımızda, iki adın birlikte bir tamlama kurduğundan sözedildiğini görüyoruz. Bu ad tamlamasında adlar hem ekli hem eksiz olabilirler.

Atabay ve diğerleri (1983: 53) ad tamlamasını dört tür olarak incelemektedirler:

1. Belirtili tamlama
2. Belirtisiz tamlama
3. Takısız tamlama
4. Zincirleme tamlama

Belirtili tamlamada her iki ad olan tamlayan ve tamlanan ek alırlar. Bu tür tamlamalarda tamlayan ilgi eki {- (n)In} ve tamlanan 3.kişi iyelik eki {- (s)I} ekini almaktadır. Örneğin: çimenin yeşili, onun düşüncesi gibi.

Belirtisiz tamlamada, yalnız tamlanan ek alır ve tamlayan eksiz durumda olur. Örneğin: borç korkusu, cuma akşamı, çam ağacı gibi.

Atabay ve diğeri (1983: 55) belirtisiz tamlamanın türlü anlamlarda ve görevlerde kullanıldığını şu şekilde sıralayarak anlatmaktadır:

- 1) Bu tür tamlamalar tür gösterir: kadın eldiveni, süs eşyası, yolcu treni...
- 2) Yiyecek ve içeceklerin neden yapıldığını gösterir: ayva reçeli, domates çorbası...
- 3) Kişi ve yerlerin çıkış yerleri, yetiştikleri yerleri gösterir: Ankara armudu, Amasya elması...
- 4) Yer adı olarak birleşik sözcük biçiminde kullanılır: Kuşadası, Van gölü...
- 5) Zaman gösteren sayı adları bu tür tamlama biçiminde kullanılır: 1957 yılı...
- 6) Tamlayan "benzetme gibi olma" anlamı verir: canavar düdüğü, külkedisi...
- 7) Bu tür tamlama renk bildirir: yumurtasarı, limonküfü...
- 8) Gazete, dergi, kurum, gün, ay bildiren adlar kurar: Türk Dil Kurumu, İş Bankası, Cuma günü, ocak ayı...
- 9) Meslek adı olarak kullanılır: Ankara valisi, İstanbul savcısı...

Takısız tamlamada tamlayan ve tamlanan eksiz durumdadır. Atabay ve diğeri (1983: 57) takısız tamlamanın türlü görev ve anlatımların anlatımına yaradığını şu şekilde ele almaktadırlar:

- 1) Tamlayan, tamlanan adın neden yapıldığını gösterir: yün çorap, pamuk yorgan...
- 2) Takısız tamlamada, tamlayan, tamlananın neye benzediğini mecazlı olarak gösterir: kiraz dudak, yufka yürek, gül hatırı...
- 3) Takısız tamlama yer adı kurar ve çoğunlukla bileşik sözcük biçimindedir: Çankaya, Pamukkale, Beşiktaş...
- 4) Takısız tamlama akrabalık ve san adları kurar: erkek kardeş, üvey baba...
- 5) Bu tür biçiminde kurulmuş deyimler vardır: armut kafa, karga burun...
- 6) Yer, yön bildiren tamlamalar da vardır: ön oda, alt yol, sağ el, arka kapı...
- 7) Sıra sayıların sıralanışı takısız tamlama biçimindedir: on beş, iki bin beş yüz...

Zincirleme tamlamada tamlayan olan ad kendisi ad tamlamasından oluşmaktadır. Ayrıca, bu tür tamlamalarda, tamlayan ve tamlanan birden çok sözcükten kurulabilir: kuş seslerinin korkusu, taş duvar kalıntısı...

Hengirmen (2006: 118) ad tamlaması için bu tanımı vermektedir: “İki ya da daha çok addan kurulmuş tamlamaya ad tamlaması denir.” Bu tanıma baktığımızda ad tamlamasının en azı iki addan kurulduğunu anlıyoruz. Ad tamlaması bazen ikiden çok addan da oluşabilir.

Hengirmen (2006: 118) ad tamlamasını üçe ayırır:

1. Belirtili ad tamlaması
2. Belirtisiz ad tamlaması
3. Zincirleme ad tamlaması

Belirtili ad tamlamasında iki adın da ek almasını vurgulanmıştır. Birinci ad olan tamlayan ilgi eki {- (n)In} ve ikinci ad olan tamlanan 3.kişi iyelik eki {- (s)I} alıyor. Eğer tamlayan ünlü ile bitiyorsa {-nIn} ekini ve eğer ünsüz ile bitiyorsa {-In} ekini alır. Örnek: Arabanın kapısı, kızın çantası, evin kapısı... gibi.

İkinci tür tamlama olan belirtisiz ad tamlamasında yazar tamlayan adın ilgi eki almadığını vurgulamıştır. Bu tür tamlamada sadece tamlayan adın ek aldığını söylemiştir. Örnek: “kadın elbisesi, pencere camı, çocuk şapkası”... gibi. Bu iki tür ad tamlamasında baktığımızda, aralarında anlam farklı olduğunu görüyoruz. Örneğin, “çocuğun şapkası” dediğimizde, “şapka” bilinen bir çocuğa aittir bu nedenle bu tamlayan belirtilidir. Ama “çocuk şapkası” örneğinde, “şapka” bilinen bir çocuğa ait değildir bütün çocuklar için üretilmiştir ve bu tür tamlama genel bir anlam taşıdığı için belirtisiz ad tamlamasıdır.

Hengirmen (2006: 119,120) takısız ad tamlamasından da söz eder. Bu tür tamlamada, tamlayan ve tamlananın ek almadığını vurgular ve bu tür ad tamlamasını anlam yönünden ikiye ayırır:

1. Tamlayan, tamlananın özelliklerini, neye benzediğini, ünvanını, sayısını belirtir: aslan çocuk, kurt adam, demir pençe...
2. Tamlayan tamlananın neden yapıldığını bildirir: ipek gömlek, altın yüzük, demir kapı...

Üçüncü tür tamlama, zincirleme ad tamlamasıdır. Yazar bu tür tamlamada tamlayanlar ve tamlananların birden daha çok olduğunu vurgular. Örnek: elbise dolabının kapısı, müze müdürünün şapkası gibi. Bu tür tamlamalarda, tamlayan kendisi bir ad tamlamasıdır ve bu ad tamlaması ilgi eki olarak tamlanana bağlanmaktadır.

Korkmaz (2014: 285) ad tamlamasını şu şekilde tanımlar: “Bir ad başka bir adla ilgi durumu eki olarak veya almadan bir anlam bağı oluşturduğunda ad tamlaması dediğimiz kelime gurubu ortaya çıkar. Burada birinci ad tamlayan, ikinci ad tamlanan niteliğindedir.” Bu tanıma baktığımızda, iki adın ek olarak veya ek almadan anlamlı bir sözcük gurubu oluşturduğunu görüyoruz.

Korkmaz (2014: 285) ad tamlamasını tür olarak üçe ayırır:

1. Belirtili ad tamlaması
2. Belirtisiz ad tamlaması
3. Zincirleme ad tamlaması

Belirtili ad tamlamasında, birinci ad ilgi eki olarak ikinci adla bağlanır ve ikinci ad 3. kişi iyelik eki alır. Yazar bu tür tamlamanın anlam bağı bakımından sürekli olmadığını ve geçici bir anlam taşıdığını vurgulamaktadır. Örnek: “başarının sırrı, gecenin karanlığı, öğretmenin planı...” gibi. Bu tür tamlamada, hem tamlayan ve hem tamlanan ek almaktadırlar.

Belirtisiz ad tamlaması tamlayan ek almıyor ve tamlanan üçüncü kişi iyelik ekini alıyor. Yazar, bu tür tamlamada belirsizlik anlamı olduğu için, tamlayanın tamlanana bağlılığını belirsiz fakat sürekli olduğunu söyler. Yazar bu tür ad tamlamasının çeşitli adlar, özellikle tür, alet, aygıt, makam, kuruluş görev adı olan birleşik adlar, benzetme vb. özellikli daha başka adlar kurmaya elverişli olduğunu söyler. Örneğin: Antep fıstığı, devlet adam, dikiş makinası, edebiyat öğretmeni, İstanbul camileri, kimlik kartı... gibi.

Zincirleme ad tamlaması, bir ad tamlamasının başka bir adla oluşturduğu ikinci bir ad tamlaması olduğunu söyler. Bu tür ad tamlamasında, birinci ad kendisi bir ad tamlamasında oluşur ve ilgi eki olarak tamlanana bağlanır. Örnek: okulun dersanelerinin boyanması... gibi.

Kahraman (2001: 159) ad tamlamasını “ad takımı” olarak nitelendirmektedir ve ad takımının tanımını şöyle yapmaktadır: “Bir adın başka bir adla iyelik ilgisi içinde kurduğu takıma ad takımı denir.” Bu tanıma baktığımız zaman, ad tamlamasının iki addan kurulduğunu ve bu iki adın iyelik eki ile birbirine bağlandığını anlıyoruz. İki ad iyelik eki ile bir ad tamlaması oluşturmaktadırlar.

Kahraman (2001: 159-161) ad tamlamasını dört türe ayırır:

1. Belirtili ad tamlaması: Bu tür ad tamlamasında, birinci adın ilgi eki $\{+(n)\text{İn}\}$ aldığını söyler. Yazar, bu tür ad tamlamalarda, tamlayan ve tamlananın arasındaki bağlantının geçici olduğunu söyler.

Örneğin: Musa- nın düşünce- si, elma- nın su-y- u.

Tamlayan İlgi eki Tamlayan İylik eki Tamlayan İlgi eki Tamlayan İylik eki

Yazar bu tür ad tamlamalarda adların arasında genellikle aitlik ilgisi bulunduğunu söyler. “Musa’nın düşüncesi” örneğinde olduğu gibi, düşünce, Musa’ya ait bir düşünceden sözedilmektedir. Ayrıca yazar, bu tür ad tamlamalarda, adlar arasında bütün-parça ya da tür-birey ilgisinin varolduğundan bahseder.

Örneğin: Armudun iyisi, elmanın biri, karpuzun ince kabuklusu, köylünün zengini gibi.

2. Belirtisiz ad tamlaması: Bu tür ad tamlamalarda tamlayan adın eksiz olduğu ve tamlanan adın iyelik eki aldığını söyler. Yazar bu tür ad tamlamalarında , tamlayan ve tamlanan adın arasındaki bağlantının güçlü ve kalıcı olduğunu söyler.

Örneğin: koyun yoğurdu, perde püsküsü, köy yumurtası gibi.

Örneklere görüldüğü gibi, tamlananın tamlayana anlam bağlantısı sürekli bir bağlılıktır ve geçici değildir. “Koyun yoğurdu” herkesin bildiği yoğurt türüdür.

3. Eksiz belirtili ad tamlaması: Bu tür ad tamlamalarda, tamlayan adı ek almadığı durumda olduğu zaman bir belirgin bir addan sözedildiğini söyler. Bu tür ad tamlamalarda, tamlayan adı, konuşan veya dinleyen kişinin bildiği, tanıdığı ve belirli bir varlık olan ad sözkonusudur.

Örneğin: İstanbul Türkçesi, Karadeniz balığı, amcam oğlu, Çanakkale Boğazı... gibi.

4. Zincirleme ad tamlaması: Bu tür ad tamlamalarında, tamlayan ve tamlanan adın her ikisi de iç içe ad tamlamalardan oluştuğunu söyler. Tamlayan durumundan olan ad, kendisi bir ad tamlamasından oluşabilmektedir. Örneğin:

[[Yaz sıcağ- ı]- nın şiddet- i], [Nevin- in [karalama defter- i]] gibi.
Tamlayan Tamlanan İyelik eki İlgili eki Tamlanan İyelik eki Tamlayan İlgili eki Tamlayan Tamlanan İyelik eki

Örneklerde görüldüğü gibi, ad tamlamasında olan tamlayan ve tamlanan kendileri bir ad tamlamasından oluşmaktadırlar. Böyle iç içe ad tamlamalarından oluşan ad tamlamaları zincirleme ad tamlamasını kurmaktadır.

Hatiboğlu, Türkçede tamlamaları temel olarak 3 türe alır ve bu üç temel tamlamalara dayanarak farklı tamlamalardan da söz eder. Hatiboğlu (1982:12-34) bir adın başka bir adla kurduğu tamlamaları üç ana tür olarak sınıflandırır: 1) Belirtili tamlama, 2) Belirtisiz tamlama, 3) Takısız tamlama. Ama bu sınıflandırmanın yanısıra, belirtili tamlama, belirtisiz tamlama ve takısız tamlama biçiminde başka tür tamlamaların da kurulduğundan söz eder. Bu tamlamaları yazar şu şekilde sırayla göstermektedir:

1. Belirtili Tamlama: Bu tür tamlamada hem tamlayan hem tamlananın ekleri vardır. Tamlayanı ünsüzle biten ad tamlamanın, {-In} ekini ve tamlayanı ünlü ile biten ad tamlaması {-nIn} ekini alır ve tamlananı ünsüz ile biterse, 3. Kişi iyelik eki olan {-I} ekini ve tamlananı ünlü ile biterse {-sI} ekini alır. Örneğin:

Ev- in iş-i , bahçe- nin temizlenme- si
Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

Sadece iki örnekte bu kural geçerli olmamaktadır: “su” ve “ne” örneğinde. Bu örneklerde su-n-un ve ne-nin biçimleri yerine, “suyun rengi” (su-y-un reng-i) ve “neyin nesi” (ne-y-in ne-si) biçiminde tamlama kurmalarını görmekteyiz.

2. Belirtisiz Tamlama: Bu tür tamlamada, tamlayan ek almıyor ve tamlanan 3. Kişi iyelik ekini alır. Belirtisiz tamlamalar hemen hepsi tür gösterir. Örneğin:

Boya kalem-i , edebiyat tarih-i
Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

Ayrıca, yer için kullanılan birleşik adların çoğu, belirtisiz tamlama biçiminde kurulur: Kuşadası →(kuş + adası),

Tamlayan Tamlanan

Adapazarı →(Ada + pazarı)

Tamlayan Tamlanan

Bu tür tamlamayla kurulmuş bazı yer adları zamanla takısız tamlama biçimine dönüşüldüğünü söyler:

(Edirne + kapısı) → Edirnekapısı

Tamlayan Tamlanan

Zaman gösteren sayı adları da belirtisiz tamlama kurarlar:

1971 yılı, 1961 Anayasası

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

Bazen tamlayan bir tümce de olabilir:

Ne oldum delisi

Tamlayan Tamlanan

3. Takısız tamlama: Bu tür tamlamada, tamlayanın ve tamlananın eki yoktur ve iki adın arasında anlam bakımından birbirine bağlanmak vardır:

Gümüş tepsi, demir kapı

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

Takısız tamlamalarda, genellikle tamlayan, tamlananın hangi maddeden yapıldığını gösterir:

Yün çorap, keten elbise

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

Bazı deyimler ise, takısız tamlamalar biçiminde kurulur:

Kepçe kulak, karga burun

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

Unvan birlikleri ve akraba adları ve Millet adı olan sözcükler hep takısız tamlama biçiminde kurulur:

Doktor Ali Bey, Hemşire Ayşe Hanım, İngiliz kadın

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

4. Adıl Tamlaması: Bu tür tamlama, belirtili tamlama biçiminde kurulan tamlamadır. Adıl tamlamasında, tamlayan kişi adlarıdır:

1.T.K: Benim evim

2.T.K: Senin evin

3.T.K: Onun evi

1.Ç.K: Bizim evimiz

2.Ç.K: Sizin eviniz

3.Ç.K: Onların evleri

Örneklere görüldüğü gibi, adıl tamlamasında, 1.tekil ve çoğul kişilerinde tamlayan eki, {-im} ve 2. Kişi için {-in} kullanılır ve 3.tekil ve çoğul kişiler için de {-un} ve {-lAr-ın}yrıca, 1.tekil ve çoğul kişiler için tamlanan eki aynıdır sadece 1.çoğulda tamlanan ekinden sonra çoğul eki olan {-Iz} kullanılır. 2.tekil ve çoğul kişiler için de kullanılan tamlanan eki aynıdır ve sadece 2.çoğulda tamlanan ekinden sonra çoğul eki {-Iz} kullanılır. 3.tekil ve çoğul kişi için tamlanan {-(s)I} kullanılır.

5. Sıfat Tamlaması: Bu tür tamlamalar, bir sıfatın kendisinden sonra gelen adı niteleyerek veya belirterek kurdukları tamlamadır:

Güzel ev, çalışkan öğrenci

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

6. Zincirleme Sıfat Tamlaması: Bir sıfat tamlaması ile bir adın, bazı ekler alarak (Ör: {-li} veya {-siz} eki) en az üç sözcükten kurduğu sıfat tamlamasına zincirleme sıfat tamlaması denir:

[[Kırmızı başlıklı] kız], [[uzun etekli] kadın]

Kırmızı başlıklı kız, uzun etekli kadın

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

Kırmızı başlıklı, uzun etekli

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

7. İkilemeli Tamlama: Bu tür tamlamalar, aynı sözcüğün tekrar edilmesiyle anlatım gücünü artırmak ve anlam pekiştirmek amacıyla kurulur. İkilemeli tamlama, belirtili, belirtisiz ve takısız tamlamalar biçiminde kurulabilen bir tamlama türüdür. Belirtili tamlama kuran ikilemelerde, her iki sözcük de görev alırlar:

Kahramanların kahramanı Fatih→ belirtili ikilemeli tamlama

Tamlayan Tamlanan

Aslanlar aslanı Ali→ belirtisiz ikilemeli tamlama

Tamlayan Tamlanan

Kucak kucak çiçek→ takısız ikilemeli tamlama

Tamlayan Tamlanan

8. İyelikli Tamlama: Tamlayanı iyelik ekinin her türünü alan, tamlananı iyelik eki alan veya almayan tamlamalara iyelikli tamlama denir:

Canım kızım, güvendiğim işçi

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

İyelikli tamlamalarda, tamlayan olan sözcüklerin bazen kalıplaşmış tamlananlar olduğu da görülür:

Ertesi gün, kimi insan, çoğu zaman

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

9. Çıkmalı Tamlama: Bu tür tamlamalarda, tamlayan çıkma durumunu alan, bazen 3.Kişi iyelik eki alıp, bazen de takısız olan tamlama türüdür. Tamlananı 3.Kişi iyelik eki alan çıkmalı tamlama:

Gelenlerden ikisi

Tamlayan Tamlanan

Tamlananı eksiz olan çıkmalı tamlama:

Gönülden dilek

Tamlayan Tamlanan

10. Kalmalı Tamlama: Bu tür tamlamalarda, tamlayan kalma durumunda olur ve tamlanan ekli veya eksiz olur:

Kundakta bebek

Tamlayan Tamlanan

11. Yönelmeli Tamlama: Bu tür tamlamalarda, bazı adların sıfat görevinde olan sözcüklerin anlamlarını tamaladıklarını gösterir:

Uykuya doymamış gözler

Tamlayan Tamlanan

12. İlgeçli Tamlama: Bu tür tamlama, bir ad ile bir ilgecin kurduğu bağlantıdan oluşur:

Ev gibi, ev için

Tamlayan Tamlanan Tamlayan Tamlanan

Bu tür tamlamalardan bazıları sıfat tamlaması gibi kullanılır:

Dağ gibi adam

Tamlayan Tamlanan

13. Bağlaçlı Tamlama: Bu tür tamlamalarda, tamlayanı veya tamlananı birden çok olduğu için bağlaçlar ile kurulur:

Evin ve eşyanın bakımı

Tamlayan Tamlanan

14. Zincirleme Ad Tamlaması: Bir ad tamlamasının başka bir ad ile kurduğu tamlama türüdür. Bu tür tamlamalar çok defa belirtili tamlamalardan kurulur:

[[Binanın çatısı]nın] kiremitleri]

Tamlayan Tamlanan

Binanın çatısı

Tamlayan Tamlanan

Belirtisiz tamlamalar da çok defa zincirleme tamlamalarda tamlayan olarak kullanılır:

[[Türk tiyatrosu] tarihi]

Türk tiyatrosu tarihi

Tamlayan Tamlanan

Türk tiyatrosu

Tamlayan Tamlanan

Takısız tamlamalarda da zincirleme tamlama üç sözcükle kurulur, bazen sayı adlarının artması ile zincirleme takısız tamlamanın sözcükleri de artar:

[[Beş metre] kumaş]

Beş metre kumaş

Tamlayan Tamlanan

Beş metre

Tamlayan Tamlanan

Tamlayanlarla tamlananlardan kurulmuş zincirleme ad tamlamaları şöyledir:

[[Bankanın açılış [töreni]nin ertelenmesi]]

Bankanın açılış töreninin ertelenmesi

Tamlayan Tamlanan

Bankanın açılış töreni

Tamlayan Tamlanan

Töreninin ertelenmesi

Tamlayan Tamlanan

15. Karma Tamlama: Ad tamlaması ile sıfat tamlamasının birlikte kullanıldığı tamlama türüdür:

Güzel evin güzel kızı

Tamlayan Tamlanan

Bu tür tamlamalarda, bazen tamlayanları sıfat tamlaması biçiminde olur:

Yeşil köşkün lambası

Tamlayan Tamlanan

Bazen de tamlananları sıfat tamlamasında kurulan karma tamlamalar kurulur:

Ailenin küçük oğlu

Tamlayan Tamlanan

16. Girişik Tamlama: Bu tür tamlamalarda eylemsi veya tümleç bulunur: Size Ali'nin borcu var mı? gibi.

Tamlayan Tamlanan

Hatipoğlu da Türkçede tamlamaları, yukarıda anlatıldığı gibi, başta üç tür olarak sınıflandırmaktadır, sadece tamlamaların anlam bağı bakımında yapıları bu üç tamlama temeline dayanarak çeşitlendirilmesini anlatmaktadır. Temel olarak bu yazar da Türkçede tamlamaların yapılışını üç tür olarak söylemektedir. Türkçe dilbilgisi kitaplarında, geleneksel dilbilgisi kitaplarında ad tamlaması bölümünde (bkn. s.32), uzmanların tarafından tamlamaların sınıflandırılması gösterildi. Bu anlatılan bilgilere dayanarak, Türkçede tamlamaların uzmanlar tarafından üç ana türe sınıflandırmalarını görmekteyiz. Bu uzmanlarda sadece Hatipoğlu tamlamaların anlam bağı açısından çeşitlerinin sınıflandırılmasını görmekteyiz ve bu anlam bağı açısından çeşitli tamlamaların da temeli ve yapılışının üç ana tür tamlamalardan olduğu anlatılmaktadır.

5.3.4. Çağdaş Dilbilimde Ad Tamlaması

Bu bölümde, çağdaş dilbilimde ad tamlaması hakkında dilcilerin görüşlerini ele alacağız. Undehil, Kornfilt, Lewis, Kahraman, Göksel ve Kerslake'in, iyelik eki hakkında görüşlerini ele alacağız.

Underhill (1976: 90-91) ad tamlaması hakkında tamlayan durumu ve iyelik eki başlığı altında bir anlatımda bulunmaktadır. Bu başlık altında önce bir örnek vererek iki ad arasında bir iyelik bağlantısından sözeder. Bir İngilizce örnek verir:

John -'s hand
Tamlayan ilgi eki Tamlanan

Bu örnekte, iki ad arasında iyelik eki ile yapılan bağlantıdan sözeder. Bu iki ad, {-s} eki ile birbirine bağlanmaktadır ve bu ek "iyelik" anlamı taşımaktadır. Yazar bu şekilde, İngilizcede iki adın yan yana gelmesi ve ad tamlaması kurmalarını göstermektedir. Aynı durumu Türkçede şu şekilde örnek vererek gösterir:

Mehmed - in el- i
Tamlayan İlgi eki Tamlanan İyelik eki

Bu örnekte, tamlayan durumunda olan ad ilgi eki {-in} ve tamlanan durumunda olan ad iyelik eki {-i} almaktadır. Yazar bu şekilde örnekler vererek, Türkçenin ad tamlaması kuruluşunun İngilizceden farklı olduğunu göstermektedir.

Underhill'e göre (1976: 91) tamlayan eki, eklendiği adın başka bir ada ait olduğunu gösterir ve bu aitlik bağlantısı her dilde farklı gösterilmektedir. Türkçede bu bağlantı tamlayan adın {-In} ekini ve tamlanan adın {-I} ekini alarak yapılmaktadır. İkinci adın iyelik eki alması bu iki ad arasında bağlantının iyelik anlamı bağlantıyı gösterir. İyelik eki ile bağlantı, iyelik eki taşıyan adın başka bir ada yani tamlamaya ait olduğunu belirtmektedir. Tamlayan ekli ve iyelik ekli ad tamlamasında her iki adın da ek alması gerekmektedir. Ama eğer tamlayan kişi adlı olursa, tamlayanın getirilmesine gerek yoktur. Türkçede, bir ilgi eki taşıyan adın sonrasında iyelik eki taşıyan adın getirilmesi ve iyelik eki taşıyan adın öncesinden ilgi eki taşıyan adın getirilmesi anlamına gelmektedir.

Underhill, tamlayan durumu ekini, ilgi ekini {-(n)In} olarak gösterir ve bunun yanı sıra bazı adılların da farklı bir şekilde ilgi durumu halinde olduklarını ve bu eki almadıklarını söyler ve bu tür adılları kuralsız biçimde tamlayan görevi yaptıklarını anlatır ve şu şekilde gösterir:

1. Tekil: benim	1. çoğukl: bizim
2. Tekil: senin	2. çoğul: sizin
3. Tekil: onun	3. çoğul: onların

Underhill (1976: 91), ilgi durumu ekinin yaygın kullanımını ad tamlamasında, tamlayan adına eklenerek kullandığını söyler ayrıca, bazen ilgi durumunda olan adın bir tümcenin yüklem olarak kullanımından da bahseder:

Örnek: Beyaz ev Mehmed- in(dir).

İlgi eki

Yazar, ikinci tür ad tamlamasından da söz eder. İkinci tür ad tamlamasında, birinci adın eki olmadığını ve sadece ikinci adın iyelik eki aldığını söyler ve bu tür ad tamlamasının birleşik sözcükler gibi olduğunu anlatır.

Örneğin: çocuk kitab - 1

Tamlayan Tamlanan iyelik ek

Bu örnekte, ikinci ad tamlanan ek alıyor ve anlam bakımından daha geniş bir anlam vardır. Her türlü çocuk kitabı söz konusudur ama birinci tür ad tamlamasında böyle değildir ve anlam sınırlılığı sözkonusudur.

Örneğin: çocuğ- un kitab- ı

Tamlayan İlgi eki Tamlanan İyelik eki

Örnekte görüldüğü gibi, tamlayan ilgi eki almıştır ve belirgin bir çocuğun kitabı sözkonusudur. Bu şekilde, iki tür ad tamlaması anlatılmaktadır.

Ayrıca, yazar birinci tür ad tamlamasında, iki ad arasına sözcük girilmesinden sözeder (Underhill, 1976: 95):

Örnek: Küçük bir çocuğ- un yeni kitab- ı

Tamlayan İlgi eki Tamlanan İyelik eki

Yazar, ikinci tür ad tamlamasının Türkçede çok kullanışlı olduğunu anlatır. Örneğin, elma ağacı, bakkal dükkanı, at eti, ev kadını gibi. Bu tür ad tamlamaların özel adlar ve ünvanlar için kullanıldığı da söylenir. Örneğin, İstanbul Üniversitesi, Ankara Sokağı gibi. Kısaca, yazar ad tamlaması hakkında şu özelliklerden bahseder (Underhill, 1976: 96):

- Bir adın başka bir adla birleşik ad olarak kullanılması isteniyorsa:

1. İkinci adın iyelik eki alması gerekir.
2. Vurgu birinci ada geçer.
3. Sıfatlar birinci addan önce gelir.

-Eğer birinci türlü ad tamlaması oluşturmak isteniyorsa:

1. Her iki ada da ek eklemek gerekmektedir. Birinci ad ilgi eki ve ikinci ad iyelik ek almaktadır.

2. İki ad da bağımsızlar ve her iki ad da kendi vurgusuna sahiptir.

Underhill, takısız ad tamlamasından da sözeder, özellikle yer adları söylenildiğinde her iki adın da eksiz bir durumda olduklarını vurgular. Örneğin: Ankara sokak, Çengelköy gibi.

Kornfilt (1997: 185) iyelik bölümünde de söylediğimiz gibi, aitlik ve iyelik anlamı taşıyan sözcükleri iki tür tümcede incelemektedir: 1. Tamlamalarda, 2. Tümceliklerde. Bu bölümde ad tamlamaları sözkonusu olduğu için, tamlamaları ele alacağız. Yazar, ad tamlamasında, birinci ad olan tamlayanın ilgi eki aldığı {-

(n)In} ve ikinci ad olan tamlananın da iyelik eki {-s}I} aldığı ve ad tamlamasında ikinci adın daha çok önemi olduğunu anlatmaktadır.

Örneğin: Hasan- in kitab- ı

Tamlayan İlgî eki Tamlanan İyelik eki

Bu örneğe baktığımız zaman, tamlayan durumunda olan adın bir nesneye sahip olduğunu ve tamlanan durumunda olan adın ait olduğu anlamını tümlediğini görüyoruz. “Hasanın” dediğimizde, bir nesnenin, Hasan’a ait olduğunu ve ikinci ad da o nesnenin ne olduğunu ve kime ait olduğunu anlıyoruz. Bu şekilde yazar daha çok birinci tür ad tamlamasını ele almaktadır.

Göksel ve Kerslake (2006: 162) belirtili ad tamlamasını şu şekilde tanımlamaktadır: “Belirtili ad tamlaması iki adın oluşumundan yapılır ve bu iki ad şu şekilde birbirine bağlanır: (ad+ilgi eki) + (ad+ iyelik ek).” Tanımda görüldüğü gibi birinci ad olan tamlayan, ilgi eki alır ve tümleyendir ve ikinci ad olan tamlanan da bu oluşumun başı sayılır ve ait olunanı gösterir:

Örnek: Ali- nin oğl- u

Tamlayan İlgî eki Tamlanan İyelik eki

Göksel ve Kerslake (2006: 162) zincirleme ad tamlamasından da bahseder. Onlara göre, belirtili ad tamlaması kendisi da büyük bir tamlamada tamlayan görevinde olabilir ve bu şekilde zincirleme ad tamlaması yapılır.

Örnek: [[Ayten- in anne- sin-]- in ism- in]i biliyor musun?

Tamlayan İlgî eki Tamlanan İyelik eki İlgî eki Tamlanan İyelik eki

Ayrıca yazar, ölçüsüz biçimlerde bazen ad tamlamalarda ikinci adın iyelik eki düşürmesinden söz eder. Özellikle bu, birinci ve ikinci kişi adlarında ortaya çıkar:

Burası bizim ev.(bizim evimiz)

Senin çocuklar.(senin çocukların)

BÖLÜM VI

FARŞADA SÖZCÜK TÜRLERİ

Bu bölümde, Farsça dilbilgisi kitaplarında sözcük türleri kısa bir şekilde anlatılacaktır. Bu kitaplarda, dilbilgisi uzmanlarına göre sözcük türleri için farklı sınıflandırma yapılmaktadır ve bazı uzmanlar da belli bir sınıflandırma yapmamışlar ve sözcük türlerini başlıklar altına alarak ele almışlardır.

Natel Hanleri (2002) Farsçada sözcük türleri için belli bir sınıflandırma yapmamaktadır ve sözcük türlerini başlıklar altına alarak incelemektedir. Bu başlıklar altında, “ad, adıl, edat, bağlaç, sıfat ve eylem”i incelemektedir.

Enveri ve Ahmedi Givi (2007: 3-6), sözcük türleri için belli bir sınıflandırma yapmamışlardır ve bu sözcük türlerini bölümler şeklinde ele almışlardır. Bu bölümler içinde, “ad, sıfat, adıl, belirteç, bağlaç, edat ve eylem” ele alınmaktadır.

Golamalizade (2012) sözcük türleri için sınıflandırma yapmaktadır ve Farsçada sözcük türlerini 6 türe ayırmaktadır: “ad, adıl, eylem, sıfat, belirteç, edat”.

Vehidiyan ve Omrani (2014: 5,6) sözcük türleri için sınıflandırma yapmamaktadır ve Farsçadaki sözcük türlerini gruplar şeklinde incelemektedir. Eylem grubu, ad grubu, adıl grubu ve belirteç grubu şeklinde ele almaktadır.

Görülügü gibi, Farsça dilbilgisi uzmanları sözcük türleri için belli bir sınıflandırma yapmamaktadır ve bu sözcük türlerini başlıklar altına alarak ele almaktadırlar. Bu uzmanlar, sınıflandırma yapmamışlar ama ad, adıl, sıfat, belirteç, edat, bağlaç ve eylem sözcüklerini ele alarak bölümler şeklinde ayrıntılı bir şekilde incelemektedirler.

Sözcük türleri sınıflandırması bölümünü kısa bir şekilde anlattıktan sonra, Farsçada “iyelik eki” hakkında ayrıntılı bilgi verilecektir. Farsça dilbilgisi kitaplarında “iyelik eki” hakkında yazarların görüşleri ele alınacaktır ve bu uzmanların bu ek hakkında görüşlerindeki farklılıklar ve benzerlikler anlatılacaktır. Farsça dilbilgisi kitaplarında iyelik ekin nerede ve hangi sözcük türü başlığı altında incelenmesi ele alınacaktır ve bu ekin Farsçada nasıl adlandırıldığından söz edilecektir.

6.1. Farsça Dilbilgisi Kitaplarında İyelik Eki

Bu bölümde, Farsça dilbilgisi kitaplarında iyelik eki hakkında çeşitli uzmanların görüşleri kısaca ele alınacak ve iyelik eki hakkında bu uzmanların görüşlerindeki farklılıklar ve benzerlikler değerlendirilecektir. Bu bölümde, Natel Hanleri, Enveri ve Ahmedî Givî, Golamalizade, Vehidiyan ve Omrani uzmanların iyelik eki hakkında görüşleri ele alınacaktır.

Natel Hanleri (2002: 199) iyelik eklerini adıllar bölümünde incelemektedir. Farsçada iyelik eklerin kişi adılarına eklenerek kullanılmasından söz eder. Farsçada iyelik ekleri iki şekilde kişi adılarına eklenmektedir. Daha doğru bir şekilde anlatılmak gerekirse, Farsçada iki tür kişi adılı vardır: 1. Bitişik olmayan (ayrı) kişi adılları , 2. Bitişik kişi adılları.

Natel Hanleri (2002: 60) birinci tür kişi adıllarını şu şekilde göstermektedir:

Kişi <u>شخص</u> (şexs) Tekil <u>مفرد</u> (mofred)	Çoğul <u>جمع</u> (cem)
1.Tekil ben من (men)	1.Çoğul biz ما (ma)
2.Tekil sen تو (to)	2.Çoğul siz شما (şoma)
3.Tekil o او (û)	3.Çoğul onlar ایشان (işan)

Yazar Farsçada iyelik eklerin bu kişi adıllarına eklenerek yapılarından söz eder. Farsçada iyelik ekleri iki şekilde bu kişi adıllarına eklenir. Birinci tür, iyelik eki, kişi adılından önce gelen hareke ile yapılmaktadır. Kişi adılından önce bir ad gelir ve o ad hareke ile ikinci ad olan kişi adılına bağlanır. Bu ek görevinde olan hareke, aitlik anlamını taşımaktadır ve aynı zamanda iki ad arasında iyelik eki gelerek ad tamlaması kurulmaktadır. Örneğin (Natel Hanleri, 2002: 198,199):

Ketab -e men
 Kitap - İYE- 1.TKL
 “Benim kitabım”

Örnekte görüldüğü gibi kişi adlı olan “men”den önce iyelik eki görevinde olan {-e} harekesi gelmektedir ve bu şekilde iyelik eki kişi adlarına eklenir ve aitlik anlamı taşır. İkinci tür iyelik eki, sözcüklere eklenen bitişik kişi adlıdır.

Yazar, ikinci tür kişi adlarını şu şekilde göstermektedir:

Kişi شخص (şexs)	Tekil مفرد (mofred)	Çoğul جمع (cem)	
1.Tekil ketabem	“kitabım”	1.Çoğul ketabeman	“kitabımız”
2.Tekil ketabet	“kitabım”	2.Çoğul ketabetan	“kitabınız”
3.Tekil ketabeş	“kitabı”	3.Çoğul ketabeşan	“kitapları”

Örneklere görüldüğü gibi, ikinci tür kişi adlarında, kişi adlı herhangi bir ada ekleniyor ve bitişik yazılıyor. Farsçada bitişik kişi adları şunlardır: {-m, -t, -ş, -man, -tan, -şan}. Bu adılar kendinden önceki ada eklenirler ve kendilerinden önce {-e} sesiyle okunurlar. Bu bitişik ek şeklinde olan adılar eklendikleri adlara aitlik ve sahiplik anlamı katarlar. Bu bitişik adılar aitlik anlamı taşıdıkları için, aynı zamanda iyelik eki görevini yaparlar. Bu bitişik adılardan önce {-e} sesi gelir ama bu sesin karşılığı Farsçada hareke ile seslenir, yazılmaz ama okunur. Örneğin:

Ketab - e - m
 Kitap- İYE- 1.TKL
 “Kitabım”
 “(Benim) kitabım”

Farsçadaki iki tür kişi adları iki şekilde aitlik anlamını gösterebilmektedir. Birinci tür kişi adları ayrı adılar olduğu şekilde başka bir ad ile iyelik grubu oluşturarak tamlanan ad ve birinci ad tamlayan olarak bu iki adı birbirine bağlayan eki taşımaktadır. Türkçedeki olduğu gibi Farsçada da iki adı birbirine bir ek bağlamaktadır sadece Farsçadaki bu ek, birinci adın sonuna -e sesin telaffuzuyla yapılır. Birinci adın sonuna bu sesi telaffuz ederek bu iki ad birbirine bağlanır ve iyelik grubu yapılıır. Örneğin:

Kif - e Ali
 Çanta -İYE - Ali
 “Ali’nin çantası”

Örnekte görüldüğü gibi iki ad arasında bir iyelik anlamlı bağıllık var ve Farsçada bu bağlantı {-e} sesin telaffuzuyla yapılmaktadır. Farsçada ikinci tür iyelik anlamı taşıyan adılar ise bitişik adılardır. Bu bitişik adıları şu şekilde gösterebiliriz: {-em, -et, -eş, -eman, -etan, -eşan}. Bu bitişik adılar başka bir ada eklenerek aitlik anlamı gösterirler. Örneğin:

Ketab - em

Kitap - İYE (bitişik kişi adlı)
“kitabım”

Enveri ve Ahmedi Givi (2007: 186,187) de iyelik ekini adılar bölümünde incelemektedir. Aslında, Türkçedeki iyelik eklerin Farsçada tam bir ek olarak karşılığı bulunmamaktadır. Farsçadaki bitişik kişi adıları Türkçedeki iyelik eklerin anlam bakımından karşılığını vermektedir. Farsçada kişi adılarını iki tür olarak incelemektedir: 1.Ayrı kişi adıları, 2.Bitişik kişi adıları. Bu iki kişi adıları aynı zamanda iyelik eki olarak da kullanıldığını vurgularlar. Bitişik kişi adıları bir ada eklenerek ve ayrı olan kişi adıları tamlanan görevini yaparak bu durumu ortaya koymaktadırlar.

Enveri ve Ahmedi Givi (2007: 187), bu iki tür kişi adılarını aşağıda olduğu şekilde örnekler vererek göstermektedirler:

Ayrı Kişi Adıları	Örnek	Bitişik Kişi Adıları	Örnek
1.T.Kişi: من (men) “Ben”	کتاب من (ketab-e men) “benim kitabım”	مِ (-em)	کتابم (ketab-em) “kitabım”
2.T.Kişi: تو (to) “Sen”	کتاب تو (ketab-e to) “Senin kitabın”	تْ (-et)	کتابت (ketab-et) “kitabın”
3.T.Kişi: او (u) “O”	کتاب او (ketab-e u) “Onun kitabı”	شْ (-eş)	کتابش (ketab-eş) “kitabı”
1.Ç.Kişi: ما (ma) “Biz”	کتاب ما (ketab-e ma) “Bizim kitabımız”	مان (-eman)	کتابمان (ketab-eman) “kitabımız”
2.Ç.Kişi: شما (şoma) “Siz”	کتاب شما (ketab-e şoma) “Sizin kitabınız”	تان (-etan)	کتابتان (ketab-etan) “kitabınız”
3.Ç.Kişi: ایشان (işan) “Onlar”	کتاب ایشان (ketab-e işan) “Onların kitapları”	شان (-eşan)	کتابشان (ketab-eşan) “kitapları”

Bu örneklerde görüldüğü gibi, Farsçadaki kişi adıları aynı zamanda iyelik eki olarak da değerlendirilebilir. Ayrı kişi adıları iki ad yan yana geldiği zaman ikinci ad olarak ve kendisinden önce {-e} sesi ile birinci ad ile tamlama oluşturarak iyelik grubu yapmaktadır. Bitişik adıl ise bir ada eklenerek o ada aitlik anlamı katar. Yani

bitişik adılar hem adıl hem iyelik eki olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, farsçada iyelik eklerin kullanım özelliklerini şu şekilde göstermektedirler (Enveri ve Ahmedi Givi, 2007: 188):

1. Ünlüyle biten adlar iyelik eki aldıkları zaman ad ile ekin arasına y ünsüz girer:

دفتر هایم (defter-ha-y-em) “defterlerim”

2. Farsçada konuşma dilinde bazen ünlüyle biten adlar için iyelik eki eklendiği zaman y ünsüzü getirilmez:

بابایم (baba-y-em) “babam” → بابام (baba-m) “babam”

3. Eğer (ش, ت, م) {-m, -t, -ş} olan bitişik adıları sonu “هه” ile biten bir ada eklenirlerse adın ve adılın arasına bir elif gelir:

جامه ام (came-e-m) “elbisem”

Golamalizade (2012: 41) de Natel Hanleri ve Enveri gibi Farçadaki kişi adılarını iki tür olarak değerlendirmektedir: Ayrı olan kişi adıları ve bitişik olan kişi adıları.

Ayrı kişi adıları :

(من تو, او/وی/آن, ما, شما, آنها/ایشان/آنان) “ben, sen, o, biz, siz, onlar”

ve bitişik olan kişi adıları:

{شان, تان, مان, ش, ت, م} {-em, -et, -eş, -eman, -etan, -eşan}.

Yukarıda anlatıldığı gibi, bu iki tür kişi adıları adıl oldukları yanı sıra iyelik eki olarak da değerlendirilmektedirler.

Vehidiyan ve Omrani (2014: 103) da diğer uzmanlar gibi Farsçadaki kişi adılarını iki türe ayırarak değerlendirmişler ve iyelik eklerini adılar bölümüne almışlar: 1. Ayrı kişi adılar, 2. Bitişik kişi adıları. Bu uzmanlar kişi adılarını şu şekilde göstermektedirler:

1. Ayrı kişi adıları:

	Tekil	Çoğul
1. Kişi	من (men) “ben”	ما (ma) “biz”
2. Kişi	تو (to) “sen”	شما (şoma) “siz”
3. Kişi	او/آن/وی (u/ an/ vey) “o”	ایشان/انها/آنان (işan/anha/anān) “onlar”

Tablodaki kişi adlarını daha önce örneklerde anlatıldığı gibi tamlamada tamlanan olarak iyelik ekini alır. İki ad yan yana geldiğinde bu adılar ikinci ad olarak iyelik ekini taşırlar.

2. Bitişik kişi adları:

	Tekil	Çoğul
1.Kişi	مُ (-em)	مان (-eman)
2.Kişi	ت (-et)	تان (-etan)
3.Kişi	ش (-eş)	شان (-eşan)

Bu tabloda, bitişik kişi adları {-em, -et, -eş, -eman, -etan, -eşan} Türkçedeki iyelik eklerin tam karşılığını vermektedir. Bu uzmanların anlattıkları bilgilerden yola çıkarak Türkçedeki iyelik eklerin tam olarak karşılığını Farsçada bitişik kişi adları olarak değerlendirmek mümkündür. Bu şekilde Türkçede ve Farsçada iyelik ekleri karşılaştırılarak gösterilebilir (Karini, 2014: 836):

Tablo 4.

Farsça – Türkçe İyelik Eklerinin Karşılaştırması

	Farsça		Türkçe	
	Ad+İyelik Eki	İyelik Eki	Ad +İyelik Eki	İyelik Eki
T.1.Kişi	کتابم ketabem	-em	kitabım	-(I)m
T.2.Kişi	کتابت ketabet	-et	kitabın	-(I)n
T.3.Kişi	کتابش ketabeş	-eş	kitabı	-(s)I
Ç.1.Kişi	کتابمان ketabeman	-eman	kitabımız	-(I)m(I)z
Ç.2.Kişi	کتابتان ketabetan	-etan	kitabınız	-(I)n(I)z
Ç.3.Kişi	کتابشان ketabeşan	-eşan	kitapları	-lArI

Tabloda görüldüğü gibi, Türkçede iyelik eklerin Farsçadaki karşılığı bitişik kişi adlarıdır. Farsçada bitişik kişi adları adıl olarak kullanımları yanı sıra iyelik eki olarak da kullanılmaktadır. Bu bitişik kişi adları ada aitlik anlamı taşımaktadır. Bu bitişik kişi adlarının ada eklenerek aitlik anlamı verdikleri için iyelik eki kullanımları vurgulanmaktadır.

6.2. Farsça Dilbilgisi Kitaplarında Ad Tamlaması

Bu bölümde, Farsça dilbilgisi kitaplarında ad tamlaması hakkında çeşitli uzmanların görüşleri kısaca ele alınacak ve ad tamlaması hakkında bu uzmanların görüşlerindeki farklılıklar ve benzerlikleri değerlendirilecektir. Bu bölümde, Natel Henleri, Enveri ve Ahmedi Givi, Golamalizade, Vehidiyan ve Omrani uzmanların, ad tamlaması hakkında görüşleri ele alınacaktır.

Natel Hanleri (2002: 86) iki adın yan yana gelerek tamlama oluşturduğunu söyler. Bu iki adın ikinci adı bir adıl ya da ad olunca ikinci ada مضاف اليه (muzafunileyh) “tamlayan” adlandırıldığını söyler. Birinci ad ise مضاف (muzaf) “tamlanandır”dır. Muzafunileyh bir ada eklenerek o adın anlamını tamamlar ve muzaf ise muzafunileyh’in anlattığı veya tamamladığı ad olarak söylenmektedir. Muzaf ve muzafunileyh’i birbirine bağlayan, kesrey-i izafe (كسره ی اضافه), yani (, _) “ – e” harekesidir. Bu hareke birinci adın sonuna eklenir ama sadece okunuşu vardır yazılıştta bu hareke yazılmamaktadır. Örneğin:

در باغ (Der -e - bağ)
Kapı –KESRE- bahçe
Tamlanan Tamlayan
“Bahçenin kapısı”

Örnekte görüldüğü gibi, iki ad izafet kesresi {-e} hareke ile birbirine bağlanmaktadır. Farsçada tamlanan ve tamlayan ek almazlar ve sadece bir kesre ile birbirine bağlanırlar.

Natel Hanleri (2002: 87) ayrıca Farsçada ad tamlamaların kullanım özelliklerini şu şekilde anlatmaktadır:

1. Ünlüyle biten (â ve û) ad, kesreye izafe aldığı zaman ad ile kesre arasına y ünsüz girer:

خدای جهان (Hodâ - y - e – cehan) “Cihanın Tanrısı”
Tamlanan Tamlayan
Tanrı - YARD.SES – KESRE. Cihan

2. İkinci ad genelde birinci ada veya nesneye aitliğini gösterir:

کلاه فریدون (Kolâh-e- Fereydun) “Fereydun’un şapkası”
Tamlanan Tamlayan
Şapka- KESRE- Fereydun

3. İkinci ad, bazen birinci adın cinsini belli eder:

انگشتر طلا (Engoşter-e- tela) “Altın yüzük”

Tamlanan Tamlayan
Yüzük – KESRE- altın

4. Bazen ikinci ad başta ve birinci ad ikinci adın yerine gelir ve bu iki ad izafet kesresi almaz. Yani eksiz bir tamlama oluşur:

کنارِ دریا (Kenar-e- derya) → دریاکنار (Deryakenar) “Deniz kenarı”

5. Tamlamada, tamlanan ve tamlayanın arasına sözcük girişinden sözeder. Bu sözcük genelde sıfattır:

برادرِ بزرگِ فریدون (Berader – e – **bozorg** – e – Fereydun)
Tamlanan KESRE sıfat KESRE Tamlayan
“Fereydun’un büyük erkek kardeşi”

6. Bazen bir adın birkaç tamlayıcısı olur:

همسایه دیوارِ باغِ [[Divar - e – bağ] – e – hemsaye]

Tamlanan KESRE Tamlanan KESRE Tamlayan
“Komşunun bağının duvarı”

Yukarıda örneklerde görüldüğü gibi, Farsçada tamlamalar kesre işaretiyle oluşmaktadır. Farsçada her türlü ad tamlaması bu kesre ile yapılmaktadır. Sadece bir tür eksiz ad tamlamasında iki ad kesre işareti almadan birbirine bağlanır. Başka her türlü ad tamlaması bu kesre ile birbirine bağlanır. Farsçada tamlama türlerini ek belli etmiyor, sadece iki adın anlam bakımından nasıl olduğu bu tamlama türlerini belli etmektedir. Yukarıda yazarın belli ettiği özelliklere de dikkat edildiğinde, bu tamlama türlerin anlam bakımından çeşitli oldukları fark edilir. Aitlik, kalite, benzerlik gibi anlamlar bu tamlama türlerini göstermektedir.

Enveri ve Ahmedi Givi (2007: 126) ad tamlamasını şu şekilde tanımlamaktadırlar: “İzafe denilen görevi ikinci ad olan muzafunileyh üstelenmektedir ve bu ad kendisinden önceki ada kesre-yi izafe ile bağlanmaktadır ve o kesre-yi izafe taşıyan ad ikinci ada aittir.” Örneğin :

کتابِ سعید (Ketab – e – Said)
Muzaf - KESRE- Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“ Said’in kitabı”

Bu tanıma bakıldığında, ad tamlamasında iki adın birbirine bağlı olduğu ve birinci adın ikinci ada kesre- yi izafe ile bağlandığı görülmektedir. Birinci ad ikinci ada aittir ve bu iki ad birbirine bağlanarak aitlik anlamı taşır.

Enveri ve Ahmedi Givi (2007: 127, 128) ad tamlamasında kesre- yi izafe hakkında kullanım özelliklerinden söz ederler:

1. Genelde Farsçada tamlamalar kesre-yi izafe ile kurulur ve iki ad birbirine bu kesre ile bağlanır. Ama bazen muzaf (tamlanan), muzafunileyh'den sonra gelir ve kesre almaz ve bu şekilde ism-i murakkeb (bileşik ad) oluşur. Örneğin:

کارخانه → karhaneh (hane - y- e- kar) “Fabrika”

کارمزد → karmozd (mozd - e – kar) “ücret”

2. Bazı tamlamalarda muzaf ve muzafunileyh'in yeri değişmeden kesre-yi izafe gelmez. Bu duruma fekk-e izafe denilir. Bu adlar da bir tür bileşik ad sayılmaktadır. Örneğin:

پدرزن (pederzen) “Kayınpeder”, مادرشوهر (maderşoher) “kaynana”

3. Eğer birinci ad ünlü ile bitiyorsa (â ve û ünlüleriyle), iki adın arasına y ünsüzü girer:

دریای خزر (deryâ – y- e- Hazer) “Hazer denizi”

Farsçada ad tamlama türleri Türkçedeki gibi değildir. Türkçede ad tamlama türleri ek almak üzerinden değerlendirilir. Farsçada tamlamaların türleri anlam ve adların içeriği bakımından değerlendirilir ve tamlamaların hepsi sadece iki adın arasında kesre-yi izafe ile yapılmaktadır veya kesre almadan bileşik ad kurarak bu izafet oluşur. Şimdi Farsçada tamlama türlerine anlam bakımından değinilecektir.

Enveri ve Ahmedi Givi (2007: 127,128) Farsçada izafeleri (tamlamaları) 8 türe sınıflandırmaktadır:

1. İzafe - ye milki: Bu tür tamlamada, muzaf ve muzafunileyh arasında sahiplik, mal ü mülk anlamı ve ilişkisi vardır ve genelde, muzafunileyh muzaf'ın sahibidir. Örneğin:

کتابِ تورج (ketab - e - Turec)

Kitap - KESRE - Turec

Muzaf Muzafunileyh

Tamlanan Tamlayan

“Turec'in kitabı”

2. İzafe -ye Tahsis-i: Bu tür tamlamada muzaf sadece muzafunileyh'e özeldir. Bu tür tamlama ile birinci tür tamlama arasındaki fark, birinci tür tamlamada sahip

olan insandır ama ikinci tür tamlamada öyle değildir. İkinci tür tamlamada iki ad sadece birbirine özeldir. Örneğin:

میز مطالعه (Miz - e - mutale'e)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

“çalışma masası”

کتاب درس (ketab- e - ders)

Muzaf KESRE Muzafuneleyh
Tamlanan Tamlayan

“Ders kitabı”

3. İzafe -ye Tevzih-i: Bu tür tamlama, açıklamalı tamlamadır. Bu tür tamlamada, muzaf genel bir ad ve muzafunileyh muzaf'ın adıdır. Örneğin :

کشور ایران (Keşver – e – İran)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

“İran Ülkesi”

روز شنبه (Ruz – e – Şenbe)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

“Cumartesi günü”

4. İzafe - ye Beyani (kalite): Bu tür tamlamada muzafunileyh muzaf'ın kalitesini belli ediyor:

لباس پشم (Lebas – e – peşm)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

“Yün elbise”

5. İzafe - ye Teşbih-i: Bu tür tamlamada, muzaf ve muzafunileyh arasında benzetme sanatı vardır, ya muzaf muzafunileyh'e benzer ya da muzafunileyh muzaf'a benzemektedir:

قد سرو (Ged - e – serv)

Muzaf KESRE Muzafuneleyh
Tamlanan Tamlayan

“Serv gibi boy, serv boylu”

6. İzafe- ye İstiari: Bu tür tamlamada, muzaf mecaz anlam taşır ve muzaf olan ad kendi anlamında kullanılmaz:

سنگ جدایی (Seng – e – cudayi)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

“Ayrılık taşı”

7. İzafe -ye İgtirani: Bu tür tamlamada muzaf ve muzafunileyh arasında eşlik, uygunluk, ittifak anlamı vardır. Bu tür tamlamalarda, genelde muzafunileyh mecazi anlam taşımaktadır.

دست ادب (Dest – e – edeb)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

“Edeb kolu(saygı anlamında)”

8. İzafe -ye Bonuvvet (evlatlık): Bu tür tamlamada muzaf muzafunileyh'in çocuğudur:

رستم زال (Rostem – e – Zal)

Muzaf KESRE Muzafunileyh

Tamlanan Tamlayan

“Zal’ın oğlu Rüstem”

Vehidiyan ve Omrani (2014: 79) muzafunileyh hakkında şu şekilde bir tanım vermişler: “Eğer bir addan sonra izafet kesresi gelse ve bu kesreden sonra bir ad gelse, bu ikinci ad muzafunileyh olarak adlandırılır. Birinci ad muzaf ve ikinci ad muafunileyh’dir ve bu iki adın birleşmesine terkeb-i izafi denilir.”

Bu tanıma baktığımız zaman, bundan önceki tanımlar gibi, Farsçada tamlamaların izafet kesresi ile kurulduğunu görüyoruz. Birinci adın sonuna izafet kesresi gelerek tamlama yapılmaktadır.

Örneğin: در خانه (Der – e – hâne) “evin kapısı”

Muzaf KESRE Muzafunileyh

Tamlanan Tamlayan

Vehidiyan ve Omrani (2014: 80,81) Farsçada tamlamaları muzaf ile muzafunileyh ilişkisi bakımından iki türe ayırırlar: 1. Taallugi (ait olan), 2. Gayr-i taallugi (ait olmayan). Taallugi izafetinde, muzaf ve muzafunileyh arasında aitlik veya bağımlılık anlamı olduğunu vurgulamışlar. Örneğin: کتاب علی (ketab – e - Ali) “Ali’nin kitabı”, مغز مداد (Meğz – e - medad) “kalemin ucu”, پر پرندہ (Per – e - perende) “kuşun kanadı” gibi. Taallugi ve Gayri taallugi izafetlerin arasında iki önemli fark vardır. Taallugi izafetlerde muzafunileyh’i çoğul yapmak mümkündür ama gayri taallugi izafetlerde böyle değildir. Örneğin: پرپرندگان (Per - e - perendegân) “kuşların kanatı”, عنوان نامه ها (Onvân - e – nameha) “mektupların konusu”. Taallugi izafetlerde muzafunileyh özel bir ad olduğu nedeniyle çoğul eki alamazsa da muzaf ve muzafunileyh’in yerini değiştirerek دارد (dared) fiilini ekleyerek anlamlı bir tümce kurulursa o izafet de taallugi izafettir. Örneğin: دیوان حافظ (Divân - e – Hâfiz) → حافظ دیوان دارد. (Hâfiz divân dared) “hafızın divanı vardır”. Anlatılan bu iki fark, gayri taallugi izafetler için geçerli değildir ve bu farklılıklar geçerli olmayan izafetlere, gayri taallugi izafet denilir. Örneğin: روز جمعه (Ruz - e – Cuma) “Cuma günü”, کشور ایران (Keşver – e - İran) “İran ülkesi”.

Altun (2011: 22) Farsçada tamlamanın bir ad ile bir başka ad izafet kesresi ile bir araya gelerek oluşturulduğunu söyler. Örneğin: (Eyyamı bahur) “eyyâm-ı bahur”

Golamalizade (2012: 57) ayrıntılı bir şekilde izafetleri anlatmamaktadır. Bir örnek vererek ad tamlamasında iki adın yan yana gelerek nasıl birbirine bağlanmasını anlatmaktadır. Bir ad grubunda her zaman başta ad izafet kesresi ile başka bir ada bağlanırsa ad tamlaması oluşturduğunu söyler. Aşağıdaki örnekle iki ad tamlamasının iç içe yapıldığını ve zincirleme ad tamlamasının oluşturulduğunu göstermektedir. Örneğin:

فرضیه های فراگیری زبان

Tamlayan Tamlanan

Ferziyehâ – y – e – feragiri – e – zeban

Varsayım – YARD.SES – KESRE – öğrenim - KESRE - dil

Tamlanan Tamlayan

“dil öğreniminin varsayımları”

Yazar bu örnekte iki ad tamlamasının oluşturulduğunu gösterir. Bu şekilde zincirleme ad tamlamasının yapıldığını göstermektedir. Örneğin:

فراگیری زبان

Tamlayan Tamlanan

Feragiri – e – zeban

Öğrenim- KESRE – dil

Tamlanan Tamlayan

“dil öğrenimi”

Meşkur (1989: 226-232) Farsçada tamlamaları (izafetleri) 7 türe olarak değerlendirmektedir:

1. İzafe – ye Milki (izafet-i mülkiye): Bu tamlamalarda, bir aitlik, sahiplik anlamı ifade edilir ve muzaf’ın muzafunileyh’e (tamlananın tamlayana) aitliğini belli eder:

Örnek: کتابِ مریم (Ketab – e – Meryem)

Muzaf KESRE Muzafunileyh

Tamlanan Tamlayan

“Meryem’in kitabı”

2. İzafe – ye Tahsisi (özellik anlamı veren tamlama): Bir nesneyi başka bir nesneye tahsis eden izafet türüdür, tamlamada muzafın muzafunileyh’e bağlılığını gösterir:

Örnek: در باغ (Der – e – bağ)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Bahçenin kapısı”

3. İzafe – ye Beyâni : Bu tür tamlamada, muzafunileyh (tamlayan) muzaf'ın (tamlananın) türünü belirtir ve bu izafetin kendisini iki tür olarak değerlendirir:

3.1. İzafe – ye Beyani – ye Censi (tür belirten tamlama):

Örnek: انگشتر طلا (Engoşter – e – tela)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Altın yüzük”

3.2. İzafe – ye – Beyani – ye Tevzihi (açıklamalı tamlama):

Örnek: روزِ عید (Ruz – e – E'yd)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Bayram günü”

4. İzafe – ye - Teşbihi (Benzetme anlamı taşıyan tamlama türü): Bu tür tamlamalarda, tamlanan ve tamlayan arasında benzetme anlamı vardır:

Örnek: قد سرو (Ged – e – Serv)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Serv boylu”

5. İzafe – ye – Mecazi (mecaz anlamı taşıyan tamlama): Bu tür tamlamalarda muzaf (tamlanan) kendi gerçek anlamını vermemektedir:

Örnek: دستِ روزگار (Dest – e – Ruzegar)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Feleğin eli”

6. İzafe – ye – Tevsifi (sıfat tamlaması):

Örnek: دخترِ زیبا (Dokhter – e – ziba)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Güzel kız”

7. İzafe – ye – Nisbet – e – Pederi (Babalık anlamı veren tamlama):

Örnek: اردشیرِ بابک (Erdeşir – e – Babek)

Muzaf KESRE Muzafunileyh

Tamlanan Tamlayan
 “ Babek’in oğlu Erdeşir”

Mahutiyan (1999: 76,77) iki adın, izafet kesresi ile birbirine bağlanmasını inceler ve bu iki addan birinci ad olan muzaf’ın bu kesre ile ikinci ad olan muzafunileyh’e bağlanmasını anlatır. Ona göre, İkinci ad, sıfat, ad, zarf ve masdar olabilir.

Örnek:

1. İkinci adı sıfat olan tamlama: كلاه بنفش (Kolah – e – benefş)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
 Tamlanan Tamlayan
 “Mor şapka”

2. İkinci adı masdar olan tamlama: وقت رفتن (Vakt – e – reften)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
 Tamlanan Tamlayan
 “Gitmek zamanı”

Bu örnekler ile, Farsçada iki adın birbirine izafet kesresi ile bağlanması anlatılmıştır. Yazar Farsçada 2 tür tamlamadan sözeder:

1. İzafe – ye Milki: İki ad aitlik anlam bağı ile birbirine bağlanmaktadır:

Örnek: کفش فیروز (Kefş – e – Firuz)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
 Tamlanan Tamlayan
 “Firuz’un ayakkabısı”

2. İzafe – ye Tevsifi: Bu tür tamlama bir adın, sıfat, masdar ile bağlantısını gösterir:

Örnek: کتاب جالب (Ketab – e – caleb)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
 Tamlanan Tamlayan
 “İlginç kitap”

ad ile sıfat bağlantısı

وقت خوردن (Vegt – e – khorden)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
 Tamlanan Tamlayan
 “Yemek zamanı”

ad ile masdar bağlantısı

Yazar, ayrıca adların sıfatlar veya başka adlar ile yan yana gelerek ve izafet kesresi alarak zincirleme ad tamlaması oluşturulduğundan sözeder. Bu adların ve sıfatların arasındaki bağlantı sadece izafet kesresi ile yapılmaktadır:

Örnek:

میزِ گردتویِ آشپزخونه یِ مادرم (Miz – e – gerd – e – tû – y – e – aşpezhûne – y – e – maderem)

[[[Miz – e – gerd] – e – tû – y – e – [aşpezhûne] – y – e – maderem]]

[Miz – e – gerd – e – tû – y – e – aşpezhûne – y – e – maderem]

Muzaf KESRE KESRE YARD.SES KESRE YARD.SES KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

“Annemin mutfağındaki yuvarlak masa”

[Miz – e – gerd – e – tû – y – e – aşpezhûne]

Muzaf KESRE KESRE YARD.SES KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

[Miz – e – gerd]

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

[Aşpezhûne – y – e – maderem]

Muzaf YARD.SES KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

Bu zincirleme ad tamlaması örneğinde görüldüğü gibi, Farsçada bu tür tamlamalarda adlar sadece izafet kesresi ile birbirine bağlanır. Zincirleme ad tamlamsında, adlar ile başka tür sözcükler arasında bağlantı sadece izfet kesresi ile yapılmaktadır.

Pirhayati (2011, 100) bir tamlamada iki sözcük arasında izafet harflerinin girişinden sözeder:

Örnek:

ترانه های با محتوای عاشقانه (Teranehâ – y – e – ba – mohtevâ – y – e – aşikâne)

YARD.SES KESRE İzafet Harfi YARD.SES KESRE
Muzaf Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

“Romantik içerikli şarkılar”

Bangi (1971: 24,25) Farsçada tamlama durumunun iki addan ortaya çıktığını anlatır ve bu iki adın izafet kesresi ile birbirine bağlanarak tamlama yapımlarını vurgular.

Örneğin: کتابِ حسنِ ketab – e – Hasan (Hasan'ın hitabı)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

Bangi, Farsçada izafet türlerini 4 türde inceler:

1. إضافة ی ملکی İzafet-i mülkiye (mülkiyet tamlaması): Bu tür izafelerde tamlamanın bir mülkiyet manası ifade ettiğini söyler:

Örnek: کتابِ حسینِ (Ketab – e – Hüseyn)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Hüseyn'in kitabı”

2. إضافة ی تخصیصی İzafet-i tehsisiyye (özellik ifade eden tamlama): Bu tür izafede, muzafın, muzafunileyh'e bağılılığını gösterir:

Örnek: درِ باغِ (Der – e – bağ)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Bahçenin kapısı”

3. إضافة ی تشبیهی İzafet-i teşbihiye (Benzetme yoluyla yapılan tamlama): Bu tür tamlamalarda bir benzetme sözkonusudur:

Örnek: چشمِ آهو (Ceşm – e – âhu)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Ceylan gözlü”

4. إضافة ی بیانی İzafet-i beyâniye (Beyan eden tamlama) : Bu tür tamlamada, muzafunileyh muzafın nev'ini belirtir:

Örnek: درختِ سرو (Derekht – e – Serv)

Muzaf KESRE Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan
“Servi ağaç”

Yazar ayrıca, Farsçada iki adın bazen izafet kesresi almadan bir araya geldiğinden sözeder. Muzaf ve muzafunileyh bir tek kavramı ifade ettikleri zaman, iki adın arasındaki izafet kesreri kaldırılır ve iki ad kesre almadan birleşir ve bazen bu iki sözcüğün yazılışı bile birleşir.

Örnek: صاحبِ دل → صاحبِ دل (Sahip del → sahipdel) “Derviş – gönül sahibi”

صاحبِ خانه → صاحبِ خانه (Sahip khane → sahiphane) “ev sahibi”

Farsçada iki sözcük izafet kesresi almadan bağlandıkları zaman bir birleşik sözcük yaparlar ve bu birleşik sözcük ism-i murekkeb yani birleşik isim olur.

Şefayi (1984: 138-155) tamlamalar konusu için terkipler başlıklı bir konu olarak değinmektedir ve bu terkipleri izafet terkipleri olarak ele almaktadır. Bu izafet terkiplerini 12 gruba almaktadır:

1. Ad + Sıfat: مرد خوب (Merd – e – khub)

Adam – KESRE – iyi
Tamlanan Tamlayan
“İyi adam”

2. Ad + Sıfat – i nisbi : کتابِ درسی (Ketab – e – dersi)

Kitap – KESRE – ders
Tamlanan Tamlayan
“Ders kitabı”

3. Ad + Sıfat – i tefzili: دوستِ وفادارتر (Dûst – e - vefâdarter)

Arkadaş- KESRE- vefalı
Tamlanan Tamlayan
“Vefalı arkadaş”

4. Sıfat – i âli + ad: بهترینِ دانشجویان (Behterin – e – dâneşcûyan)

En iyi – KESRE – öğrenciler
Tamlanan Tamlayan
“Öğrencilerin en iyisi”

5. Ad + sıfat – i fâil- i: آتشِ سوزنده (Ateş – e – sûzende)

Ateş – KESRE – yakan
Tamlanan Tamlayan
“Yakan ateş”

6. Ad + sıfat –i mefûli: رفتارِ پسندیده (Reftâr – e – pesendide)

Davranış – KESRE – beğenilen
Tamlanan Tamlayan
“Beğenilen davranış”

7. Ad + ad: Yazar, bu tamlamanın üç türden yapıldığını söyler:

7.1. İzafe – yi Tahsisi: کلیدِ اتاق (kelid – e – otağ)

Anahtar – KESRE – oda
Tamlanan Tamlayan
“Odanın anahtarı”

7.2. İzafe – yi milki: منزلِ پدرم (Menzel – e – pederem)

Ev – KESRE – babam
Tamlanan Tamlayan
“Babamın evi”

7.3. İzafe – yi teşbihi: چشمِ نرگس (Çeşm – e – Nerges)

Göz – KESRE – ceylan

Tamlanan Tamlayan

“Nergiz gözlü”

8. Ad + masdar (ya da masdar + ad): وقتِ خوابیدن (Vakt – e – khabiden)

Zaman – KESRE – uyumak

Tamlanan Tamlayan

“Uyuymak zamanı”

9. Ad + sayı: نفرِ دوم (Nefer – e – dovvom)

Kişi – KESRE – ikinci

Tamlanan Tamlayan

“İkinci kişi”

10. Ad + adıl (kişi adıları, işaret adıları belirsiz adılar):

مادرِ شما (Mâder – e – şoma)

Anne – KESRE – Siz

Tamlanan Tamlayan

“Sizin anneniz”

11. Ad + soru sözcüğü: کتابِ چه کسی (Ketar – e – çekesi).

Kitap – KESRE – kimin

Tamlanan Tamlayan

“Kimin kitabı”

Not: Yazar, "چون، چطور، چگونه" (çünkü, nasıl) soru sözcüklerinden tamlama yapılmadığını vurgular.

12. Sıfat + sıfat: سفیدِ سفید (Sefid – e – sefid)

Beyaz – KESRE – beyaz

Tamlanan Tamlayan

“Bembeyaz”

Örneklere görüldüğü gibi, Farsçada tamlamaların hepsi izafet kesresi ile yapılmaktadır. Farsçadaki tamlamaların türleri sadece tamlanan ve tamlayan arasındaki anlam bağının farklılığından ortaya çıkmaktadır ve tamlamaların yapılışı aynıdır.

BÖLÜM VII

BULGULAR VE YORUMLAR

7.1.Türkçedeki ve Farsçadaki Tamlamaların Karşılaştırılması

Yapılan tarama sonucunda Türkçede tamlamalarla ilgili olarak üç ayrı sınıflama yapıldığı ortaya çıkmıştır. (bk.s.32-48) Farsçada ise tamlamayla ilgili sınıflamanın tamlamayı oluşturan sözcükler arasındaki anlam bağı bakımından yapılmıştır. Buna göre yapılaş bakımından Farsçada tamlamayla ilgili bir sınıflama bulunmaktadır (bk.s.56-68).

Her iki dilde de tamlamalar en az iki addan oluşmaktadır ve ikinci ad birinci adın anlamını tamamlamaktadır ve sadece tamlamaların yapılaş ve ek alma durumları bakımından farkındalık vardır. Farsçada ad tamlaması “izafet” olarak adlandırılır ve birinci sözcüğe “muzaf” (tamlanan) ve ikinci sözcüğe “muzafunileyh”(tamlayan) denilir. Türkçede tamlamaların çeşitlerine göre tamlayan ve tamlananın ek alma durumları değişmektedir ancak Farsçada tamlayan ve tamlanan ek almamaktadır. Türkçede ad tamlaması için temel üç sınıflandırmaya göre (Korkmaz, 2014: 285) bu iki dildeki ad tamlamaların karşılaştırması şu şekilde gösterilebilir:

1. Birinci tür ad tamlaması: Bu tür tamlamayı önceki bölümlerde örneklerle gösterdik ve bu tür ad tamlamada iki dilin farklı ek alma durumunu gördük. Türkçede belirtili tamlamada, tamlayan {- (n)In} eki ve tamlanan {-I} ekini alır ama Farsçada durum farklıdır. Farsçada tamlanan ve tamlayan sadece izafet kesresi ile birbirine bağlanır ve birinci ad olan muzafın (tamlananın) sonuna kesre eklenir ve bu şekilde iki ad birbirine bağlanır.(Natel Hanleri, 2002: 86) Görüldüğü gibi Türkçe ile Farsça tamlamaların arasındaki temel fark, Farsçada tamlayanın ek almamasıdır ve tamlananın ise sadece bir kesre sonuna eklenmektir ve bu kesrenin Türkçede

tamlananın ekinin karşılığını vermesi söylenebilir. Farsça ve Türkçe tamlamaları ters bir şekilde yapılmaktadır. Örnek vererek bu ters yapılış şu şekilde gösterilebilir:

FA: کتاب علی (Ketab – e – Ali)

Kitap – KESRE – Ali

Muzaf Muzafunileyh

Tamlanan Tamlayan

Farsçadaki bu örnek Türkçede şu şekilde gösterilebilir:

TR: Ali'nin kitabı

İlg. İYE

Tamlayan Tamlanan

Örneklerde görüldüğü gibi, Farsçada ve Türkçede tamlamaların yapılışı farklıdır. Farsçada tamlanan ve tamlayan sadece bir izafet kesresi ile yapılmaktadır ve Türkçede tamlayan ve tamlanan ek alarak yapılır. Bu örnekte Türkçede birinci tür tamlama, belirtili tamlamanın yapılışı gösterilmektedir. Bu örneklerde de görüldüğü gibi, Türkçede tamlamalar Farsça tamlamaların tam tersi bir şekilde yapılmaktadır. Örnekte görüldüğü gibi, “Ali” sözcüğü Farsçada ikinci sırada bulunduğu halde Türkçede başta yer almaktadır ve “Ali” sözcüğünün {-in} ekini ve kitap sözcüğünün {-i} ekini aldığı görülmektedir. {-in} eki (tamlayan eki) birinci adı ikinci ada bağlamakta ve {-i} eki (tamlanan eki) ikinci adı birinci ada bağlamaktadır. Farsçada tamlanan olan birinci ad sadece kesre almaktadır ve bu tamlananın karşılığı Türkçede {-i} ekidir ve tamlayan olan ikinci ad Farsçada eksizdir. Bu şekilde Farsçada tamlayanın eksiz olduğu vurgulanmaktadır ve bu iki dilin arasındaki temel farklılık olan dizim farklılığı ortaya çıkmaktadır. Tamlayan ve tamlananın sıralanışı her iki dilde tam ters şekildedir. Bu tür tamlamada her iki dilde sahiplik anlamı ortaya çıkar. Bunun nedeni de her iki dilin yapısal olarak farklı dil ailelerinden meydana gelmeleridir.

2. İkinci tür tamlama, belirtisiz ad tamlamasıdır. Türkçede bu tür tamlamada tamlayan eksiz ve tamlanan eklidir. Farsçada bu tür tamlamada ise iki ad sadece kesre ile birbirine bağlanmaktadır. Farsçada tamlamaların türü değişerek ek alma değişikliği yoktur ve bütün tamlamalar sadece izafet kesresi ile birbirine bağlanır. Sadece tamlanan kesre alır ve Farsçada tamlananın kesre alması Türkçeye belirtisiz tamlama türüne biraz benzer yapılışı olduğu söylenebilir. Bu şekilde Farsçadaki tamlamaların yapılışı Türkçedeki tamlamalardan belirtisiz tamlamanın yapılışına daha çok benzerliği Farsçada tamlananın izafet kesresi aldığından dolayı daha yakın

olduğu söylenebilir. Farsçadaki tamlamalar Türkçeye çevirildiği zaman, daha çok belirtisiz tamlama olarak çevirildiği fark edilmektedir. Bu tür tamlama her iki dilde örnek verilerek şu şekilde karşılaştırılır:

TR: Ders kitab - ı
İYE
Tamlayan Tamlanan

FA: کتابِ درسی (Ketab – e – dersi)
Kitap – KESRE – ders
Muzaf Muzafunileyh
Tamlanan Tamlayan

3. Üçüncü tür ad tamlaması, zincirleme ad tamlamasıdır. Türkçede bu tür tamlama, bir ad tamlamasının (belirtili veya belirtisiz ad tamlaması) başka bir ad ile kurduğu tamlama türüdür. Yani bu tür tamlamada, tamlayan kendisi bile bir ad tamlamasından oluşmaktadır. Bu tür tamlamada, tamlayanlar ve tamlananlar birden daha çok olmaktadır. Farsçada bu tür tamlamada, adlar sadece izafet kesresi ile birbirine bağlanır. Bu tamlama her iki dilde örnek verilerek şu şekilde gösterilebilir:

TR: Çocuğun odasının lambası
Tamlayan Tamlanan

Örnekte görüldüğü gibi, tamlayan kendisi bir ad tamlamasından oluşmaktadır ve ad tamlaması bir başka ad ile zincirleme ad tamlamasını oluşturmaktadır.

TR: [[Çocuk – un – odası – nın] – lamba – sı]
ad - İLG - ad - İLG - ad - İYE

FA: چراغِ اتاقِ بچه (Çerağ – e – otağ – e - beççeh)
Lamba – KESRE – oda – KESRE – çocuk
Muzaf muzaf muzafunileyh
Tamlanan tamlanan tamlayan

Her iki dilde verilen örneklerde görüldüğü gibi, Türkçede zincirleme ad tamlaması Farsça ile tamamen farklıdır. Farsçada bu tür tamlama ise adların başka adlar veya sözcükler arasında izafet kesresi ile bağlanarak yapılmaktadır ve Türkçede birkaç tamlamanın (belirtili veya belirtisiz ad tamlama) yan yana gelerek zincirleme ad tamlamasını oluşturmaktadır. Aşağıda Türkçedeki tamlamaların Farsçada karşılığı tabloda şu şekilde gösterilmektedir:

Tablo 5.

Türkçedeki Tamlamaların Farsçada Karşılığı

Türkçedeki Tamlamalar	Türkçe	Farsça
1.Belirtili Ad Tamlaması	Ali'nin kitabı	Ketab – e – Ali
2.Belirtisiz Ad Tamlaması	Ders kitabı	Ketab – e – dersi
3.Zincirleme Ad Tamlaması	Çocuğun odasının lambası	Çerağ – e – otağ – e – beççeh

Farsçadaki tamlamaları Enveri ve Ahmedi'nin (2007: 127,128) sınıflandırılmasını esas alınarak tamlamaların Türkçe karşılığını vererek şu şekilde gösterilmektedir:

Tablo 6.

Farsçadaki Tamlamaların Türkçede Karşılığı

Farsçadaki Tamlamalar	Farsça	Türkçe
1. اضافه ملكی. (İzafe – ye milki)	کتاب تورج (Ketab – e – Turec)	Turec'in kitabı
2. اضافه تخصیصی. (İzafe – ye tahsisi)	میز مطالعه (Miz – e – mutale'e)	Çalışma masası
3. اضافه توضیحی. (İzafe – ye tevzihi)	روز جمعه (Ruz – e – cum'e)	Cuma günü
4. اضافه بیانی. (İzafe – ye beyani)	لباس پشم (Lebas – e – peşm)	Yün elbise
5. اضافه تشبیهی. (İzafe – ye teşbihi)	قد سرو (Ged – e – serv)	Serv boylu
6. اضافه استعاری. (İzafe – ye istiari)	سنگ جدایی (Seng – e – cudayi)	Ayrılık taşı
7. اضافه اقتیرانی. (İzafe – ye İgtirani)	دست ادب (Dest – e – edeb)	Edeb kolu
8. اضافه بنوت. (İzafe – ye bonuvvet)	رستم زال (Rostem – e – Zal)	Zal'ın oğlu Rüstem

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Farsçadaki tamlamalar sadece iki adın arasında kurulan anlam bağı farklılığından 8 türe ayrılmaktadır ve yapılaş bakımından Farsçada sadece bir tür tamlama bulunmaktadır. Farsçada tamlamalar sadece izafet

kesresi ile birbirine bağlanmaktadır ve Türkçedeki gibi tamlamalarda ek almak değişikliği bulunmamaktadır. Bu nedenle, Farsçadaki tamlamaların Türkçede karşılığı ek almak bakımından bulunmamaktadır, Türkçedeki belirtili ad tamlaması, belirtisiz ad tamlaması ve zincirleme ad tamlaması Farsçada sadece izafet kesresi ile kurulan tamlamalar görünmektedir.

BÖLÜM VIII

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Türkçede ad tamlaması Farsçada izâfet olarak adlandırılmaktadır. İki dildeki tamlamaların incelenmesi sonucunda, Farsça ve Türkçe ad tamlamalarının sadece işlevsel ve anlamsal benzerlikleri elde edilmiştir. Sözü geçen iki dilde, tamlamaların karşılaştırılması sonucunda yapısal benzerlik bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her iki dilde tamlamalar farklı kurallarla oluşturulduğu ve dilbilgisel açıdan çok farklı oldukları; sözdizimi açısından ters bir yapıya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu yapısal farklılık, Türkçe ve Farsçanın farklı dil ailelerinde yer aldıklarından olduğu gibi yapısal açıdan farklı olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Her iki dildeki tamlamalar sözdizimsel açıdan biçimsel farklılık göstermektedir. Farsçada muzaf (Türkçede tamlanan) başta ve muzafunileyh (tamlayan) sonda yer almaktadır. Türkçede ise tamlayan ögesi başta ve tamlanan sonda yer almaktadır.

2. Farsçada adların birbirine bağlanması anlamsal açıdan ele alınmaktadır. Farsçada tamlamalar anlama göre yapısal değişikliğe uğramaktadır.

3. Her iki dilde ad tamlamasındaki tamlayan ve tamlanan, ad, zamir veya sıfat olabilir. Başka bir deyişle, isim isimle, sıfatla ve isim zamirle de tamlama kurabilmektedir.

4. Türkçede tamlama türleri ek alıp almama açısından üç tür olarak değerlendirilmektedir. Türkçe tamlamalarda iki ad ek aldıkları zaman belirtili ad

tamlaması, birinci ad ek almayıp ve sadece ikinci ad ek aldığı zaman belirtisiz ad tamlaması ve hem tamlayanı hem tamlananı kendisi bir ad tamlamasından oluştuğu zaman zincirleme ad tamlaması kurulmaktadır. Farsçada ise tamlanan ve tamlayan anlam ilgisi bakımından bir araya gelmektedirler. Farsçada tamlanan ve tamlayan sadece izafet kesresi ile birbirine bağlanmaktadır ve tamlama türleri sadece iki adın arasındaki anlam bakımından değerlendirilmektedir.

Türkçede ve Farsçada tamlamaların arasındaki bu farklılıklardan hareket ederek, anadili Farsça olan öğrenciler Türkçe tamlamaları öğrenirken yeni bir yapıyla karşılaşacakları düşünülmektedir. Öte yandan bu yapı anlamsal ve işlevsel bakımdan her iki dilde bulunmaktadır. Farsçada ek almayan bir yapının Türkçede ek ile yapıldığı ve üç türde sınıflandırılması Türkçe öğrenen Fars öğrenciler için birtakım zorluklara yol açacağı düşünülmektedir. Örneğin: Farsçada کتاب بچه (Ketab – e – beççeh) “Türkçede: çocuğun kitabı” biçiminde kurulmaktadır. Bu örnekte belirtili ad tamlaması kurulduğu ve her iki adın ek aldığı görülmektedir. Bu tür tamlamanın karşılığı Farsçada iki adın izafet kesresi ile oluşturulması görülmektedir. Türkçede belirtisiz ad tamlamasına benzer yapının Farsçada da olduğu görülmektedir. Örneğin: “Matematik dersi” örneğinin Farsça karşılığı (Ders – e – riyazi) درس ریاضی olarak yapılmaktadır. Her iki tür tamlamada da Farsça tamlamanın sadece iki adın izafet kesresi ile yapıldığı görülmektedir.

Dil öğretiminde öğretmen tarafından kullanılan yöntem büyük bir önem taşımaktadır. Öğretmen ile öğrencilerin arasında sağlam ve doğru bir iletişim kurabilmek, öğretmenin öğrenciler ile dersi nasıl bir yöntemle öğretmesine bağlıdır. Bu çalışmada, Türkçede tamlamaların öğretilmesi için sunulan öğretim durumu, iletişimsel yaklaşımı temel alarak hazırlanmıştır. Hazırlanan öğretim durumu Türkçe öğrenen Fars öğrenciler üzerinde denenerek geliştirilebilir; bununla ilgili başka çalışma yapılabilir.

Buna benzer çalışmalar dilbilgisinin diğer konuları için yapılarak başka bir çalışmayla oluşturulan dilbilgisi öğretimine yönelik hazırlanan eğitim durumları bir araya getirilerek Türkçe öğrenen Fars öğrencilere yönelik dilbilgisi öğretimi materyali hazırlanabilir.

Bu çalışmada dilbilgisi konu alanlarından Türkçe öğrenen Fars öğrencilere yönelik tamlamalara yer verilmiştir. Buna benzer çalışmalar dilbilgisinin diğer konu

alanları için de yapılabilir. Diğer konu alanlarında olduğu gibi Türkçe öğrenen diğer yabancı öğrenciler için de benzer çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Altun, M. (2011). **Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri**. İstanbul: MVT Yayınları.
- Arak, H. (2006). İkinci Yabancı Dil Olarak Almancanın Öğrenilmesinde İngilizcenin ve Karşılaştırmalı Dilbilgisinin Rolü. Erciyes Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Sayı 21. s.205.
- Atabay, N., Kutluk, İ. ve Özel, S. (1983). **Sözcük Türleri**. Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- Baki, Y. ve Karakuş, N. (2012). **Türkçe Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bangi, İ. (1971). **Farsça Dil Bilgisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2011). **Türkçenin Grameri**. Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- Buran, A. ve Alkaya, E. (2001). **Çağdaş Türk Lehçeleri**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cantürk, M. (2007). Arapça ve Türkçedeki Ad Tamlamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi Karşıtsal Çözümlemesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demircan, Ö. (2005). **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri**. İstanbul: Der Yayınları.
- Durmuş, M. ve Okur, A. (2013). **Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı**. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Enveri, H. ve Ahmedi Givi, H. (2007). **Destûr-i Zeban-i Fârsi 2**. Tahran: Fatemi Yayınları.
- Ercilasun, A.B. (2013). Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri. **Dil Araştırmaları Dergisi**. Sayı.12. ss.17-22.
- Ergin, M. (2013). **Türk Dilbilgisi**. İstanbul: Bayrak Yayınları.

- Gencan, T.N. (2001). **Dilbilgisi**. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Golamalizade, H. (2012). **Saht-i Zeban-i Fârsi**. Tahran: İhya-yi Kitap Yayınları.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2006). **Turkish: A Comprehensive Grammer**. London and New York: Routledge.
- Günay, V.D. (2007). **Sözcükbilime Giriş**. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Günay, V.D. (2013). **Dil ve İletişim**. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Hatipoğlu, V. (1982). **Türkçenin Sözdizimi**. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Hengirmen, M. (2006). **Türkçe Temel Dilbilgisi**. Ankara: Engin Yayınevi.
- I.Ersen-Rasch, M. ve Onası, E. (2015). **Yabancı Dil Olarak Türkçe Dilbilgisi**. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Işık, C. (2015). Arapça Sıfat Tamlamalarının Türkçe İle Karşılaştırılması. **Ekev Akademi Dergisi**. Sayı 64.ss. 41-58
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A.S. (2013). **Dilbilim Sözlüğü**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kahraman, T. (2001). **Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi**. Ankara: Dumat Basımevi.
- Karini, J. (2014). Türk-Fars Dil İlişkileri: Farsçada İyelik Eklerinin Kullanımı. **Turkish Studies- İnternational Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic**. Sayı 9. ss. 833-843.
- Koreli, Z.D., Sülüoğlu, B. ve Günay, V.D. (2007). Tamlayanı Kişi Adılıyla Kurulan Ad Tamlamalarında Tamlayanın ve İyelik Ekinin Taşdığı Anlamın Sorgulanması. **Dilbilim Araştırmaları**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (2014). **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**. Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.

- Kornfilt, J. (1997). **Turkish**. London and New York: Routledge.
- Lewis, G.L. (2000). **Turkish Grammar**. New York: Oxford University Press.
- Mahutiyan, Ş. (1999). **Destûr-i Zeban-i Fârsi ez Didgah-i Redeşinasi**. Tahran: Merkez Yayınları.
- Memiş, M.R. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler İçin Zarfların Öğretimine Yönelik Materyal Geliştirme. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Meşkur, M. C. (1989). **Desturnâme der Sarf u Nahv-i Zeban-i Pârsi**. Tahran: Şark Yayınları.
- Natel Hanleri, P. (2002). **Destûr-i Zeban-i Fârsi**. Tahran: Tus Yayınları.
- Pirhayati, A. (2011). Berresi-ye Guruhhâ-ye Vasfî ve İzafe-yi der Zeban-i Fârsi. Yüksek Lisans Tezi. Allameh Tabatabai Üniversitesi.
- Şefayi, A. (1984). **Mebani-yi İlmi-yi Destûr-i Zeban-i Fârsi**. Tahran: Nuvin Yayınları.
- Şen, N. (2015). Türkçede Ortaç İçeren Tümcelerin Yapısal ve Anlamsal Açından İngilizce ile Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Thornbury, S. (1999). **How To Teach Grammar**. Harlow: Longman.
- Tüfekçioğlu, B. ve Yıldırım, F. (2016). **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**. Ankara: Pegem Akademi Yayın Evi.
- Underhill, R. (1976). **Turkish Grammar**. England: MIT Press.
- Vardar, B. (1988). **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Vehidiyan, T.K. ve Omrani, G. (2014). **Destûr-i Zeban-i Fârsi 1**. Tahran: Semt Yayınları.

Ekler:

Ek1:

Dersin Uygulanması

120 dakikalık ders sürecinde belirtiliri ad tamlaması, belirtisiz ad tamlaması ve zincirleme ad tamlaması konusu için ayrı ayrı dersler şeklinde, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen A2 düzeyindeki anadili Farsça olan öğrencilerle aşağıdaki gibi uygulanacaktır.

I. Hedefler

120 dakikalık bu ders sonunda öğrencilerin, belirtili tamlam, belirtisiz tamlama ve zincirleme tamlama konusuyla ilgili bir üretim sağlamaları ve öğrencilerin bu tamlamalar için doğru kullanımları beklenmektedir.

II. Kaynaklar

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanan ders Kitapları

II.I Araç- gereç:

- Okuma metni
- Dinleme metni
- Diyalog metni vs.

III. Ders Sunumu

Öğretmen belirtili tamlama, belirtisiz tamlama ve zincirleme tamlama için farklı etkinlikler hazırlar ve bu etkinlikler ile derse giriş yapar. Öğretmen konuyla ilgili bir metin okutur ya bir metin dinletir veya hem okutur hem dinletir veya farklı etkinlikler oluşturur.

IV. Uygulama Aşaması

Çalışmanın ikinci aşamasında öğretmen konuyla ilgili (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama ve zincirleme tamlama) mekanik çalışmalar vererek öğrencilerin verdiği cevapları inceler ve yanlışlarını tahtaya yazarak düzeltmeye çalışır ve bu şekilde tamlama yapısını öğretir.

V. Üretim Aşaması

Son aşamada öğretmen verdiği işlev doğrultusunda öğrencilerden kendi örneklerini oluşturmalarını ister.

Ek2: Belirtili Ad Tamlaması İçin Ders Uygulaması

1.SUNUM AŞAMASI

Diyalogu oku ve soruları cevapla.

Ali sabah kalkıyor ve defterini bulmuyor.

Ali: Anne benim defterim nerede?

Anne: Masanın üstünde. Dün eve gelirken oraya bıraktın.

Ali: Yok anne , orada değil . Masanın üstüne, dolabın içine, koltukların altına... her yere baktım, hiçbir yerde yok. Çok geç kaldım.

Anne: Tamam başka bir defter götür. Kardeşinin dolabında bir sürü defter var. Onlardan bir tane al.

Ali: Hayır. Olmuyor anne. Defterimde ödevlerimi yazdım. Bu gün ödevleri hocaya veriyoruz.

Anne: Ahhh Ali. Sen niye bu kadar dağınıksın. Dur beraber arayalım.

Ali: Tamam anne. Ama biraz acele edelim.

Anne: Tamam, tamam. Ali! Dikkat et. Yatağın altında da olabilir. Ona da bak.

Baba: Bence buzdolabın içine de bakın!!

Ali: Baba lütfen şaka yapmayın. Ben çok stresliyim.

Baba:Tamam tamam canım. Bana da bir görev verin. Ben de yardım edeyim.

Anne: Sen Serin'in odasına git. Oraya da bakalım.

Baba. Tamam, defterin rengi nasıl? Büyük mü? Küçük mü?

Ali: Rengi mavi. Defterin cildinde de benim ismim var. Kalın bir defter.

Baba. Tamam anladım. Hadi arayalım bu defteri...

(30 dakika sonra)

Ali: Anne defterim yok. Ne yapayım? Bu dersin hocası çok ciddi. ‘Kesinlikle ödevlerinizi getirin’ dedi.

Anne: Aliciğim biraz daha dikkatli ol. Düşün.

Baba: Bence Ali’nin defterini uzaylılar götürdüler. Onların dersi var, hocaları var. Uzaylıların hocaları da ciddi. Ali’nin ödevlerini teslim ediyorlar.

Ali: Baba!!

Anne: Ahhhh....sen niye bu durumda hep şaka yapıyorsun.

Baba: Şaka değil Hanım. Uzaylılar gerçektir. Geçen hafta bir gazetede okudum. En az 20 sene sonra dünyanın gezegenlerine oraya yolculuk mümkün oluyor.

(Telefon çalıyor)

Anne: Offf...ben gazetelerin haberlerine inanmıyorum. Ayrıca bu da senin şakalarındandır. Dur bakayım kim arıyor.

Anne: Alo.

Serin: Alo, anne ben Serin

Anne: Ah Serin. Sen misin? Nereden arıyorsun?

Serin: Okulun telefonundan arıyorum anne. Müdürden izin aldım.

Anne: Tamam. Anladım bir şey mi oldu okulda? Neden bu saatte arıyorsun?

Serin: Anne, ben Ali’nin defterini yanlışlıkla kendimle okula getirdim.

Anne: Öyle mi? Ayyy..Serin biz de evde defteri arıyoruz. Tamam Serin sen dersine git. Ben ve Ali okula geliyoruz ve defteri senden alıyoruz.

Serin: Anne benim dersim birazdan başlıyor. Ben defteri Müdürün odasına bırakıyorum. Siz müdürden alın.

Anne: Tamam Serinciğim. Sen git. İyi dersler sana.

Serin: Sağ ol Anneciğim. Görüşürüz.

Anne:Görüşürüz.

Baba: Ne oldu Hanım?

Anne: Hadi kalkın. Serin'in okuluna gidiyoruz. Ali'nin defteri ordadır.

Ali: Ahh...Allahım defrimi bulduk.

Baba: Demek evimizin uzaylısı var.O da Serin.

Ali: Baba!!!! Lütfen. Ama anne nasıl yetişiyoruz. Çok geç kaldım ben derse.

Anne: Babanın arabasıyla gidiyoruz. Böylece daha hızlı gidiyoruz. Hadi gidelim

(Ali , anne ve baba arabaya biniyorlar)

Anne: Ne oldu? Niye hareket etmiyoruz.

Baba: Bir sorun var. Arabanın anahtarını bulamıyorum.

Anne: Offf...nerde acaba?

Baba: Bilimiyorum. Nerde bıraktım acaba?

Ali: Vay baba. Masanın üstünde baraktın ben gördüm.

Anne: Ayyy...sen de oğlun gibi dağınıksın. Ben anahtarları getiriyorum.

Baba: Olmuyor hanım.

Anne: Neden?

Baba: Evin anahtarı da orda kaldı. Artık eve giremiyoruz.

Anne:Vayyy...ne yapıyorsunuz siz ben anlamıyorum. Evimizin erkeklerine bak!!

Ali: Baba benim dersim var. Ne yapayım şimdi?

Baba: Bence bugünün dersini artık kaçırdın!. Bugün artık okul tatil...

Doğru tümceleri işaretle.

1. Ali'nin okulu bugün tatil.
2. Ali'nin annesi defteri buluyor.
3. Ali'nin babası şakacı bir adam.
4. Ali'nin kardeşi defteri yanlışlıkla okula götürüyor.

Soruları cevapla.

1. Diyalogda kimler var?
2. Ali'nin defteri nerede?
3. Ali'nin babası anahtarları nerede bıraktı?

- ♣ Öğretmen birinci aşamada dersin sunumunu bir diyalog metni ile başlar. Bu aşamada öğrenciler “belirtili ad tamlaması”nın yapısını bir diyalog içerisinde görürler. Öğretmen yeni yapıyı öğrencilerin farketmeleri için bold yapar. Öğretmen metni öğrenciler ile okuduktan sonra öğrencilerin diyalog ile ilgili soruların cevaplanmasını ister. Sonra öğretmen soruların cevabını tahtaya yazarak yeni yapıyı tahtaya örnekler ile yazarak anlatır:

Belirtili Ad Tamlaması → ad+ (n)In ad+ (s)I

Örnek: →Kapı+nın kol+u
→Sınıf+ın pencere+si

**Ünlüler (a, ı, o, u, e, i, ö, ü)→
-nIn , -sI**

Örnek: → Kapı+nın kolu
→ Evin çatısı

**Ünsüzler (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j,
k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z) → -
-In , -I**

Örnek: Telefonun tuşu

2. UYGULAMA AŞAMASI

Aşağıdaki sözcükler ile örnekteki gibi belirtili ad tamlaması yap.

Örnek: kapının kolu

Kapı / kol

1.	Ali / çanta
2.	Masa / ayak
3.	Adam / şapka
4.	Kadın / saç

Aşağıdaki boşlukları belirtili ad tamlaması ile doldur.

1. Telefon---- tuş -----.
2. Ev ----- çatı -----.
3. Otel ----- oda -----.
4. Kapı ----- anahtar -----.
5. Gül ----- yaprak -----.
6. Kitap ----- kapak -----.

Dinle ve boşlukları doldur.

Leyla, Sümeyye ve Sena sokakta beraber yürüyorlar.

Sümeyye: Ah bugün hava çok güzel. Değil mi?

Leyla: -----her zaman güzel Sümeyye. (İstanbul'un havası)

Sümeyye: Evet Öyle. Ama bugün sanki herşey daha güzel. Belki de ben ödevlerimi bitirdiğim için herşey daha güzel görünüyor!

Sena: Ah.. ödevler hakkında hiç konuşma. Çok zordu. Bence -----kimiyadır. Hala geçen dönemin zor sınavını unutmadım. (dünyanın en zor dersi)

Leyla: Ne dediniz? Ödevler mi?

Sümeyye: Evet. Sen bitirmedin mi?

Leyla: Vay!! ben ödevlerimi unuttum!

Sümeyye: Nerede?

Leyla:----- (Masanın üstünde). Ayakkabılarımı giyerken. Ödevlerimi ----- (kapının yanı)nda -----nde (masanın üstü) bıraktım. Ama sonra çantama koymadım. Hala orda.

Sena: Ne yapalım şimdi? Hoca kesinlikle ----- (çarşambanın ilk dersi)nde ödevlerinizi getirin dedi.

Leyla: Tamam o zaman. Siz gidin. Ben eve dönüp ödevimi getiriyorum.

Sümeyye: Yok ya! Biz yalnız gitmiyoruz. ----- (Sokağın başı) ndaki durakta bekliyoruz seni. Sen git ve hemen geri dön.

Leyla: Tamam o zaman. Görüşürüz.

Sena: Çok acele etme. Zamanımız var..... Görüşürüz.

Sümeyye: Görüşürüz.

Sena: ----- (Sümeyye'nin evi) burdan çok uzak. Durakta oturmak da sıkıcı. Bence madem ki zamanımız var, biz bu kafede oturalım. Bu ----- (kafenin tatlıları) çok lezzetli. Hatırlıyor musun? Geçen ay Burak ile buraya geldik.

Sümeyye: Aaa.. evet hatırladım. O gün ----- (senin elin)----- (Burak'ın bardağı) na değdi ve kahve ----- (pantolonun üstü)ne döküldü. O kadar kötü oldu ki. Burak o gün derse gelmedi.

Sena:Offfff...hatırlatma. Çok utandım...hadi girelim...zaman kaybetmeyelim.

- ♣ Çalışmanın ikinci aşamasında, öğretmen belirtili ad tamlaması yapısıyla ilgili mekanik alıştırmalar vererek öğrenciler tarafından verilen cevapların karşılaştırmasını sağlar ve bu şekilde belirtili ad tamlamasının yapısını öğretir. Bu alıştırmaların amacı belirtili tamlamanın ekini doğru bir şekilde yazmaktır.

3. ÜRETİM AŞAMASI

Kartlardaki sözcükler ile belirtili tamlama yap ve diyalog oluştur.

Resturanda

Yemek, tatlı , menü

garson , kahve, içecek vb.

Tatile çıkmak

Yolculuk, yol, masraf, otel, fiyat

hava vb.

A:.....|.....

B:.....|.....

A:.....|.....

B:.....
.....
.....

- ♣ Son aşama olan üretim aşamasında, öğretmen verdiği işlev doğrultusunda öğrencilerin konuyla ilgili oluşturdukları örneklerin üretmesi ve paylaşımını ister.

Ek 3: Belirtisiz Ad Tamlaması İçin Ders Uygulaması

1.SUNUM AŞAMASI

Okuyalım ve soruları cevaplayalım.

Alışveriş günü

Bugün Nazlı annesi ile alışverişe gidiyor. Nazlı yakın zamanda evleniyor. Bunun için annesi ile çeyiz eşyaları alıyor. Dikiş makinesi, çamaşır makinesi, halı, yatak, yemek masası, masa örtüsü, süpürge makinesi, bulaşık makinesi ve bir sürü eşya lazım.

Giyim mağazası

Kübra bir giyim mağazasında çalışıyor. Bu mağazada erkek reyonu, kadın reyonu ve çocuk reyonu vardır. Kübra Kadın reyonunda çalışıyor. Ama bu reyonda Kadın ayakkabısı ve iç çamaşırı satmıyorlar. Kübra her sezonda yeni giyim modellerini vitrine koyuyor ve eski modelleri depoya geri gönderiyor.

İstanbul Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi Türkiye'nin en eski Üniversitelerindendir. Bu üniversite 1453 tarihinde kuruldu. İstanbul üniversitesinde farklı yerleşkeler var. Beyazıt yerleşkesi, Avcılar yerleşkesi ve Cerahpaşa yerleşkesi vs. Bu büyük üniversitede birçok fakülte var. Fen - edebiyat fakültesi, İktisat fakültesi, Hukuk fakültesi, İlahiyat fakültesi, Tıp fakültesi v.s.

Türk Yemekleri

Türk mutfağı çeşitli yemekleri ile zengin bir mutfaktır. Özellikle çorbaları ve et yemekleri ünlüdür. Çorbaların çeşidi fazladır. Örneğin, Mercimek çorbası, Ezogelin çorbası, Yoğurt çorbası ve Tarhana çorbası. Et yemekleri içinde de Bursa kebabı, Adana kebabı ve Urfa kebabı yer alıyor. Dolmalardan da biber dolması, domates dolması, patlıcan dolması ve yaprak dolması çok meşhurdur.

Soruları cevapla.

- 1. İstanbul Üniversitesinde hangi fakülteler var?**
- 2. Giyim mağazasında Kübra hangi reyonda çalışıyor?**
- 3. Kübra her sezonda neler yapıyor?**
- 4. Türk mutfağında ne tür yemekler var?**
- 5. Nazlı alışverişte annesi ile neler alıyor?**

- ♣ Öğretmen birinci aşamada dersin sunumunu dört metin parçalarıyla başlar. Bu aşamada öğrenciler “belirtisiz ad tamlaması”nın yapısını dört farklı metin içerisinde görüyorlar. Öğretmen yeni yapıyı öğrencilerin farketmeleri için bold yapar. Bu metin parçaları belirtisiz ad tamlamasının kullanımına yönelik verilir. Bu ad tamlaması daha çok tür ve yer, mekan adlarını belli ettiği için metinler tür ve mekana yönelik verilmiştir. Bu şekilde öğrenciler bu ad tamlamasının en çok kullanımını öğrenmiş oluyorlar. Öğretmen metinleri öğrenciler ile okuduktan sonra öğrencilerin metinler ile ilgili soruların cevaplanmasını ister. Sonra öğretmen soruların cevabını tahtaya yazarak yeni yapıyı tahtaya örnekler ile yazarak anlatır:

Belirtisiz Ad Tamlaması → ad ad + (s)I

ad ad+ {b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z} → **I**

Örnek: göz doktoru, elma ağacı, otobüs durağı, cuma günü vs.

a,ı → **si**

ad ad+ e,i → **si**

o,u → **su**

ö,ü → **sü**

Örnek: Türk lokantası, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, Dokuz Eylül Üniversitesi vs.

Yer, makam, kurum ve kurul adları, ay, gün, gazete ve dergi adları bu tamlamayla kurulur:

Kız kulesi, İstanbul savcısı, Türk dili Kurumu, İş Bankası, Cuma günü, Ramazan ayı, Dil dergisi vs.

Not: Belirtisiz ad tamlamanın en önemli özellikleri şunlardır:

Meslek adı olarak da kullanılır:

Göz doktoru, diş doktoru, kalp doktoru,

Araba satıcısı, çevre mühendisi, demiryolu işçisi, okul müdürü, müdür yardımcısı vs.

Tür gösterir: Armut ağacı, bulgur pilavı, kadın ayakkabısı, fotoğraf makinesi, matematik kitabı, çay kaşığı vs.

2. UYGULAMA AŞAMASI

Aşağıdaki sözcükler ile örnekteki gibi belirtisiz ad tamlaması yap.

Örnek: Yemek kaşığı

Yemek / kaşık

1. ----- Kadın/doktor

2. ----- fotoğraf/makine

3. ----- elma/ağaç

4. ----- kadın/eldiven

5. ----- edebiyat/dergi

6. ----- anne/şefkati

Örnekteki gibi her tamlamayı uygun gruba yaz.

Göz doktoru - Yaz tatili – Boğaziçi Üniversitesi – Türk lokantası –
Çamaşır makinesi – Otobüs durağı – Ziraat Bankası – Vergi dairesi – Diş doktoru
– Anneler günü – Marmara Üniversitesi – Çin lokantası – Bulaşık makinesi –
Ankara caddesi – Türk Dili Kurumu – Kalp doktoru – Cuma günü - Dokuz Eylül
Üniversitesi – İran lokantası – Tıraş Makinesi – Taksi durağı – İş Bankası –
Öğretmenler günü – Gazi Üniversitesi – Sağlık ocağı – Emniyet müdürlüğü –
Ramazan ayı.

Meslek:

Örnek: Kadın doktoru

Lokanta:

Ay ve gün:

Kurum ve kurul:

Yer:

Makine:

Üniversite:

Dinle ve boşlukları doldur.

Fatma-----'nde (**Dokuz Eylül Üniversitesi**)-----'nde (**Yeni Türk Dili bölümü**) okuyor. -----(**Fatma'nın sınavları**)-----(**perşembe günü**) başlıyor ve Fatma -----(**final sınavları**) için hazırlanıyor. -----(**Üniversitenin kütüphanesi**) yıl boyunca çok sakindir ama -----(**sınav haftaları**)nda çok kalabalık oluyor. Onun için Fatma ders çalışmak için başka bir yer düşünüyor. -----(**İzmir'in ege sahili**)nde sakin ve güzel bir kafe var. Geçen sene Fatma, -----(**doğum günü**)nü arkadaşları ile orda kutladı. Aklına gelen ilk fikir orasıydı. -----(**Çarşamba günü**)Fatma kitaplarını çantasına koydu ve yola çıktı. Sabah saat 8'de kafeye girdi. İlk olarak güzel bir -----(**kahvaltı tabağı**)sipariş etti ve -----(**defter ve ders notları**)nı açtı. -----(**Ders notlarının ilk cümleleri**)ni okurken arka masadan bir ses geldi ve biri onu çağırıyordu. Onun lise arkadaşı Özlem de ordaydı. Özlem hemen Fatma'yı kucakladı ve -----(**onun masası**)nda oturdu. Onlar dört sene önce İzmir'de, -----(**Bornova mahallesi**)nde, -----(**Atatürk lisesi**)nde beraber ders okuyorlardı ve liseden sonra herbiri farklı üniversiteleri kazandı. Özlem Ankara'da -----(**Gazi Üniversitesi**)nde -----(**İktisat bölümü**)nü kazandı ve artık dört sene boyunca birbirleriyle buluşmadılar. Onlar beraber kahvaltı yaptılar ve eski -----(**okul hatıraları ve ortak dostları**) hakkında konuştular. Özlem -----(**Ankara'nın güzel hatıraları**)nı tek tek Fatma'ya anlattı ve Fatma heyecanla dinledi.

- ♣ Çalışmanın ikinci aşamasında, öğretmen belirtisiz ad tamlaması yapısıyla ilgili mekanik alıştırmalar vererek öğrenciler tarafından verilen cevapların karşılaştırmasını sağlar ve bu şekilde belirtisiz ad tamlamasının yapısını öğretir. Bu alıştırmaların amacı belirtisiz tamlamanın ekini doğru bir şekilde yazmaktır. Ayrıca belirtisiz ad tamlamanın özelliklerinden ve daha çok nerede kullanışlarından hareket ederek bu tamlamanın daha iyi öğretilmesini sağlayacak alıştırmalar verilir ve dinleme etkinliğinde belirtili ve belirtisiz ad tamlamaya yönelik bir metin hazırlanır ve bu alıştırmaların amacı belirtili ve belirtisiz ad tamlamaların arasındaki farkı öğrencilere sezdirmek ve bu şekilde doğru kullanımlarını öğretmektir.

3.ÜRETİM AŞAMASI

Kartlarda yazılan sözcükler ile belirtisiz tamlama yap ve bir hikaye oluştur.

Arkadaş	Sınav	Matematik	Ders	Salı
Gün	Okul	Bahçe	Armut	
Ağaç	Sınıf	Merdiven		

- ♣ Son aşama olan üretim aşamasında, öğretmen verdiği işlev doğrultusunda öğrencilerin konuyla ilgili oluşturdukları örneklerin üretmesi ve paylaşımını ister.

Ek 4: Zincirleme Ad Tamlaması İçin Ders Uygulaması

1.SUNUM AŞAMASI

Metni oku ve sorulara cevap ver.

Hiç düşündünüz mü neden macera romanlarının okuyucusu çoktur? Macera romanları insanları kendi hayatından başka insanların hayatına götürüyor. Her insanın farklı arzuları ve istekleri var ama tabi ki bu dünyada biz sadece bir insan olarak bir macera yaşıyoruz. O zaman nasıl diğer insanların yaşamlarını da deneyebiliriz? Tabi ki size önerilerden biri kitap okumaktır ve dünyanın farklı kitap türlerinden de en iyisi macera romanlarıdır.

Biz romanları okurken, kendimizi macera romanlarının karakterlerinin yerine koyuyoruz ve romanın başından sonuna kadar onlar gibi yaşıyoruz. Romanın olaylarını okumakla beraber adeta onları yaşıyoruz. Robinson Crusoe ıssız adanın tehlikeli maceralarını yaşarken biz de onun gibi korkuyoruz ve yalnızlık hissediyoruz. 80 Günde Devri Alem romanının kahramanlarıyla biz de dünyadaki ülkelerin kültürlerini tanıyoruz ve kötü insanların elinden kaçıyoruz. Tom Sair'in gençlik halini biz de hissediyoruz ve onunla serbestçe her yeri tanıyoruz. Etrafında hiç deniz olmayan bir ülkede yaşıyoruz ve hatta yüzemiyoruz ama yirmi bin farsah denizlerin altına gidiyoruz ve dünyanın en esrarengiz yaratıklarını görüyoruz. Donkişot'un uşağı Sancho ve eşiğiyle yola çıkıyoruz ve biz Donkişot'un hayal dünyasındaki olayların güzelliklerini görüyoruz. Karakterlerin gülmeleriyle gülüyoruz ve onların ölümleriyle ağlıyoruz.

Macera romanlarının özelliği modern dünyanın yalnız insanının hayallerini gerçekleştirmektir. Son yıllarda, dünyanın büyük sinema merkezi Hollywood ve bazı diğer ülkeler macera romanlar üzerinden macera filmlerini yapıyor. Acaba filmler de romanlar gibi etkili oluyor mu? Evet sinemanın büyülü gücü de insanları etkiliyor ama romanların kağıtlarının içinde her zaman farklı bir tad var.

Soruları cevapla.

1. Macera romanlarının özellikleri nelerdir?
2. Metindeki tamlamaları bul.

- ❖ Öğretmen birinci aşamada dersin sunumunu bir okuma metni ile başlar. Bu aşamada öğrenciler “zincirleme ad tamlaması”nın yapısını bir metin içerisinde görürler. Aslında zincirleme ad tamlaması belirtili ve belirtisiz

ad tamlamalarından oluşan bir ad tamlaması olduğu için bu metinde her üç tamlamadan örnekler verilir ve ayrıca zincirleme ad tamlamasına yönelik örnekler de verilir ve öğretmen metni öğrencilerle beraber okuduktan sonra öğrencilerden metinde geçen bütün tamlamaların bulmasını ister ve öğrenci öğrendiği belirtili ve belirtisiz tamlamaları bularak daha uzun ve bu iki tamlamadan oluşan bir tamlamayla karşılaşır. Öğretmen öğrencilerin bulduğu tamlamaları tahtaya yazar ve bu şekilde yeni tamlamayı öğrencilere anlatır:

Zincirleme Ad Tamlaması

Ad ad ad ad+(s)I ad+(n)In ad+(s)I

Bahçe - kapı sı - nin kilid i

Örnek: Bahçe kapı**sı-nin** kilidi

Ad+(n)In ad ad ad+(s)I ad+(n)In ad+(s)I

Kapı nin - kilit i - nin anahtar ı

Örnek: Kapı**nin** kilidi- **nin** anahtarı

Ad ad+(s)I ad+(n)In ad ad ad+(s)I

Devlet hastane si - nin - doktor oda sı

Örnek: Devlet hastanesi- **nin** doktor odası

2.UYGULAMA AŞAMASI

Aşağıdaki sözcükler ile örnekteki gibi zincirleme ad tamlaması yap.

Örnek: Macera romanlarının okuyucusu

Macera/roman/okuyucu

1. -----

Köy/kuzular/çoban

2. -----

Bahçe/kapı/kol

3. -----

Okul/renkli/duvar

4. -----

Sel/felaket/sonuç

5. -----

Elbise/kumaş/desen

6. -----

Masa/örtü/kenar

Aşağıdaki boşlukları uygun ek ile doldur ya da boş bırak.

Ø (n)In (s)I

1. Çocuk ----- oda-----lamba-----.
2. Çocuk----- sırt-----çanta-----.
3. Öğrenciler-----ders-----ödevler-----.
4. Türkçe-----öğretmenler-----not -----defter-----.
5. Elma-----ağaç-----yaprak-----.
6. Bahar-----mevsim-----güzellik-----.
- 7.Sınıf----- çalışkan -----öğrenciler-----.

- ♣ Çalışmanın ikinci aşamasında, öğretmen zincirleme ad tamlaması yapısıyla ilgili mekanik alıştırmalar vererek öğrenciler tarafından verilen cevapların karşılaştırmasını sağlar ve bu şekilde zincirleme ad tamlamasının yapısını öğretir. Bu alıştırmaların amacı zincirleme tamlamanın ekini doğru bir şekilde yazmaktır.

3.ÜRETİM AŞAMASI

Sözcükler ile zincirleme ad tamlaması yap ve bir hikaye yaz.

Okul- hafta- sınav- kural- bahçe- Ali- arkadaş- hoca- saat-
kafe- oda- zor- sınıf- kalem- kolay- matematik- edebiyat-
sınav- belge- kağıt.

✿

- ✿ Son aşama olan üretim aşamasında, öğretmen verdiği işlev doğrultusunda öğrencilerin konuyla ilgili oluşturdukları örneklerin üretmesi ve paylaşımını ister.